

Koncepce rodinné politiky

verze 4. září 2017

Obsah

Úvod	2
Cíle a principy Koncepce	3
Funkce rodiny	4
Návaznost na ostatní koncepční materiály.....	5
Vyhodnocení předchozích koncepcí z let 2005 a 2008.....	6
Co se prosadilo v rodinné politice od roku 2014	8
Uplatňování této Koncepce	9
A. Analýza situace rodin	10
Trend č. 1: Pokles porodnosti	11
Trend č. 2: Stárnutí populace	13
Trend č. 3: Změna struktury rodin.....	13
Trend č. 4: Ženy dosahují vyššího vzdělání.....	16
Trend č. 5: Různá zaměstnanost dle pohlaví a věku.....	16
Trend č. 6: Relativní i absolutní chudoba rodin s dětmi	19
B. Co rodiny od státu očekávají.....	22
C. Česká rodinná politika v mezinárodním srovnání.....	26
D. Co rodiny potřebují	29
Startovací byty pro rodiny s dětmi a zajištění důstojného bydlení pro seniory	29
Dostupná a kvalitní péče o děti	30
Podpora stabilních partnerských a rodinných vztahů a institutu manželství.....	36
Státní podpora flexibilních forem práce	37
Úprava mateřské a rodičovské	40
Podpora zapojení mužů do péče	42
Účast rodičů pečujících o děti do čtyř let v systému sociálního pojištění	43
Přesunutí prostředků ze slevy na manžela/manželku do přímé podpory rodin s dětmi	44
Navýšení přídavků na děti	45
Porodné pro každé dítě	45
Novomanželské půjčky	46
Příprava na demografický vývoj	47
Podpora neformální péče	47
Služby pro domácnost	49
Systematická spolupráce s kraji a obcemi	50
Dostupná asistovaná reprodukce	52
Důstojné porody	54
Snížení rozdílů v odměňování.....	55
E. Finanční dopady navrhovaných opatření.....	57
F. Odborná komise pro rodinnou politiku	61
G. Rejstřík literatury	62

Úvod

Rodina v éře globalizace a digitalizace

ČR se – stejně jako ostatní země Evropské unie – nachází na konci druhého demografického přechodu, který je charakteristický nízkou sňatečností a vysokou rozvodovostí, vyšším věkem prvorodiček, nízkou plodností, rozvolněním forem partnerství a prodlužující se nadějí dožití. Tyto demografické a socioekonomické rysy jsou důsledkem modernizačního procesu, který se vyznačuje zvýšeným individualismem a materialismem. V éře globalizace a digitalizace tyto změny přinášejí jak větší možnosti a vyšší očekávání, tak také neukotvenost, úpadek významu mezilidských vztahů, osamělost, vyšší konkurenční boj a celkový pocit nedůvěry, strachu a nejistoty. Rodiny se tedy nacházejí pod velmi vysokým tlakem.

Základní informace

Koncepce rodinné politiky (dále jen „Koncepce“) byla zpracována Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) ve spolupráci s Odbornou komisí pro rodinnou politiku,¹ která byla ustanovena v souladu s Programovým prohlášením vlády² za účelem zajištění dlouhodobého a systémového řešení rodinné politiky v České republice (dále jen „ČR“). Jedná se o celkově třetí strategický dokument v oblasti podpory rodin se střednědobým výhledem, tj. na příštích pět let, předchozí dvě Koncepce byly schváleny v roce 2005 a v roce 2008³. Koncepce vznikala paralelně se Zprávou o rodině, která přináší detailní analýzu situace rodin v současné české společnosti stejně jako paralelně s četnými legislativními změnami (viz kapitola „Co se prosadilo v rodinné politice od roku 2014“).

Cílová skupina této Koncepce

Opatření v této Koncepti jsou zacílena na funkční rodiny (viz kapitola Funkce rodiny). Na podporu ohrožených rodin s dětmi se pak zaměřuje Národní strategie ochrany práv dětí a Národní strategie rozvoje sociálních služeb.

“Tato Koncepce se zaměřuje na funkční rodiny. Na podporu ohrožených rodin se pak zaměřuje Národní strategie ochrany práv dětí a Národní strategie rozvoje sociálních služeb.

Struktura Koncepce

Tato Koncepce je logicky členěna do sedmi kapitol. V úvodu jsou stanoveny cíle a principy rodinné politiky a její funkce, popsána návaznost na další koncepční materiály – jak na předchozí dokumenty z oblasti rodinné politiky, tak na dokumenty z ostatních, úzce souvisejících politik. V závěru této kapitoly je popsáno uplatňování Koncepce.

Část A: Socio-ekonomické a demografické trendy

V části A následuje Analýza současné situace rodin, kde jsou popsány základní socioekonomické a demografické trendy týkající se českých rodin. Těchto šest

¹ Více informací o Odborné komisi pro rodinnou politiku naleznete zde: <http://www.mpsv.cz/cs/21022>; seznam členů Odborné komise je uveden v závěru tohoto dokumentu.

² Programové prohlášení vlády České republiky. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2014 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>

³ Všechny tyto dokumenty naleznete na následující webové stránce MPSV: <http://www.mpsv.cz/cs/14474>

základních trendů ukazuje, jak velmi se česká rodina, a tedy i česká společnost, proměňuje.

Část B: Co rodiny chtějí

V části B jsou popsány základní hodnotové orientace a přání českých rodin, které vyplývají dlouhodobě z výzkumů veřejného mínění a sociologických šetření. Jedná se o inovativní kapitolu této Koncepce, postoje obyvatelstva doposud v programových dokumentech rodinné politiky reflektovány nebyly.

Část C: Osvědčené zkušenosti ze zahraničí

V části C je popsána pozice ČR v podpoře rodin v mezinárodním srovnání, jedná se o osvědčené postupy zejména ze zemí OECD, které vykazují nejen nejvyšší spokojenost rodin, ale také nejvyšší porodnost.

Část D: Navrhovaná opatření

Poslední a nejdůležitější kapitola této Koncepce je část D, která se věnuje návrhům naplňování specifických cílů Koncepce a konkrétních opatření, která povedou ke zlepšení situace rodin v ČR. Všech 39 opatření bylo navrženo s ohledem na předchozí tři kapitoly, tj. socioekonomická situace rodin a demografické trendy (část A), jakou podporu rodiny od státu očekávají (část B) a osvědčená opatření ze zahraničí (část C).

Část E: Tabulka finančních nákladů

Část E obsahuje souhrnnou tabulku nákladů navrhovaných opatření a v úplném závěru Koncepce je uveden seznam členů a členek Odborné komise pro rodinnou politiku, která se na zpracování Koncepce podílela, a také vyčíslení finančních dopadů jednotlivých opatření.

Zpráva o rodině

Nově je také společně s touto Konceptí vládě pro informaci předkládána Zpráva o rodině, která byla vypracována po více než třinácti letech a je vzhledem ke svému obsahu přílohou Koncepce rodinné politiky. Příprava Koncepce i Zprávy o rodině probíhala paralelně a obsah analytických částí obou dokumentů je totožný.

CÍLE A PRINCIPY KONCEPCE

Základní principy vycházejí z Ústavy

Základní principy rodinné politiky respektují ústavně chráněné hodnoty a práva, jak jsou uvedena především v čl. 10 a 32 Listiny základních práv a svobod, a mezinárodní závazky ČR plynoucí zejména z Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejích dodatkových protokolů (zejm. čl. 10 – ochrana soukromého a rodinného života, čl. 12 – právo uzavřít manželství, čl. 14 – zákaz diskriminace, čl. 5 jejího dodatkového protokolu č. 7 (rovnost mezi manžely) a Listinou základních práv EU. Koncepce tak směřuje k podpoře naplňování těchto základních lidských práv a svobod člověka, včetně rovnosti mužů a žen a práv dětí.

“ Klíčovými principy rodinné politiky jsou možnost volby, blaho dítěte a posilování mezigenerační solidarity.

Principy rodinné politiky

Klíčovým principem rodinné politiky je vytvářet rodinám takové prostředí, ve kterém mohou svobodně naplňovat svá rozhodnutí a přesvědčení týkající se

rodinných hodnot, způsobů péče a cílů rodinného i osobního života.⁴ Jedná se tedy o zajištění svobodné volby při respektování ústavních hodnot a z nich vycházejících zákonů.

Cíle rodinné politiky

V návaznosti na Strategický rámec Česká republika 2030 a Národní koncepci podpory rodin s dětmi z roku 2008 a za účelem posílení soudržnosti celé společnosti a zvýšení důvěry obyvatelstva v budoucnost a v prostředí, ve kterém vyrůstají a žijí, jsou cíle rodinné politiky definovány následovně:

1. Společenské klima má být vůči rodinám všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky mají být minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství mají požívat zvláštní zákonné ochrany a mají být společensky vysoce oceňovány, přičemž je nutno posilovat autonomii rodiny;
2. vhodné socioekonomické podmínky mají podporovat dobré fungování rodin a výchovu dětí. Mají se zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory či jiné závislé osoby a umožnit tak rodinám získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů;
3. rodinám se specifickými potřebami má být věnována zvláštní pozornost – zejména neúplným rodinám, rodinám se členem se zdravotním postižením, rodinám se třemi a více dětmi a dalším rodinám nejvíce ohroženým relativní i absolutní chudobou. Mají být přijímána cílená opatření přispívající k rovnému přístupu ke vzdělávání a uplatnění členů těchto rodin na trhu práce i ve společnosti;
4. posilovat vědomí a význam rodinných hodnot, kterými jsou trvalý vztah, manželství, vzájemná péče a hodnoty lásky a úcty a podpora významu rodiny ve společnosti;
5. vzhledem k demografickým změnám v české společnosti podpořit prostřednictvím navrhovaných opatření v této Koncepci vyšší porodnost a sňatečnost obyvatelstva.

“ Koncepce definuje cíle rodinné politiky za účelem posílení soudržnosti celé společnosti a zvýšení důvěry obyvatelstva v budoucnost a v prostředí, ve kterém vyrůstají a žijí.

FUNKCE RODINY

Funkce rodiny

Rodina je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Jen stabilní a prosperující rodiny jsou zárukou dobrého prostředí pro výchovu dětí,

⁴ *Rodinná politika a demografické změny* [online]. 2011 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:O3Am-h5NF-MJ:https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces804-2011_ac_cs.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.%3E

udržitelného rozvoje společnosti a její funkčnosti a soudržnosti. Úloha rodiny ve společnosti je nezastupitelná.

Rodinná politika jako strategická politika státu

Z toho důvodu Vláda ČR považuje rodinnou politiku za svou strategickou prioritu. Stát bude podporovat všechny typy rodin s dětmi tak, jak to odpovídá platné legislativě ČR i jejím mezinárodním závazkům. Pod pojmem „funkční rodina“ se rozumí rodina plnící své základní přirozené funkce – tj. biologicko-reprodukční, socializační, sociálně-ekonomickou, regenerační a podpůrnou, neboli emocionálně-stabilizační. Bez fungující rodiny, realizující své základní funkce, je ohrožena samotná existence společnosti. Bez soudržné rodiny nebude soudržná ani společnost a lidé budou méně spokojeni se svým životem; nesoudržná společnost bude rozkládána vnitřními tensemi (včetně politických konfliktů) a bude se muset potýkat s nepřiměřeně vysokými dodatečnými náklady v rovině ekonomické, sociální i emocionální.

NÁVAZNOST NA OSTATNÍ KONCEPČNÍ MATERIÁLY

Rodinná politika jako průřezová politika

Rodinná politika je politikou z povahy věci průřezovou, týká se zejména daňového, dávkového a důchodového systému, sociálních a zdravotních služeb, zaměstnanosti, předškolní péče, vzdělávání a školství, ale také lidských práv a bezpečnosti. Na její realizaci se podílí kromě MPSV i další rezorty, proto je Koncepce připravena v návaznosti na všechny aktuální vládní dokumenty.

Návaznost na strategie

V oblasti podpory rodin Koncepce vychází z programového prohlášení vlády a koaliční smlouvy,⁵ z koncepčních dokumentů MPSV,⁶ jakož i z některých dalších strategických dokumentů přijatých na úrovni vlády ČR.⁷ Koncepce rovněž zapracovává doporučení plynoucí z unijních a mezinárodních dokumentů, jako jsou Doporučení Rady EU, Dohodu o partnerství pro programové období 2014–2020 nebo doporučení vyplývající z publikací OECD.⁸

⁵ KOALIČNÍ SMLOUVA MEZI ČSSD, HNUTÍM ANO 2011 A KDU-ČSL NA VOLEBNÍ OBDOBÍ 2013 - 2017. 2014. s. 36-37. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-unor_2014.pdf

⁶ Jedná se zejména o Koncepti sociálního bydlení České republiky 2015–2020, Strategii sociálního začleňování 2014–2020 nebo Národní strategii rozvoje sociálních služeb na rok 2015, Národní strategii prevence násilí na dětech v ČR na období 2008– 2018, Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, Strategii politiky zaměstnanosti do roku 2020, Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí do roku 2018 apod.

⁷ Jedná se o Vládní strategii rovnosti žen a mužů v České republice na léta 2014–2020, Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011–2015, Zdraví 21 – Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR, Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020 apod.

⁸ Viz OECD Economic Survey of Czech Republic, 2016, OECD, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-czech-republic.htm>. THÉVENON, Olivier a Anne SOLAZ. Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries. *OECDiLibrary* [online]. 2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/labour-market-effects-of-parental-leave-policies-in-oecd-countries_5k8xb6hw1wjf-en;jsessionid=1qrhm5itoik4l.x-oecd-live-02. Dále Achieving stronger growth by promoting a more gender balanced economy, 2014, OECD, dostupné z: <http://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/ILO-IMF-OECD-WBG-Achieving-stronger-growth-by-promoting-a-more-gender-balanced-economy-G20.pdf>, Thévenon O. 2011. Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis Population and Development Review, 37(1): 57-87. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x/abstract>.

Návaznost na předchozí koncepcí rodinné politiky

Koncepce navazuje na předcházející strategické a koncepční dokumenty v oblasti podpory rodin, zejména na Národní koncepcí rodinné politiky,⁹ kterou vypracovalo MPSV a kterou vláda schválila v říjnu 2005, a na Národní koncepcí podpory rodin s dětmi,¹⁰ která byla schválena vládou v listopadu 2008 jako příloha k Souboru prorodinných opatření (tzv. Prorodinný balíček). Kontinuita je zajištěna jak shodnými cíli rodinné politiky, tak navrhovanými opatřeními.

Nové prvky Koncepce

Na rozdíl od předchozích koncepcí však předkládaná Koncepce plně reflektuje současné socioekonomické trendy, reaguje na potřeby rodin i jednotlivců, inspiruje se zahraniční dobrou praxí a doporučeními mezinárodních expertních institucí (OECD, Evropská komise, apod.). Koncepce rovněž oproti minulým koncepcím obsahuje zejména návrhy legislativních úprav, z nichž některé jsou již v legislativním procesu. Poprvé od roku 2004 byla také zpracována Zpráva o rodině, která je společně s Koncepcí předkládána vládě pro informaci.

VYHODNOCENÍ PŘEDCHOZÍCH KONCEPCÍ Z LET 2005 A 2008

Vyhodnocení předchozích koncepcí podpory rodin

Národní koncepcí rodinné politiky z roku 2005 navazovala na Národní zprávu o rodině vzatou vládou na vědomí v roce 2004. Její obecné i odvozené cíle byly stanoveny velmi široce, což vedlo i k obtížné sledovatelnosti jejích výsledků. Nicméně vzhledem k tomu, že šlo o první koncepční dokument v oblasti rodinné politiky, měla tato Koncepce bezesporu velký význam pro základní ideové nasměrování rodinné politiky v ČR.

Od roku 2006 přijetí zásadních legislativních opatření

Zatímco během let 2005–2006 k podstatným změnám v důsledku přijetí koncepcí nedošlo (s výjimkou drobných aktivit např. na poli mediální prezentace), od roku 2006 byla přijata některá zásadní legislativní opatření, která lze považovat i za součást naplňování původní koncepcí – příkladem je trojrychlostní rodičovský příspěvek zavedený k 1. 1. 2008, který naplňuje konkrétně definovaný cíl 6. 2. 1. (vypracovat věcný návrh efektivnější finanční podpory mateřství a rodičovství v systému sociálního zabezpečení), jenž měl být naplněn do 31. 12. 2007.

Tři základní cíle Národní koncepcí podpory rodin s dětmi

Posledním schváleným celostátním koncepčním dokumentem rodinné politiky v ČR byla Národní koncepcí podpory rodin s dětmi z roku 2008, která vznikala v období ekonomické krize, kdy se vláda orientovala na úsporná opatření. Navrhovaná opatření měla vzhledem k politické situaci a požadavku na absenci dopadu na státní rozpočet mnohdy spíše motivační, propagační nebo osvětový charakter. Její tři základní cíle, na které navazuje i současná Koncepce, byly: 1. vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky, 2. odstraňovat bariéry a společenské tlaky, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich funkčnost a 3. podporovat a posilovat vědomí a význam rodinných hodnot ve společnosti a přijímat všechna potřebná politická opatření. Tyto jednotlivé odvozené specifické cíle nelze co do naplňování jakkoli kvantifikovat.

⁹ NÁRODNÍ KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY. 2005. MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

¹⁰ NÁRODNÍ KONCEPCE PODPORY RODIN S DĚTMI. 2008. MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf

Souhrnná zpráva o plnění
Národní koncepce
podpory rodin s dětmi

V roce 2010 byla vládě předložena Souhrnná zpráva o plnění Národní koncepce podpory rodin s dětmi, která byla zpracována na základě vlastních podkladů předkladatele, kterým bylo MPSV, a dále na základě podkladů ministerstev financí, zdravotnictví, průmyslu a obchodu, školství, mládeže a tělovýchovy, pro místní rozvoj, vnitra, spravedlnosti, ministra pro lidská práva a národnostní menšiny a Úřadu vlády, kteří spolupracovali na realizaci opatření navržených v Národní koncepci podpory rodin s dětmi. Z celkového počtu třiceti dvou navrhovaných opatření bylo třináct splněno,¹¹ dvě splněna částečně, šest opatření je plněno, jedno opatření bylo přehodnoceno. Do celkového počtu deseti nesplněných opatření je zahrnuto šest opatření, která byla součástí návrhu zákona o podpoře rodin s dětmi,¹² a dále čtyři opatření, která nebyla splněna zejména v souvislosti se zkrácením volebního období minulé vlády. Dle Zprávy o plnění bylo obtížné vyhodnotit úspěšnost dosahování cílů prostřednictvím cílů Koncepce, neboť nová vláda znamenala odlišnou politickou konstelaci i v oblasti rodinné politiky.

¹¹ Umožnit větší flexibilitu mateřské a rodičovské dovolené – v předpisech pracovněprávních a předpisech sociálního zabezpečení analyzovat možnost přerušovaného čerpání rodičovské dovolené do vyššího věku dítěte s ohledem na potřebu zajištění péče např. z důvodu nástupu do školy. Vytvořit podmínky pro posílení autonomie, soudržnosti rodiny a mezigenerační solidarity v daňovém a sociálním systému. Rozvíjet dotační podporu nestátních neziskových organizací poskytujících služby pro rodinu, včetně rodin se specifickou potřebou – realizovat dotační řízení v oblasti podpory rodiny. Rozvíjet spolupráci s kraji při zajištění regionální rodinné politiky. Motivovat zaměstnavatele k realizaci pro-rodinných opatření, včetně flexibilních forem práce. Rozvíjet osvětu, vzdělávání a informovanost o opatřeních k podpoře rodin s dětmi. Propagovat opatření k podpoře rodin s dětmi. Rozvíjet výzkum týkající se postavení a potřeb rodiny a možností její podpory v kontextu proměn české společnosti.

¹² Návrh zákona o podpoře rodin s dětmi byl MPSV předložen vládě. Z důvodu vyslovení nedůvěry této vládě však zákon nebyl vládou projednán. K projednání nové vládě nebyl návrh zákona předložen z fiskálních důvodů. Se zákonem o podpoře rodin s dětmi předloženým ve formě poslaneckého návrhu poslance Petra Nečase a poslankyně Michaely Šojdrové vyslovila vláda dne 29. června 2009 nesouhlas s odůvodněním, že s ohledem na současnou ekonomickou krizi a stav veřejných financí by přijetí návrhu jako celku znamenalo další zvýšení mandatorních výdajů a výrazné snížení příjmů státního rozpočtu. Úkol uložený usnesením vlády ze dne 19. listopadu 2008 č. 1451 (tj. předložit návrhy příslušných zákonů) byl tedy po formální stránce ze strany MPSV splněn, nedošlo však k faktickému naplnění těch opatření Koncepce, která měla být realizována prostřednictvím návrhu zákona o podpoře rodin s dětmi, neboť citovaný návrh zákona vláda neschválila a následně nemohlo ani dojít k jeho schválení v Parlamentu ČR.

CO SE PROSADIL V RODINNÉ POLITICE OD ROKU 2014

Od roku 2014 vládne v ČR vláda Bohuslava Sobotky, tedy koalice ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL, která rodinnou politiku považuje za svou prioritu. Následující tabulka shrnuje všech 16 prorodinných opatření této vlády.

Typ opatření	V realizaci / schváleno	Předloženo Poslanecké sněmovně ČR
Předškolní péče	Zavedení dětských skupin (zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině) <ul style="list-style-type: none"> nyní cca 350 DS v ČR / 4000 míst doposud z Evropského sociálního fondu bylo na podporu dětských skupin uvolněno více jak 1,6 mld. Kč v rámci výzev 35+36 (2015) a 132 (2017) 	Diferenciace sociálního pojistného <ul style="list-style-type: none"> zavedení diferencovaných sazeb pojistného na sociální zabezpečení v závislosti na počtu nezaopatřených dětí sněmovní tisk č. 1096 – 1. čtení, navržen na pořad 57. schůze (od 16. 5. 2017)
	Garance míst v mateřské škole pro dvouleté děti od roku 2020 (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)	
	Systémový projekt Mikrojesle <ul style="list-style-type: none"> pilotní ověření nové služby péče o děti, pro děti od 6 měsíců do čtyř let, max. 4 děti na jednu pečující osobu 68 nových mikrojeslí po celé ČR 	
Zapojení mužů do péče	Otcovská poporodní (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění) <ul style="list-style-type: none"> týden volna pro otce v šestinedělí a dávka ve výši 70 % denního vyměřovacího základu 	
Finanční podpora rodin	Zásadní navýšení daňových slev na dítě (návrh zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní, č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů) <ul style="list-style-type: none"> nově na první dítě o 1800 Kč z 13 404 Kč na 15 204 Kč na druhé dítě o 6 tisíc Kč z 13 404 Kč na 19 404 Kč na třetí dítě a každé další dítě o 10 800 Kč z 13 404 Kč na 24 204 Kč 	Novela zákoníku práce (zákon č. 252/2006 Sb.) <ul style="list-style-type: none"> povinnost zaměstnavatele sdělit vážné provozní důvody, pro které neumožnil pružné rozvržení pracovní doby, písemně (§ 241) při výkonu práce mimo pracoviště zaměstnavatele (homeworking, teleworking) podrobněji vymezit výkon práce mimo pracoviště zaměstnavatele
	Navýšení porodného (č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) <ul style="list-style-type: none"> první dítě (13 000 Kč), druhé dítě (10 000 Kč) při příjmu do 2,7násobku životního minima rodiny 	
	Školovné (č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů) <ul style="list-style-type: none"> sleva na dani za umístění dítěte v předškolním zařízení (mateřská škola, dětská skupina, živnost) do výše minimální mzdy 	
	Novelizace státní sociální podpory (č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) <ul style="list-style-type: none"> rychlejší čerpání rodičovské (ze současných max. 11 500 Kč za 1,5 roku až na 70 % denního vyměřovacího základu za 7 měsíců) vyšší přídavky na děti a pro více rodin (zvýšení nároku z 2,4 na 2,7násobku životního minima (rozšíření podpory o téměř 145 tis. dětí na 547 tis. dětí, navýšení příspěvku o 300 Kč na 800, 910 a 1 000 Kč) možnost rychlejšího čerpání (až do výše 7 600 Kč) i pro osoby, kterým nelze vyměřit PPM – studenti, OSVČ, nezaměstnaní 	
	Dlouhodobé ošetřovné (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 252/2006 Sb., zákoník práce) <ul style="list-style-type: none"> až tři měsíce volna na péči o osobu blízkou dávka ve výši 60 % denního vyměřovacího základu nejvyšší pracovně-právní ochrana na úrovni mateřské dovolené 	
Zavádění inovací a podpora neziskových organizací a samosprávy	Systémový projekt Sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů a obcí <ul style="list-style-type: none"> samospráva je pro rodinnou politiku klíčová a její role nezastupitelná spolupráce a informovanost mezi samosprávou a státní správou, vytvoření pozic koordinátorů, vznik krajských platforem a metodik, minimální standardy 	Zálohované výživné <ul style="list-style-type: none"> pro osoby, kterým náleží soudem stanovené výživné, s rozhodným příjmem v rodině do 2,7násobek životního minima výše výživného ve výši určené soudem, nejvýše však ve výši 1,2násobku životního minima dítěte
	Systémový projekt 22 % k rovnosti <ul style="list-style-type: none"> rozdíl mezi finančním ohodnocením žen a mužů činí v ČR 22 %, což je u přepočtu na průměrnou mzdu téměř 7 tisíc Kč měsíčně osvěta a celospolečenská debata využití pravomocí SÚIP, KVOP, ÚP a RHSD 	
	Dotační titul Rodina a Obec přátelská rodinám a seniorům <ul style="list-style-type: none"> tematické rozšíření podporovaných aktivit z oblasti sladování, genderové rovnosti, domácího násilí a mezigenerační solidarity finanční posílení obou dotačních titulů 	
	Celkem 12 opatření	Celkem 4 opatření

UPLATŇOVÁNÍ TÉTO KONCEPCE

Realizace opatření	Schválením této Koncepce se MPSV ve spolupráci s gesčními rezorty ukládá připravit realizaci všech legislativních i nelegislativních opatření obsažených v této Koncepci.
Každoroční zpráva o pokroku	Každý rok v květnu – při příležitosti Mezinárodního dne rodin (15. květen) – se MPSV ukládá informovat vládu o opatřeních učiněných pro podporu rodin za uplynulý kalendářní rok, jejich finančních dopadech jak na veřejné rozpočty, tak na situaci rodin a o pokroku realizace opatření navrhnutých v této Koncepci.
Zpráva o rodině každé tři roky	Dále se MPSV ukládá, počínaje rokem 2017, připravit každé tři roky komplexní Zprávu o rodině a předložit ji vládě při příležitosti Mezinárodního dne rodin (15. květen) pro informaci. Nyní byla Zpráva o rodině zpracována v roce 2017 a je předkládána Vládě společně s touto Koncepcí.
Fórum rodinné politiky	Za účelem kontinuální odborné debaty o směřování rodinné politiky v ČR připravit alespoň dvoudenní Fórum rodinné politiky a zapojit do ní významné české i zahraniční aktéry z oblasti rodinné politiky (neziskové organizace, akademický sektor, mezinárodní instituce a zejména politické zástupce ze všech úrovní).
Koncepce rodinné politiky každých pět let	V návaznosti na tuto Koncepci se MPSV ukládá připravit každých pět let aktualizovanou Koncepci rodinné politiky.

A. Analýza situace rodin

Cíle této kapitoly Následující kapitola si klade za cíl analyzovat socioekonomickou situaci českých rodin a demografické trendy české společnosti jako celku. Nejdříve byla provedena SWOT analýza rodinné politiky v ČR, dále bylo na základě dostupných dat identifikováno šest základních trendů popisujících situaci českých rodin.¹³

SWOT analýza SWOT analýza ukázala, že rodina má v české společnosti stále vysokou společenskou hodnotu. Při podpoře rodin existuje množství příkladů, kterými se ČR může nechat inspirovat. Při dalším plánování opatření v oblasti rodinné politiky je potřeba brát na zřetel zvyšující se vzdělanost žen, nízkou míru porodnosti doplněnou novou výzvou v podobě neplodnosti párů. V tomto ohledu je nutné zaměřit se na zvýšení zapojení mužů do péče, klíčová je zároveň i otázka rozdílu v příjmech žen a mužů. Analýza odhalila slabé stránky v podpoře rodin zejména v oblasti sladění pracovního a rodinného života, nedostatečnosti příjmů rodin, diskriminaci žen. Pro ČR tak mezi nejaktuálnější hrozby patří právě nízká plodnost a s ní spojené stárnutí populace, nové výzvy v podobě zajištění standardu pro nové typy rodin a narovnáání dopadů péče na ženy a muže. V souladu s cíli Koncepce je nutné dále pracovat na podpoře příznivějšího společenského klimatu pro všechny typy rodin a minimalizovat bariéry a společenské tlaky, kterým rodiny musí čelit.

Silné stránky	Slabé stránky
Rodina jako významná hodnota pro většinu společnosti	Nedostatečné možnosti pro sladění péče o rodinu a placeného zaměstnání – zejména nedostatek flexibilních úvazků a dostupných služeb péče o předškolní děti
Hlavní problémy v oblasti rodinné politiky je možné dobře identifikovat	Vysoké náklady na základní potřeby rodin – zejména bydlení. Vysoké náklady na služby předškolní péče
V rámci EU existuje velké množství příkladů dobré praxe, kterými se můžeme inspirovat	Společenské stereotypy a s nimi související nevýhodné postavení žen a starších osob na trhu práce, což má negativní dopad na jejich rodiny
Systém rodinné politiky v ČR umožňuje rodičovskou dovolenou až do čtyř let věku dítěte	Vysoký vliv mateřství na zaměstnanost žen – snižující se zaměstnanost žen s dětmi do šesti let
Příležitosti	Hrozby
Velmi malý podíl plánovaně bezdětných	Nízká porodnost
České mladé ženy jsou vysoce kvalifikované	Vzrůstající problém neplodnosti (každý 5. pár)
Vysoká zaměstnanost žen i osob do 59 let	Vysoká rozvodovost a nestabilita rodinného soužití

¹³ Řada z opatření týkajících se finanční podpory (navýšení mateřské, přídavků na děti aj.) se z důvodů existence systému koordinace sociálního zabezpečení EU a dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení dotkne i osob-cizinců podléhajících českým právním předpisům (zejména z titulu zaměstnání na území státu), byť by se jejich rodiny (děti) nalézaly mimo ČR.

Ve srovnání s průměrem EU obecně nízká míra ohrožení příjmovou chudobou u rodin s dětmi	Vyšší ohrožení chudobou u jednorodičovských rodin, části pracujících žen (24 %, u mužů je to 13 %) nebo osamělých senierek
Nízká potratovost	Stárnutí populace a nízká zdravá délka života
Zapojení mužů do péče o rodinu	Dopady rozvodů – na děti a často na osobu, která pečovala o děti

TREND Č. 1: POKLES PORODNOSTI

Pokles porodnosti

Prudký pokles porodnosti vedl v letech 1994–2002 k zastavení přírůstku obyvatelstva. Počet živě narozených dětí klesl během deseti let ze 131 tisíc v roce 1990 pod hranici 90 tisíc v roce 1999. Od roku 2002 počet narozených dětí každoročně rostl – až do roku 2008, kdy se živě narodilo téměř 120 tisíc dětí. Poté narozených opět ubylo, v posledních dvou letech (2014–2015) byl jejich roční počet na úrovni 110 tisíc. Důsledkem značného poklesu porodnosti se i přes kladné migrační saldo počet obyvatel ČR do roku 2002 snížil na 10,2 milionu obyvatel z 10,36 milionu v roce 1990. Od roku 2003 se počet obyvatel mírně zvyšuje (s výjimkou roku 2013) především vlivem imigrace, přírůstek přirozenou měrou je zanedbatelný. Výraznější byl pouze v období 2007 až 2010, kdy počet živě narozených přesahoval 110 tisíc. V současné době žije v ČR celkem 10,55 milionu obyvatel.¹⁴

Nízká plodnost

ČR vykazovala v letech 1995–2005 velmi nízkou plodnost (pod hladinou 1,3 dítěte na jednu ženu), v pásmu nízké plodnosti pod 1,5 dítěte na jednu ženu se nacházela až do roku 2013. Teprve od roku 2014 již ČR nepatří v rámci EU mezi státy s nízkou plodností (jako je Německo, Rakousko a státy východní a jižní Evropy), v roce 2015 dosáhla v ČR úhrnná plodnost úrovně 1,57 dítěte na jednu ženu.¹⁵ Většina západoevropských států však nikdy neklesla průměrným počtem dětí na jednu ženu pod hodnotu 1,7 a některé státy, například Francie a Švédsko, vykazují nyní 1,9 dítěte na jednu ženu.¹⁶

Zakládání rodin v pozdějším věku

Výrazný je v ČR posun narození dětí do vyššího věku rodičů. Věk ženy v době prvního porodu se postupně zvyšoval z 22,5 let v roce 1990 na 28,2 let v roce 2015. Na rozdíl od situace před rokem 1990, kdy se děti nejčastěji rodily ženám do věku 25 let, je od roku 2011 největší část celkové úrovně plodnosti tvořena skupinou žen ve věku 30–34 let. Posun zakládání rodin do vyššího věku žen a mužů je v souladu s evropskými trendy, avšak oproti západoevropským státům rodí české ženy ve vyšším věku děti méně často. Je to dáno tím, že páry daleko více odkládají především početí druhého dítěte, takže vyšší věk v době prvního porodu

¹⁴ Počet obyvatel v obcích - k 1. 1. 2016. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich>

¹⁵ Česká republika v mezinárodním srovnání (vybrané údaje). ČSÚ [online]. Str. 54 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1

¹⁶ Tamtéž

často způsobuje, že další děti již žena porodit nestihne.¹⁷ To se týká především žen s vysokoškolským vzděláním, které mají v průměru o 0,4 dětí méně, než ženy se základním vzděláním.¹⁸

Bezdětnost

Relativně příznivým faktem je, že většina českých žen nakonec alespoň jedno dítě má. Vysoká konečná bezdětnost byla u žen narozených na počátku 20. století (více než 20 %) a nejnižší konečná bezdětnost u žen narozených ve čtyřicátých a v padesátých letech 20. století (5 %). Sama nízká úroveň bezdětnosti v těchto generacích je předpokladem k jejímu zvyšování.¹⁹ Jak uvádějí data z doposud posledního sčítání lidu z roku 2011, u generace žen z počátku 70. let 20. století, tedy u generace žen v ještě plodném věku, byl podíl doposud bezdětných žen na úrovni 7 %, tedy nízký. Vyšší podíly bezdětných zůstávají tradičně mezi vysokoškolačkami, nejnižších podílů bezdětných dosahují tradičně středoškolačky bez maturity. Ačkoliv mezi ženami narozenými v polovině 70. let 20. století a dále mezi ženami mladšími lze očekávat v důsledku změny reprodukčního chování vyšší podíly celoživotně bezdětných, v evropském srovnání by měla zůstat ČR dle demografických prognóz mezi zeměmi s nižšími nebo středně vysokými podíly bezdětných žen.²⁰ Výběrová šetření ukazují, že ani u těchto generací nejsou nulové reprodukční plány časté. Konečná bezdětnost bývá častěji výsledkem odkládání rodičovství nebo nerozhodnutí se pro rodičovství než plánování a rozhodnutí se pro trvalou bezdětnost.²¹

“ Posun zakládání rodin do vyššího věku žen a mužů je v souladu s evropskými trendy, avšak oproti západoevropským státům rodí české ženy ve vyšším věku děti méně často i proto, že vyšší věk v době prvního porodu často způsobuje, že další děti již žena porodit nestihne.

Nárůst asistované reprodukce

S posunem rodičovství do vyššího věku souvisí i růst podílu dětí narozených po asistované reprodukci, který se přiblížil 4 %. V ČR bylo v roce 2014 evidováno téměř 36 tisíc cyklů asistované reprodukce.²² Nejčastěji využívají asistovanou

¹⁷ ŠPROCHA, B., 2014: Odkladanie a rekuperácia plodnosti v kohortnej perspektivě v Českej republike a na Slovensku. *Demografie* 56, č. 3, s. 211-233

ŠŤASTNÁ, A., SLABÁ, J., KOCOURKOVÁ, J. (2017). Plánování, načasování a důvody odkladu narození prvního dítěte v České republice. *Demografie* (v recenzii)

¹⁸ ŠPROCHA, B., ŠÍDLO, L., NOVÁKOVÁ, G., ŠŤASTNÁ, A. 2016. Kohortní změny v koncentraci plodnosti v Česku a na Slovensku. [Changes in the Cohort Concentration of Fertility in Czech Republic and Slovakia]. *Sociológia* 48(5): 474-499

¹⁹ JUŘÍČKOVÁ, Lenka. ANALÝZA: Bezdětnost v České republice. *Demografie* [online]. 2005 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=118

²⁰ SOBOTKA, Tomas. Childless Societies? Trends and Projections of Childlessness in Europe and the United States. *Population Association of America 2005 Annual Meeting Program* [online]. 2005 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://paa2005.princeton.edu/abstracts/50352>

²¹ MORGAN, S. Philip a Amélie QUESNE-VALLÉE. Missing the target? Correspondence of fertility intentions and behavior in the U.S. *THE UNIVERSITY of NORTH CAROLINA at CHAPEL HILL* [online]. 2003 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://uncch.pure.elsevier.com/en/publications/missing-the-target-correspondence-of-fertility-intentions-and-beh>

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-020-9.

²² ŘEŽÁBEK, Karel, JÍROVÁ JITKA. Asistovaná reprodukce v ČR 2014. *UZIS 2016*, [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/asistovana-reprodukce-cr>

reprodukcí páry mezi 30–39. rokem věku ženy, kdy je ještě relativně úspěšná a zákrok je hrazen ze zdravotního pojištění.²³ K růstu podílu neplodných párů přispívá také životní styl, vysoká hladina stresu a znečištěné životní prostředí.

TREND Č. 2: STÁRNUTÍ POPULACE

Lidé 65+ tvoří pětinu obyvatelstva a jejich podíl roste

Od roku 1990 se střední délka života při narození prodloužila o šest až osm let. Stárnutí populace je charakteristickým rysem demografického vývoje nejen v ČR, ale i v dalších zemích EU. Projevuje se růstem podílu i počtu lidí ve věku 65 let a starších a je nevyhnutelným důsledkem toho, že se méně lidí rodí a stále více se jich dožívá vyššího věku. V roce 2015 žilo v ČR 1,9 milionu obyvatel ve věku 65 let a vyšším, což představuje 18 % z celkového počtu. Počet osob ve věku 85 let a vyšším byl 0,2 milionu (2 %). V roce 2050 se předpokládá pokles celkového počtu obyvatelstva na 9,8 milionu, avšak počet starších lidí se zdvojnásobí. Počet osob ve věku 65 let a více se odhaduje na téměř 3,2 milionu, což bude představovat téměř jednu třetinu ze všech osob žijících v ČR. Současně se do roku 2050 více než ztrojnásobí počet osob 85letých a starších na počet vyšší než 0,6 milionu, což bude představovat přibližně 6 % populace.²⁴

“Stárnutí populace je charakteristickým rysem demografického vývoje souvisejícího s růstem počtu lidí ve věku 65 let a starších, nižší porodností a vyšším věkem dožití.

Zdravá délka života

S prohlubujícím se procesem demografického stárnutí a růstem počtu starších lidí nabývá na významu kvalita života, tj. v jakém zdravotním stavu a za jakých sociálních podmínek prožívají lidé svůj prodlužující se věk. Podle tzv. zdravé délky života při narození prožijí muži v ČR v průměru pouze 62 let v dobrém zdraví, tj. bez zdravotního omezení, a ženy 64 let. Jak muži, tak ženy tedy prožívají relativně značnou část svého seniorského věku s nějakou zdravotní indispozicí. Naděje dožití při narození byla v ČR v roce 2014 cca 75,8 let pro muže a 81,7 let pro ženy; průměr za EU byl v roce 2013 cca 77,8 let pro muže a 83,3 let pro ženy.

TREND Č. 3: ZMĚNA STRUKTURY RODIN

Polovina dětí narozena mimo manželství

Dalším trendem je růst podílu dětí narozených mimo manželství. Zvýšil se z 9 % v roce 1990 na 48 % v roce 2015,²⁵ a to především u prvních dětí. V rámci EU patří

²³ Asistovaná reprodukce je dostupnější a častější. Přispívá k tomu ale stále vyšší věk prvorodiček. *ČESKO V DATECH 2016*. [online] [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/35-asistovana-reprodukce-je-dostupnejsi-a-castejsi-prispiva-k-tomu-ale-stale-vyssi-vek-prvorodicek/>

²⁴ PROJEKCE OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2100, ČSÚ [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>

²⁵ <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015>

ČR ke státům s nadprůměrnou hodnotou tohoto ukazatele,²⁶ nicméně se jedná o celoevropský trend, který odstartoval už v 70. letech. Význam manželství pro zakládání rodin začal nejdříve klesat ve Skandinávii, v západní a střední Evropě nastal podobný vývoj o něco později, až okolo roku 1980 a v jižní a východní Evropě až po roce 1990.²⁷

Nízká sňatečnost

V úplné rodině je svazek mezi partnery založen převážně na manželství (79,6 %), v poslední době se rozmáhající faktické manželství představuje 20,4 % českých párů. Počty sňatků, které uzavřeli obyvatelé ČR, se výrazně snížily v první polovině 90. let 20. století. V letech 1995–2008 se jejich roční počet běžně pohyboval v rozmezí 50–55 tisíc. Od roku 2009 setrvává pod hranicí 50 tisíc za rok. Nejméně sňatků bylo evidováno roku 2013 (43,5 tisíce), v roce 2015 jich bylo 48 tisíc. Nízký počet sňatků není jen důsledkem méně početných generací vstupujících do věku, ve kterém je sňatek uzavírán, ale zejména důsledkem nižší intenzity vstupu do manželství. Zároveň došlo k odkladu sňatku do vyššího věku. V roce 2015 byla intenzita sňatečnosti svobodných u mužů 55 % a u žen 62 %. Před rokem 1990 zůstávalo svobodných jen 10 % mužů a 5 % žen. Zatímco v roce 1990 byl průměrný věk při prvním sňatku u mužů 24 let a u žen pod 22 let, v roce 2015 to bylo 32 let u mužů a 30 let u žen. Velká část obyvatelstva tedy žije bez (stálého) partnera nebo v nesezdaném soužití, tento trend se přitom objevuje napříč generacemi.

Faktory ovlivňující sňatečnost

Faktorů ovlivňujících nižší sňatečnost je více. Zvyšuje se tolerance k alternativním formám soužití, mladé páry spolu také nejprve chtějí žít tzv. „na zkoušku“, kdy hlavním faktorem, který má vliv na společné soužití je dostupnost bydlení a nižší finanční náklady ve společné domácnosti.²⁸ Vliv na to, zda muž či žena vstoupí do manželství má také vzdělání. Zde se ukazuje, že nejvíce znevýhodni na sňatkovém trhu, jsou muži s nižším vzděláním, naopak nejvyšší pravděpodobnost uzavření sňatku je u vysokoškoláků. Mezi další faktory je nutné zařadit těhotenství či počet dětí, finanční nákladnost svatby, spokojenost s partnerským životem. Lze rovněž zobecnit, že v krajích s nižší úrovní vzdělanosti, vyšší mírou nezaměstnanosti a nižším stupněm religiozity je sňatečnost nižší než v ostatních krajích.²⁹

Vysoká rozvodovost

Nízká sňatečnost českého obyvatelstva je zároveň doprovázena vysokou rozvodovostí. Od roku 2002 se úroveň rozvodovosti v ČR pohybuje mezi 45–50 %, což znamená, že pokud by zůstala na takovéto úrovni, pak by se rozvedla téměř polovina dnes uzavíraných manželství. Rozvod nastává nejčastěji po třech až pěti letech manželství a aktuálně se nejvíce týká mužů a žen ve věku kolem 40 let. Podíl rozvodů manželství s nezletilými dětmi dosáhl v roce 2015 57,5 % z jejich celkového počtu.³⁰

²⁶ Share of live births outside marriage. *Eurostat* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00018&plugin>

²⁷ DEMOGRAFISCHE FORSCHUNG AUS ERSTER HAND Families unmarried. *MAX PLANCK INSTITUTE FOR DEMOGRAPHIC RESEARCH* [online]. [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: http://demogr.mpg.de/en/education_career/what_is_demography_1908/families_unmarried_4625/default.htm

²⁸ Zpráva o rodině, 2017, str. 41.

²⁹ tamtéž

³⁰ Pohyb obyvatelstva - rok 2015. *ČSÚ* [online]. 2016 [cit. 2016-08-9]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015>

Registrovaná partnerství

Od roku 2006, kdy bylo uzákoněno registrované partnerství, je ročně uzavíráno průměrně okolo 200 registrovaných partnerství. Do konce roku 2015 jich bylo uzavřeno celkem 2 174, z toho 1 439 bylo mužských párů a 735 ženských, okolo tří set jich opět zaniklo.³¹ Podle výsledků sčítání lidu z roku 2011 v domácnostech dvojic stejného pohlaví vyrůstalo v ČR okolo devíti stovek dětí. V rodinách registrovaných partnerů jich bylo téměř pět desítek, ostatní žily u „nesezdaných“ párů. V porovnání s ostatními evropskými státy je počet uzavíraných registrovaných svazků zatím nízký, ale pokud bude ČR kopírovat vývojový trend, dá se očekávat postupný mírný nárůst i změna struktury podle pohlaví ve prospěch žen.³²

“ Celková struktura českých rodin se mění. Roste podíl jednočlenných domácností (singles), bezdětných párů a nesezdaných soužití.

Změna struktury rodin

Celková struktura českých rodin a domácností se mění. Roste podíl jednočlenných domácností (singles), bezdětných párů a nesezdaných soužití,³³ snižuje se zejména podíl rodinných domácností se dvěma a více dětmi. Podíl domácností bez dětí vzrostl ze 44 % v roce 1991 na 56,5 % v roce 2011 a naopak poklesl podíl domácností se třemi a více dětmi z 5,9 % na 2,9 %.³⁴ Ze všech domácností s dětmi jich je 48,3 % s jedním dítětem, 42,1 % se 2 dětmi, 9,6 % se třemi a více dětmi.³⁵ Narůstá také počet rodin sólo rodičů se závislými dětmi, mezi nimiž tvoří jednoduché rodiny 70 %, tedy podstatně větší podíl než v rodinách s oběma rodiči.³⁶ Podle statistik přibližně 404 tisíc dětí³⁷ vyrůstá v rodinách sólo rodičů.

³¹ Registrované partnerství v ČR do konce loňska uzavřelo 2174 párů. *ČESKÉ NOVINY* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/registrovane-partnerstvi-v-cr-do-konce-lonska-uzavrelo-2174-paru/1311229>>

³² Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě. ČSÚ [online]. 2013 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z:<

<https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>>

³³ Domácnosti jednotlivců představovaly podle VŠPS v roce 1995 6,5 % populace, v roce 2005 překročily hranici 10 % a v roce 2010 to bylo již 11,7 % celé populace, viz: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/vyvoj-ekonomicke-aktivity-obyvatelstva-2-ctvrtleti-2011-211e8kms05>. Nesezdaná soužití představovala v roce 2011 podle SLDB více než 11 % úplných rodin; v polovině z nich jsou přítomny děti (<https://www.czso.cz/csu/czso/nesezdana-souziti-2011-ti6wlv4y3r>). Ve 14,8 % všech úplných rodin s osobou v čele mladší 50 let nejsou přítomny závislé děti (https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~S~_null__null_#katalog=30781) Mírně narůstá podíl celoživotně bezdětných žen (ve věkové kategorii 45-49 let to v roce 2011 bylo 6,2 %, viz https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~S~_null__null_#katalog=30948).

³⁴ Demografická příručka - 2014. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>

³⁵ Příjmy a životní podmínky domácností - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2017-03-014]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>

³⁶ Demografická příručka - 2014. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>

³⁷ Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. 2011 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/24000-13-n_2013-030102

TREND Č. 4: ŽENY DOSAHUJÍ VYŠŠÍHO VZDĚLÁNÍ

Ženy dosahují vyššího vzdělání	Dnešní mladé ženy jsou vysoce kvalifikované: nadpoloviční většina dívek v současnosti pokračuje po maturitě v dalším studiu, velký díl dokončí vysokou školu. Tento podíl absolvování je vyšší u žen než u mužů. V roce 2001 tvořily ženy 51 % všech absolventů vysokých škol a o 13 let později, v roce 2014, již 60 %. ³⁸ V nejmladší generaci vysokoškolských absolventů a absolventek, tedy ve věkovém rozmezí pětadvacet až čtyřiatřicet let, dosahuje vysokoškolského diplomu více než třetina tuzemské ženské populace (38 %), zatímco v případě stejně starých mužů jde jen o čtvrtinu (24 %). A protože poměr osob s maturitou se neliší, o to více mužů je pouze vyučených.
Ženy pracují v oborech s nižšími platy	Vyšší počet českých vysokoškolaček se ale nepromítá do finančního ohodnocení českých žen, které je v porovnání s muži nižší nejen napříč generacemi, ale i v případě generace nejmladší. U vysokoškolských profesí je to způsobeno tím, že ženy mají převahu v oborech s nižšími platy, jako jsou učitelky nebo zdravotní sestry.
Průměrný plat žen je o pětinu nižší než u mužů	Platově znevýhodněné jsou ale ženy v ČR ve všech kategoriích dosaženého vzdělání; průměrný plat žen je o více než pětinu nižší než u mužů, čímž se ČR řadí mezi evropské státy s největšími platovými rozdíly mezi pohlavími. V mezinárodním průzkumu The Global Gender Gap Report 2016 se ČR v rovnosti výdělků umístila až na 110. místě ze 144 zemí. ³⁹ Hůře jsou na tom jen Estony, stejná situace jako v Česku pak vládne v celé střední Evropě; srovnatelný rozdíl, jaký pociťují Češky, totiž znají i Němky, Rakušanky a Slovenky.
Rodičovství má velký vliv na kariéru žen	Snížení profesního rozvoje při dlouhodobém přerušení kariéry z důvodu rodičovství se často projevuje nespokojeností žen s jejich životní dráhou. U matek dvou dětí je počet let celkem (bez ohledu na to, zda se mezi porody vrátila do práce nebo ne) strávených s dětmi doma relativně velký. Zhruba dvě pětiny dvoudětných matek, které se narodily mezi lety 1970–1985, byly doma celkem více než 6 let. ⁴⁰ Po ukončení rodičovské dovolené začínají ženy často v budování kariéry znovu od úplného začátku, a navíc i potom čelí pokračujícím obtížím se sladováním rodinného a pracovního života a především diskriminaci spojené s očekáváním jejich společenské role primárního rodiče.

TREND Č. 5: RŮZNÁ ZAMĚSTNANOST DLE POHLAVÍ A VĚKU

Velmi nízká zaměstnanost žen s malými dětmi

V zaměstnanosti žen se v ČR nadprůměrně silně projevuje vliv mateřství. Zatímco míra zaměstnanosti žen s dětmi nad 11 let věku je v ČR vůbec nejvyšší v EU,⁴¹ míra

³⁸ Statistická ročenka České republiky - 2015. ČSÚ [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/cso/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2015>

³⁹ The Global Gender Gap Report 2016. World Economic Forum 2016. [online]. 2015 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf

⁴⁰ Načasování a kombinování práce a péče o malé děti. HAŠKOVÁ, Hana. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON, 2014, s. 183-208. ISBN 978-80-7419-178-7.

⁴¹ Míra zaměstnanosti podle pohlaví, věku, vzdělání a přítomnosti dětí v domácnosti. Eurostat your key to European statistics [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

zaměstnanosti žen s malými dětmi je na evropském minimu. Rozdíl mezi mírou zaměstnanosti žen bez dětí a žen s dětmi do šesti let je v ČR třetí nejvyšší v Evropě, přesahuje 32 p. b.⁴² Míra zaměstnanosti mužů ve věku 20–64 let byla v roce 2015 v ČR 83 %, přičemž průměr pro EU za stejný rok byl 75,9 %. U žen ve stejné věkové kategorii byla míra zaměstnanosti 66,4 %, přičemž průměr za EU je 64,3 %.⁴³

Znevýhodnění žen
na trhu práce

Míra nezaměstnanosti žen s malými dětmi je více než dvojnásobná v porovnání s bezdětnými ženami, navíc přes 60 % nezaměstnaných žen s dítětem do šesti let se stává nezaměstnanými bezprostředně po ukončení rodičovské dovolené.⁴⁴ U mužů tento faktor neexistuje, neboť participace mužů na péči jak o děti, tak o členy rodiny závislé na péči, je v ČR velmi nízká. Nepřekvapí tedy, že rozdíl v míře ekonomické aktivity žen a mužů zůstává jedním z nejvyšších v evropském kontextu.⁴⁵ Existující nerovnost na trhu práce je také evidentní z vysokého rozdílu ve mzdách žen a mužů (22,1 %), který se téměř nemění a je druhý nejvyšší v EU.⁴⁶ Rozdíl mezi mediánovou mzdou ženy a muže v ČR v roce 2015 činil více jak 5 tisíc Kč v neprospěch žen. To ukazuje vedle dalších faktorů i na diskriminaci pečujících osob ze strany českých zaměstnavatelů. Zároveň jsou ženy směřovány do role jediné pečovatelky a muži naopak do role „živitele rodiny“ s omezeným přístupem k dětem.

Chybějící nabídka
flexibilních pracovních
míst

Důvodem nízké zaměstnanosti žen s malými dětmi a osob s pečovatelským závazkem je také nedostatečná nabídka kvalitních flexibilních úvazků, po kterých je právě v období zvýšeného nároku na sladování největší poptávka. V roce 2015 pracovalo v ČR pouze 9,2 % pracujících žen ve věkové skupině 20–64 let na zkrácený úvazek, zatímco průměr EU je 31,5 %.⁴⁷ Rovněž nabídka sdílených pracovních míst je v ČR řádově nižší než v jiných západoevropských zemích. Sdílené pracovní místo v ČR existuje v 7 % firem a organizací, zatímco v zahraničí je tento koncept poměrně široce rozšířenou formou práce (v Německu 20 %, ve Velké Británii 54 % firem).⁴⁸ Podobně málo dostupná je pružná pracovní doba

⁴² Evropská komise. *Labour market participation of women* [online]. 2015 [cit. 2017-04-04].

Dostupné

z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2015/labour_market_participation_of_women.pdf

⁴³ Eurostat *Your key to European statistics* [online]. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat>

⁴⁴ BIČÁKOVÁ, Alena a Klára KALÍŠKOVÁ. *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce* [online]. Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2015 [cit. 2016-08-09]. ISBN 978-80-7344-354-2. Dostupné z:

http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti/files/downloads/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti.pdf

⁴⁵ FORMÁNKOVÁ, Lenka; SOKAČOVÁ, L. Trh práce a politika zaměstnanosti. In Smetáčková, I. (ed.). *Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015*. Praha : Česká ženská lobby o.s., 2015. S. 76-83. ISBN 978-80-260-9160-8.

⁴⁶ Eurostat. *Gender pay gap in unadjusted form*. 2016. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/earnings/main-tables>

⁴⁷ EUROPEAN UNION LABOUR FORCE SURVEY (EU LFS). *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>

⁴⁸ FRAŇKOVÁ, Pavla, Františka RAKUŠANOVÁ, Michaela ŠIMEČKOVÁ a Michal BROŽ. *Job sharing v praxi: Jak zavádět a rozvíjet sdílená pracovní místa* [online]. 2005 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.fleximetr.cz/storage/app/media/Clanky-PDF/web_bozura_fleximetr_jednostrany.pdf

(v ČR 6,6 %, v Rakousku 22 %, v Německu 15 %).⁴⁹ Využívání, alespoň občasně, práce z domova je v ČR také pod evropským průměrem (12 % dotazovaných pracuje z domova alespoň občasně, jako hlavní místo výkonu práce ho udává 2 % zaměstnanců).

“ Socioekonomické faktory směřují ženy do role pečovatelky, muže do role „živitele rodiny“ s omezeným přístupem k dětem.

Prekarizace práce,
chudoba pracujících

V době ekonomické krize po roce 2008 vzrostl počet žen nově zaměstnaných na zkrácený úvazek ze 7,5 % na 17,5 %.⁵⁰ Na prekarizaci práce v ČR ukazuje podíl zaměstnání se smlouvou na dobu určitou, ten je mezi lidmi ve věku do 29 let 15 % a ve věkové skupině nad 60 let dokonce 27 %. V těchto skupinách je také vysoký podíl pracujících bez smlouvy nebo na dohodu o pracovní činnosti či o provedení práce. Smlouvu na dobu určitou má 7,2 % mužů a 10,5 % žen.⁵¹

Nízké zapojení generace
50+ na trhu práce

V jednotlivých zemích EU se velmi liší zapojení kategorie 50–64 let do pracovního procesu. Vystavení špatným pracovním podmínkám snižuje motivaci i ochotu zaměstnanců dále pracovat.⁵² V ČR se generace 50+ snaží udržet na trhu práce do důchodového věku, avšak při ztrátě zaměstnání je pro ně obtížné nalézt nové, takže tyto osoby tvoří téměř třetinu uchazečů o práci.⁵³ Jejich ekonomická neaktivita stoupá spolu s věkem. Zatímco v ČR je v kategorii 55–59 let zaměstnanost mezi zeměmi OECD nadprůměrná, ve věkových skupinách 60–64 a 65–69 je výrazně podprůměrná.⁵⁴ K hlavním příčinám nezaměstnanosti patří kombinace různých znevýhodnění, zejména nedostatečná profesní mobilita (kvalifikace, zdravotní omezení), předsudky zaměstnavatelů a potřeba kombinovat práci a péči o rodinu, zejména o závislého seniora.⁵⁵

⁴⁹ LICHTENEGEROVÁ, Renata a Petr ŠVIHEL. V práci jako v base. Česko zaostává ve formě pružných úvazků. Více na: <http://www.euro.cz/byznys/v-praci-jako-v-base-cesko-zaostava-ve-forme-pruznych-uvazku> *Euro: Byznys* [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/v-praci-jako-v-base-cesko-zaostava-ve-forme-pruznych-uvazku-1059956>

⁵⁰ KŘÍŽKOVÁ, Alena a Lenka FORMÁNKOVÁ. Intersekcionální perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: gender, třída, věk (a rodičovství) [61]. *Gender/rovné příležitosti/výzkum* [online]. Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2014, 15(2), 61-76 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/37-rocnik-15-cislo-2-2014-gender-a-krize/415?culture=en>

⁵¹ <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/labour-market/recent-developments-in-temporary> <http://www.eurofound.europa.eu/publications/2015/working-conditions-industrial-relations/developments-in-working-life-in-europe-eurwork-annual-review-2014-employment-employment-growth-wages-and-transitions>

⁵² Výsledky výzkumu k postavení osob 50+ na trhu práce v ČR Tisková zpráva: Tisková zpráva. *Alternativa 50+* [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://alternativaplus.cz/2014/02/vysledky-vyzkumu-k-postaveni-osob-50-na-trhu-prace-v-cr-tiskova-zprava/>

⁵³ Padesátníci se na trhu práce potýkají s předsudky. MPSV a ÚP ČR nabízejí pomoc. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21585/TZ_310715a.pdf

⁵⁴ OECD Pensions at a Glance. *OECDiLIBRARY* [online]. 2015 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2015_pension_glance-2015-en

⁵⁵ Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020. *MPSV* [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

TREND Č. 6: RELATIVNÍ I ABSOLUTNÍ CHUDOBA RODIN S DĚTMI

Relativní chudoba rodin s dětmi	Odborné mezinárodní i české studie dokládají, že jedním z důležitých faktorů, kterým se vytvářejí podmínky pro rozhodování mladých lidí o tom, zda budou mít děti, resp. kolik jich budou mít, je materiální postavení rodin s dětmi v daném státě. Zejména jde o to, jakou životní úroveň mají rodiny s dětmi, a to jak ve smyslu absolutní úrovně (průměrný příjem na spotřební jednotku), tak především relativní úrovně, vyjadřované srovnání s materiální situací párů bez dětí se stejnou úrovní hrubých příjmů. Čistý příjem na člena rodiny výrazně klesá s každým narozeným dítětem. Přičemž náklady na výchovu dítěte se odhadují v průměru na dva miliony Kč.
Propad čistého příjmu na osobu i v srovnání se starobními důchodci	Při porovnání průměrného měsíčního čistého příjmu na osobu dle statistiky rodinných účtů Českého statistického úřadu je evidentní výrazný propad čistých příjmů domácností v závislosti na počtu dětí, a to nejen v porovnání s bezdětnými domácnostmi, ale dokonce také ve srovnání s domácnostmi důchodců bez ekonomicky aktivních členů a bez dětí.
Souhrnné transfery státu jsou nevýhodné pro rodiny s dětmi	Souhrnné zmapování prostých transferů mezi státem a rodinami (i bez zahrnutí všech skutečných nákladů ušlých příležitostí) vede ke zjištění, že v různých sledovaných příjmových kategoriích (v rozsahu od minimální mzdy až po 150 % mediánového příjmu zaměstnanců) jsou tyto transfery pro rodiny s dětmi velice nevýhodné v porovnání se stejným typem domácností bez dětí se stejnou výší příjmů. Největší transfery jsou přitom realizovány prostřednictvím systémů důchodového a zdravotního pojištění v tom smyslu, že budoucí generace solidárně platí důchody i zdravotní služby i pro bezdětné starobní důchodce, a tyto transfery také mají do příjmové situace rodin s dětmi nejvyšší negativní dopad.
Různá měření absolutní chudoby	Chudobu lze vnímat ze dvou pohledů. První vychází čistě z příjmů a sleduje, zda je domácnost ohrožena tzv. příjmovou chudobou. Druhý pohled vychází z toho, co si daná domácnost ze svých příjmů může dovolit, sleduje se ohrožení tzv. materiální deprivací. Platí přitom, že chudoba se přenáší z generace na generaci a úzce souvisí se sociálním vyloučením.
Příjmová chudoba rodin	Podle mezinárodních statistik ⁵⁶ patří ČR k zemím s nejnižší mírou ohrožení příjmovou chudobou vůbec i nízkou mírou chudoby rodin s dětmi. Přitom však platí, že chudobou jsou více ohroženy domácnosti se třemi a více dětmi, domácnosti sólo rodičů, domácnosti s nižším dosaženým vzděláním a domácnosti, jejichž nejmladší nezaopatřené dítě má mezi 6–17 roky. ⁵⁷ Celkem 34,4 % rodin s jedním rodičem a závislými dětmi je ohroženo chudobou, oproti 6,2 % rodin se dvěma dospělými a jedním dítětem a 9,1 % rodin se dvěma dětmi. ⁵⁸ Rodiny sólo rodičů se dvěma a více dětmi jsou ohroženy příjmovou chudobou dokonce

⁵⁶ ČESKÁ REPUBLIKA V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ (vybrané údaje). ČSÚ[online]. Praha, 2016, , 106-108 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1

⁵⁷ ŠTÍPKOVÁ, Martina. Trendy v porodech mimo partnerství. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/component/content/article/6186>

⁵⁸ Příjmy a životní podmínky domácností 2015 <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>

v 43,8 %. Z hlediska socioekonomického jsou chudobou ohroženy zejména domácnosti bez příjmů ze zaměstnání (48,7 % v roce 2015), případně částečně zaměstnané (12 %).

“ V ČR platí, že chudoba se přenáší z generace na generaci a úzce souvisí se sociálním vyloučením.

Chudoba pracujících rodin

Ačkoliv ukazatele ohrožení chudobou pro ČR vyznívají pozitivně, mnoho rodin s dětmi se ocitá v situaci, kdy jejich výdělky nestačí na pokrytí potřeby rodiny. Často balancují na hranici chudoby, žijí tedy dlouhodobě v podmínkách faktické chudoby. Problém pracující chudoby se týká více žen než mužů, konkrétně v ČR 13 % mužů a 24,5 % žen, jde tedy o každou čtvrtou ženu. V EU je podíl výdělků pod hranicí chudoby u žen 21 %, u mužů obdobně jako v ČR 13 %.⁵⁹ Medián hrubé měsíční mzdy zaměstnance na plný úvazek byl ve 2. čtvrtletí 2016 23 tisíc Kč, hodnota pro nízký výdělek byla 15,3 tisíc Kč.⁶⁰

Materiální deprivace rodin

V roce 2015 bylo materiální deprivací ohroženo 5,2 % všech domácností. Z nejčastěji jmenovaných faktorů si rodiny nemohly dovolit neočekávaný výdaj ve výši 9,7 tisíce korun, tam se jednalo o 36 % domácností, nebo si nemohly dovolit týdenní dovolenou mimo domov (32 %), jíst obden maso (11,1 %) nebo dostatečně vytápět byt (4,9 %).⁶¹

Chudoba ve stáří

Specifickou oblastí je chudoba ve stáří. Na první pohled se situace osob starších 65 let může jevit jako dobrá – jejich podíl ze všech osob pod hranicí chudoby (9,7 % obyvatelstva ČR v roce 2015) je 7,4 %. Při bližším zkoumání ale vidíme, že u domácností jednotlivců nad 65 let je pod hranicí chudoby již 17,8 % těchto domácností. Zvýší-li se hranice z 60 % na 70 % mediánového ekvivalizovaného (poměrného) disponibilního příjmu, tedy místo příjmu 10 220 Kč měsíčně příjem 11 923 Kč měsíčně, pak by se pod hranicí chudoby nacházelo plných 50 % těchto domácností jednotlivců ve věku 65 a více let. V případě domácností dvou dospělých ve věku 65 a více let se pod první hranicí chudoby nachází 7,4 % těchto domácností, pod druhou hranicí chudoby 11,4 %.⁶² Tíživá je v rámci chudoby ve stáří zejména situace žen. U nově přiznaných důchodů je poměrný rozdíl mezi důchody mužů a žen 19 %. Ženy jsou také více ohroženy chudobou – v roce 2014 mělo důchod nižší než 5 000 Kč 7 366 mužů, zatímco žen s tímto důchodem bylo 17 177.⁶³ Na výši důchodů mají vliv celoživotní nerovnosti v odměňování žen

⁵⁹ HOLÝ, Dalibor. Problém pracující chudoby se v Česku zhoršuje. *STATISTIKA&MY MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU* [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/05/problem-pracujici-chudoby-se-v-cesku-zhoršuje/>

⁶⁰ HOLÝ, Dalibor. ČSÚ. 2016. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2016>

⁶¹ <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/>

⁶² Osoby ohrožené chudobou v letech 2010 - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32782502/1600211619.pdf/d855ea37-5c0b-4673-af7a-0db1b6279840?version=1.0>

⁶³ STATISTICKÁ ROČENKA z oblasti důchodového pojištění 2014. *ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ* [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/58A96B78-77AA-4D81-ADB0-6B1669AE275A/0/SR_2014.pdf

a mužů, stejně jako tradiční dělba práce v domácnosti a nízké uznání péče jako společensky a hlavně finančně oceňované práce.

Výdaje na bydlení

Zakládání rodiny ztěžuje mladým lidem finanční nedostupnost kvalitního bydlení. Téměř třetina rodin s dětmi považuje náklady na bydlení za velkou zátěž, přičemž u rodin bez dětí je to jen asi čtvrtina domácností. A to i přes to, že domácnosti s dětmi jsou méně spokojeny se svým bydlením. V domácnostech s jedním rodičem navíc finance spojené s bydlením představují výrazně větší zátěž než v rodinách se dvěma rodiči.⁶⁴ I když míra ohrožení příjmovou chudobou přímo nesouvisí s výdaji domácnosti, více jsou chudobou ohroženy domácnosti žijící v nájemném typu bydlení (17 %). V jejich případě kombinace nižších příjmů a vyšších nákladů na bydlení vede k omezenější možnosti spotřeby a k větší závislosti na nepojistných sociálních dávkách. Rodiny s dětmi vydávají na bydlení v průměru cca 6 tisíc korun.

“ Zakládání rodiny ztěžuje mladým rodinám finančně nedostupné bydlení.

Výdajová struktura rodin s dětmi

Specificky pak v rodinách se závislými dětmi připadá asi pětina výdajů na nákup potravin a podobný podíl i na bydlení, 10–12 % výdajů na zboží, služby, dopravu, kulturu a rekreaci.⁶⁵ Nejmenší výdaje jsou spojeny se vzděláváním a zdravím (kolem 1–2 %). Více jak polovina rodin vychovávajících jedno předškolní a jedno školou povinné dítě vydává měsíčně přes jeden tisíc korun na jejich vzdělávání, tedy cca 2 % příjmů. Rodiny sólo rodičů platí svým dvěma dětem měsíčně průměrně kolem 660 Kč na vzdělávání (3 % z příjmů). Za dětské oblečení a obuv (tj. na děti do 15 let věku) vydávají úplně i rodiny sólo rodičů se dvěma dětmi průměrně přes 800 Kč měsíčně (tzn. 2,1 % příjmů). V rodině s jedním dítětem přes 500 Kč (1,8 % příjmů v úplných rodinách a 2,4 % v rodinách sólo rodičů). Rodiny sólo rodičů častěji než úplně pocítují nedostatek finančních prostředků na koupi nového oblečení pro děti. Hůře dostupné je pro rodiny s dětmi (častěji ty s nižšími příjmy a jednorodičovské) také peněžní zajištění volnočasových aktivit dětí související jednak s potřebným vybavením pro jejich venkovní aktivity či zaplacením kroužků, a jednak s úhradou školních výletů či prázdninových táborů. V ČR má 21 % rodin hypotéku a 29 % půjčku. Finanční rezervu pro případ náhlých výdajů má pouze 50 % rodin.⁶⁶ Finanční situace rodiny hraje významnou roli při sladování pracovního a rodinného života. Jsou to daňová a další finanční opatření na podporu rodiny, která by rodiče ve velké míře využili a podpořili, např. zvýšení přídavků na dítě, finanční podporu předškolního vzdělávání ze strany státu, příspěvky na dopravu dětí do školy, školní stravování a mimoškolní aktivity.

⁶⁴ Z čistých příjmů úplných rodin s dětmi tvoří náklady na bydlení 14,8 %, zatímco v případě neúplných rodin s dětmi dosahují 26,4 % z jejich čistých příjmů (SILC 2013).

⁶⁵ Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností EU - SILC. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/vyberove_setreni_prijmu_a_zivotnich_podminek_domacnosti_eu_silc

⁶⁶ Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu. NADACE SIRIUS [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>

Za velmi prospěšné považovaly rodiny státem hrazené výživné v případě, že druhý z rodičů své závazky neplní.⁶⁷

Negativní dopady
rozvodů

Rozdíly v ekonomické situaci rodin pramení také z rodinného stavu členů. Zahraniční výzkumy identifikují pokles životní úrovně po rozvodu jak u samotných rozvedených, tak u jejich dětí. Výzkum ukazuje souvislosti mezi rodinnou dělbou práce mezi mužem a ženou.⁶⁸ České domácnosti rozvedených vykazují nižší příjmy na jednotlivce, než domácnosti vedené sezdaným párem. U domácností bez dětí je průměrný rozdíl v příjmech téměř 10 %, u domácností s nezaopatřenými dětmi už více jak 20 %. Mezi domácnostmi rozvedených mají signifikantně nižší příjmy na jednotlivce ty, v jejichž čele stojí žena. Rozdíly ve výdajích mezi domácnostmi vedenými rozvedenými a sezdanými páry odpovídají rozdílům v příjmech. Domácnosti rozvedených také uvádějí větší obtíže vyjít s příjmy. V neposlední řadě domácnosti vedené rozvedenými s větší pravděpodobností vykazují více příznaků materiální deprivace, než domácnosti vedené sezdaným párem.

B. Co rodiny od státu očekávají

Co si lidé od rodinné
politiky nejvíce přejí

V oblasti tvorby rodinné politiky je nutné reflektovat postoje všech skupin obyvatelstva. To, že se česká vláda věnuje rodinné politice nedostatečně, si myslí 42 % obyvatel ČR, oproti minulému roku jde o mírné zlepšení.⁶⁹ Požadované priority v zaměření rodinné politiky jsou dlouhodobě spatřovány v podpoře bydlení pro mladé rodiny, podpoře flexibility pracovní doby, zvýšení počtu předškolních zařízení a školních družin, snížení daní pro rodiny s dětmi, zavedení společného zdanění manželů,⁷⁰ zavedení půjček pro mladé rodiny či v rozšíření porodného.⁷¹ Například pro zavedení garantovaného místa v MŠ pro děti od dvou let se v září 2016 pozitivně vyjádřilo 72 % respondentů, 60 % dotázaných si myslí, že by MŠ měly být bezplatné.⁷² Lidé rovněž očekávají vytvoření stabilního a přehledného ekonomického a právního prostředí bez zbytečných byrokratických překážek a regulací, které podpoří ekonomický rozvoj, fungování trhu práce a růst

⁶⁷ Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce. 2016. Praha: SocioFaktor - MPSV.

⁶⁸ Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu. NADACE SIRIUS[online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.nadacesiriuss.cz/soubory/zaverecna-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>

⁶⁹ Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice – únor 2017. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i [online]. 2017 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7673/f3/es170313.pdf

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Vláda by se podle většiny Čechů měla více věnovat rodinám s dětmi [online]. 2016 [cit. 2016-09-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1742262-vlada-se-podle-vetsiny-cechu-mela-vice-venovat-rodinam-s-detmi>

Trendy Česka, březen 2016 [online]. 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/sites/default/files/1723497-trendy_ceska_2016_vlna_22_brezen_0.pdf

⁷² Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám – září 2016. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i [online]. 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7601/f3/or161012.pdf

produktivity, který je podmínkou pro udržitelné zvyšování reálných mezd a životní úrovně rodin s dětmi i těch bezdětných.

Preference v rodinné politice jsou různé dle životních fází

Postoje k rodinné politice jsou ovlivněny na jedné straně životními hodnotami a zkušenostmi z původní rodiny a na straně druhé ekonomickými a sociálními podmínkami, které utváří společenská struktura, v níž lidé žijí a pracují. Je nutné přihlížet k tomu, že preference se vyvíjejí dle životních fází, např. v období, kdy rodiny mají malé děti, je potřeba reflektovat přání rodičů, kteří se chtějí starat o děti a zároveň kombinovat péči se zaměstnáním prostřednictvím flexibilních úvazků. Obdobně při péči o stárnoucí rodiče rodiny preferují péči v domácím prostředí. Předložená struktura a priority navrhovaných změn a opatření ve sféře rodinné politiky proto ve své komplexitě vyvažují jak potřeby mladých lidí zakládajících rodinu, tak potřeby dalších typů rodin.

“ Lidé očekávají od rodinné politiky startovací byty, podporu flexibilních forem práce, dostatek školek a družin, půjčky pro mladé rodiny, snížení daní pro rodiny s dětmi, zavedení společného zdanění manželů a rozšíření porodného.

Reprodukční plány žen a mužů

Hodnotové orientace lidí se liší zejména podle pohlaví, věku a vzdělanostního a pracovního statusu. Například otázka dostupnosti a cen předškolních zařízení zajímá více ženy a častěji jsou také rozhodně pro jejich vyšší dostupnost.⁷³ Během životního cyklu mnozí muži a ženy mění své rodičovské plány a usměrňují jejich realizaci podle reálných podmínek a životních okolností. Průzkumy ukazují, že zde existuje nesoulad v postojích mezi mladými muži a ženami v otázce plánování rodiny. Rodičem se plánuje stát 57 % bezdětných mužů ve věku 25–29 let a 29 % mužů ještě neví, zda se chtějí stát rodiči, oproti 75 % stejně starých žen, které děti plánují, a jen 18 % je nerozhodnutých.⁷⁴ S tím úzce souvisí zjištění, že hlavním důvodem toho, že politiky zaměřené na zvýšení porodnosti nefungují, je fakt, že s plánem mít další dítě nesouhlasí převážně žena, neboť většina péče o dítě závisí na ní. Politiky na podporu porodnosti by proto měly být zaměřeny na ulehčení břemena péče o děti ženám prostřednictvím služeb a zapojení mužů do péče.⁷⁵

Rodina jako hodnota zůstává prioritou, ale mění svůj obsah

Změny struktury rodin a domácností jsou podmíněny mimo jiné proměnami hodnotových orientací. Podle výzkumů veřejného mínění zaměřených na tyto otázky si rodina jako hodnota uchovává prvenství, avšak mění se její obsah. Téměř 56 % lidí si myslí, že je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali

⁷³ Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám – září 2016. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i* [online]. 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7601/f3/or161012.pdf

⁷⁴ KYZLINKOVÁ, R. a Anna ŠTASTNÁ. 2016. „Reprodukční plány mladých mužů v ČR“. In: *Demografie*, 58: Pp 111–128. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/33199357/clanek+1_kyzlinkova+stastna.pdf/7028d36e-b87f-4382-acee-09878fd24282?version=1.0

⁷⁵ Dopke, Kindermann, 2017, Filip Pertold, CERGE [online]. [cit. 2017-03-2] Dostupné z http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_1_2017_Proc_zeny_v_Evrope_nechteji_mit_vice_deti/IDEA_Studie_1_2017_Proc_zeny_v_Evrope_nechteji_mit_vice_deti.html

sňatek,⁷⁶ a necelá třetina lidí považuje za důležité, aby se dítě narodilo až po svatbě.⁷⁷ Před narozením dítěte naopak naprostá většina nastávajících rodičů řeší spíše společné bydlení, jistotu stabilního zaměstnání či dostatek financí.⁷⁸ V rámci výzkumných šetření jak z roku 2011, tak z roku 2014 zauímají rodinné hodnoty v hodnotovém žebříčku první místa. Nejdůležitější je „mít děti a stálého životního partnera“ a „žít ve spokojené rodině“, na dalších místech je pak „věnovat se svým zálibám“ a „dosáhnout úspěchu v zaměstnání“, nebo „mít přátele, se kterými si dobře rozumíte“.⁷⁹ Představy o ideálním věku při narození prvního dítěte se proměňují, a to u obou rodičů – v současnosti je to u otce 30 let a více, u žen nejčastěji 24–30 let.⁸⁰ Dlouhodobě lidé pak nemají tolik dětí, kolik by si přáli.⁸¹

“ Dlouhodobě lidé nemají tolik dětí, kolik by si přáli.

Postoje k rolím mužů
a žen v rodině

Postoje populace ke kombinování práce a péče o děti ukazují, že je v ČR očekáváno jak od mužů, tak od žen. Pouze 18 % populace ČR rozhodně nebo spíše nesouhlasí s výrokem, že „pracující matka může se svým dítětem vytvořit stejně vřelý a bezpečný vztah jako matka, která není zaměstnána“. Přesvědčení, že „finančně do rodinného rozpočtu by měli přispívat muž i žena“, sdílí 86 % české populace. Přitom při vyjádření postojů k rolím mužů a žen polovina mužů a 43 % žen v ČR rozhodně či spíše souhlasí také s výrokem, že „muž má vydělávat peníze a žena se má starat o rodinu a domácnost.“ Rozpor tohoto a předchozího názoru naznačuje nevyjasněnost postojů české veřejnosti k otázkám dělby rolí v rodině. Tento rozpor v postojích se ale jen málo promítá do reálného ekonomického chování žen a mužů v rodině – v ČR jsou životní standard a životní úroveň dlouhodobě odvozovány ze dvou příjmů v domácnosti.

“ Srovnání dat za delší časové období ukazuje v ČR pokles souhlasu s oddělenými rolmi mužů a žen v rodině.

⁷⁶ http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7524/f3/ov160315a.pdf

⁷⁷ Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2017. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i* [online]. 2017 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7677/f3/ov170320.pdf

⁷⁸ <https://www.wuestenrot.cz/o-nas/novinky/2016/nejdulezitejsi-je-spolecne-bydleni>

⁷⁹ Rodinné hodnoty a postoje k manželství – listopad 2011. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2011. [cit. 2016-05-15] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6655/f3/ov111219a.pdf; Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2014. [cit. 2016-05-15] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7263/f3/ov140717.pdf

⁸⁰ Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2016. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i* [online]. 2016 [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/postoje-ceskych-obcanu-k-manzelstvi-a-rodine-unor-2016>

⁸¹ Dle šetření Postoje českých občanů k manželství a rodině z února 2016 vidí ideál v modelu dvoudětné rodiny 69 % lidí.

Hodnocení pocitu
rovnováhy mezi
pracovním a rodinným
životem

Pocit rovnováhy mezi prací a rodinou významně přispívá k celkové životní spokojenosti.⁸² ČR patří k zemím s nejvyšším podílem pracujících, kteří vnímají svoji práci jako „málo jistou“, což se negativně promítá do jejich subjektivního vnímání rovnováhy mezi prací a rodinným životem. Vnímaný konflikt mezi prací a rodinou pak posiluje přítomnost malých dětí v domácnosti, dlouhá pracovní doba, práce v nestandardní době a nízký výdělek. Častěji než pracující rodiče z dvourodičovských rodin vnímají konflikt mezi pracovním a mimopracovním životem pracující sólo rodiče.

⁸² Chaloupková, J. (2013) „Vztah mezi pracovním a soukromým životem.“ Pp. 7-26 in K. Vlachová (ed.) *Česká republika 2002-2012: hodnoty, postoje, chování. Sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

C. Česká rodinná politika v mezinárodním srovnání

Tři pilíře rodinné politiky

V mezinárodním srovnání je rodinná politika státu realizována prostřednictvím tří pilířů – přes daňové slevy a úlevy, přes přímou sociální podporu státu a také přes veřejné služby jako je např. sociální bydlení či kvalitní a finančně dostupné služby předškolní či rané školní péče.

1. pilíř rodinné politiky – daňový systém

Výdaje na rodinnou politiku se v ČR pohybují kolem 2,5 % HDP, což odpovídá průměru zemí OECD. Podpora rodin s dětmi je však výrazně koncentrovaná v oblasti daňových slev. Rodinná politika je tak v ČR realizována silně skrz daňový systém, což je koncepční i věcná evropská rarita. ČR má druhý nejvyšší podíl výdajů na daňové slevy rodinám na HDP (0,86 % HDP v roce 2011) mezi zeměmi OECD.⁸³ Od posledního sběru dat v roce 2011 se podíl výdajů na daňové slevy v ČR dále navýšil. Daňové slevy nadto podporují převážně rodiny s dětmi s vyšším příjmem, neboť pouze ty jsou schopny všechny daňové slevy vyčerpat (sleva na dítě, sleva na manžela, školkovné). Zároveň představují riziko pro rodiny s dětmi zejména v období hospodářského poklesu. Ty pak mohou být postiženy jak ztrátou příjmu, tak ztrátou daňových úlev. Z tohoto důvodu je důležité nadále nenavýšovat podíl daňového pilíře podpory rodin, ale naopak podíl daňového pilíře na celkovém objemu podpory (ať již bude reálně vyšší či nižší) dlouhodobě snižovat a zvyšovat podíl dalších dvou pilířů rodinné politiky – dávky státní sociální podpory a veřejné služby.⁸⁴

“ ČR koncentruje podporu rodin v oblasti daňových úlev, což pro rodiny představuje riziko v době hospodářského poklesu, kdy mohou ztratit jak příjem, tak daňovou podporu. Proto je do budoucna klíčové posilovat význam dalších dvou pilířů – dávkový a pilíř veřejných služeb.

2. pilíř rodinné politiky – sociální podpora rodin

Z dlouhodobého vývoje přímé sociální podpory rodin s dětmi je možné pozorovat její snižující se podíl na HDP ČR. Zatímco v roce 1995 to bylo 1,9 % HDP, v roce 2012 již pouze 1 % HDP. Ve struktuře výdajů na dávky státní sociální podpory došlo v letech 1990–2012 k poklesu výdajů na přídavek na dítě a sociální příplatek, naopak vzrostly výdaje na rodičovský příspěvek a na příspěvek na bydlení. V mezinárodním srovnání jsou výdaje na peněžní transfery rodinám s dětmi podprůměrné (průměr EU v roce 2012 činil 2,2 % HDP⁸⁵) a jsou velmi výrazně

⁸³ Ačkoliv si je MPSV vědomo, že daňový systém má více nástrojů na podporu rodin než jen v Koncepti řešenou Slevu na manželku/manžela, vzhledem k časovým a kapacitním možnostem zvolil dané opatření jako nejpálčivější, které postrádá smysl při podpoře rodin a navrhlo úpravu tak, aby sleva dále pomáhala osobám pečujícím.

⁸⁴ Odborná komise pro rodinnou politiku se z časových a kapacitních důvodů zaměřila na analýzu jednoho daňového nástroje – slevy na manželku/manžela, která byl identifikován jako nejzásadnější vzhledem k potřebě změny nastavení parametrů a zaměření slevy na rodiny pečující. Absence provedení analýzy daňových nástrojů však neznamenají, že takováto analýza není potřeba. Koncepce rodinné politiky však nemůže takovouto analýzu vzhledem ke svému rozsahu a gesci MPSV jako jejího zpracovatele v současné podobě obsahovat.

⁸⁵ Eurostat [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat>

koncentrované na rodiny s nejmenšími dětmi. Více než 33 mld. Kč z celkových 40 mld. Kč peněžních transferů v dávkách rodinám šlo v roce 2011 rodinám s nejmladšími dětmi formou peněžitě pomoci v mateřství a rodičovského příspěvku.⁸⁶

“ V dávkové podpoře rodin s dětmi je ČR na přibližně polovině průměru EU, přičemž většina této podpory je soustředěna na rodiny s dětmi do čtyř let.

3. pilíř rodinné politiky – služby pro rodiny

I ve třetím pilíři rodinné politiky – ve výdajích na služby pro rodiny s dětmi – ČR ve srovnání s ostatními státy OECD velmi zaostává. Pouze 0,55 % HDP (asi 20 mld. Kč v roce 2011) jde na podporu služeb (předškolní péče, družiny, mimoškolní aktivity), zatímco průměr zemí OECD se pohybuje na úrovni 0,95 % HDP. V zemích OECD je výrazným trendem rodinných politik investování do vzdělávání a rozvoje služeb pro rodiny,⁸⁷ protože umožňují sociální aktivizaci, rozvoj lidského potenciálu a pomáhají lépe se začlenit a participovat ve společnosti.⁸⁸ Prokazatelně též vedou ke zvýšení rovnosti životních příležitostí pro děti,⁸⁹ a tím ke snižování nerovnosti a s ní spojených patologických jevů ve společnosti.

“ ČR vydává jen něco přes polovinu průměru OECD na podporu veřejných služeb pro rodiny s dětmi.

Osvědčená opatření v oblasti rodinné politiky

Koncepce zapracovává doporučení zahraničních partnerů a institucí. Jedná se zejména o Doporučení Rady EU,⁹⁰ Dohodu o partnerství pro programové období 2014–2020 nebo doporučení vyplývající z analýz OECD, které shodně doporučují v oblasti rodinné politiky více podporovat finanční zabezpečení rodin s malými dětmi, poskytovat kvalitní, místně a finančně dostupné veřejné služby péče o děti, podporovat sdílení péče o děti a další závislé členy rodiny mezi ženami i muži, podporovat legislativní i nelegislativní opatření k zabezpečení rovných příležitostí mezi muži a ženami, rozvíjet flexibilní formy práce, apod.⁹¹ Všechna tato opatření

⁸⁶ OECD Family Database. *OECD BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES* [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/family/database.htm#public_policy

⁸⁷ *Starting Strong IV Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care* [online]. Paris: OECD publishing, 2015 [cit. 2016-02-24]. ISBN 978-92-64-23351-5. Dostupné z: <http://www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm>

Changes in Family Policies and Outcomes: Is there Convergence? *OECDiLibrary* [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/changes-in-family-policies-and-outcomes-is-there-convergence_5jz13wllxgz-en

⁸⁸ JENSON, J. a Saint-Martin D. New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State. *Canadian Journal of Sociology*. 28(1), 77-90.

⁸⁹ ESPING-ANDERSEN, G.. The Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles. *Cambridge: Polity Press*. 2009.

⁹⁰ Doporučení Rady EU pro ČR na rok 2016. [online]. [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.299.01.0023.01.ENG

⁹¹ Viz OECD Economic Survey of Czech Republic, 2016, OECD, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-czech-republic.htm>. THÉVENON, Olivier a Anne SOLAZ. Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries. *OECDiLibrary* [online]. 2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/labour-market-effects-of-parental-leave-policies-in-oecd-countries_5k8xb6hw1wjf-

zároveň fungují v těch zemích, které vykazují dlouhodobě nejvyšší porodnost v rámci celé OECD, jedná se zejména o skandinávské státy, Francii, ale i státy nám blízké jako Německo, Rakousko nebo Polsko.

[en;jsessionid=1qrm5itoik4l.x-oecd-live-02](http://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/ILO-IMF-OECD-WBG-Achieving-stronger-growth-by-promoting-a-more-gender-balanced-economy-G20.pdf). Dále Achieving stronger growth by promoting a more gender balanced economy, 2014, OECD, dostupné z: <http://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/ILO-IMF-OECD-WBG-Achieving-stronger-growth-by-promoting-a-more-gender-balanced-economy-G20.pdf> , Thévenon O. 2011. Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis Population and Development Review, 37(1): 57-87. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x/abstract>.

D. Co rodiny potřebují

STARTOVACÍ BYTY PRO RODINY S DĚTMI A ZAJIŠTĚNÍ DŮSTOJNÉHO BYDLENÍ PRO SENIORY

Současný stav

Bydlení je pro každou rodinu nenahraditelným statkem a chybějící bydlení představuje zásadní bariéru pro zakládání rodiny. Obdobně je dostupnost bydlení zásadním tématem pro seniory, tedy skupinu osob, která identifikuje nejvýznamněji potřebu pomoci. Mezi hlavní problémy v oblasti bydlení v ČR patří nedostatek dostupného kvalitního nájemního bydlení. To je způsobeno zejména nízkým podílem nájemního bydlení obecně (v nájemním bytě bydlí 20 % domácností), nevhodnými parametry bytů, kdy je na trhu nedostatek malých bytů vhodných pro seniory a zároveň nedostatek větších, cenově dostupných, bytů pro rodiny. Posledním faktorem, který situaci podmiňuje, jsou obecně vysoké výdaje za bydlení, které v nájemních bytech v průměru představují 25–40 % příjmů, v domácnostech seniorů dokonce až 60 %. Konkrétně v případě rodin s dětmi se jedná o téměř 9 300 Kč měsíčně, v bezdětných domácnostech je to kolem 7 500 Kč. V roce 2015 vydala průměrná česká domácnost na bydlení celkem 5 540 Kč měsíčně, rodiny s dětmi zaplatily více než 6 200 Kč (bezdětné domácnosti téměř 5 200 Kč).⁹² Výdaje na bydlení tak představují pro rozpočty rodin zásadní zatížení, nejvíce zatěžují domácnosti s nízkými příjmy, kde mohou tvořit až 65 % příjmů. Ohrožené jsou především domácnosti s jedním příjmem a domácnosti jednotlivců, zejména seniorů a seniorek, které poté, co se stanou vdovami, i přes snížení příjmu o cca 60 %⁹³ zůstávají v původním bydlení, které je často příliš velké a nákladné. Dalším problémem je mnohdy zastaralý bytový fond, chybí např. bezbariérové úpravy, zateplení apod.

Důsledky problémů

Výše popsané trendy ve svém důsledku vedou k tomu, že rodiny často bydlí v nevyhovujících podmínkách nebo se ocitají bez stálého domova na ubytovnách či v azylových domech. Nejproblematictější je v tomto případě otázka dětí, kdy v roce 2014 z celkového počtu 48 tisíc osob žijících v kategorii „jiné“ tvořily více než jednu čtvrtinu (14 tisíc) nezletilé děti, z toho 4 tisíce jich žilo na ubytovnách. Téměř 150 tisíc domácností s dětmi žije v bydlení, kam zatéká či existuje problém s vlhkostí, problémem je také objektivní nedostatek místa. Celkově tedy více jak čtvrt milionu dětí v ČR žije v nevyhovujících podmínkách.⁹⁴ Tímto způsobem se vytváří další generace, která je ohrožena bezdomovectvím a sociálním vyloučením. Celý systém podpory rodin s nedostatečnými příjmy na úhradu bydlení je drahý a neefektivní. Jen v roce 2015 dosáhly celkové výdaje na příspěvek a doplatek na bydlení od státu téměř 13 miliard Kč a výdaje v této oblasti sociální politiky se rok od roku navyšují. Příspěvky státu navíc často končí jako podpora nevyhovujících forem bydlení.

⁹² Příjmy a životní podmínky domácností - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>

⁹³ Ženy mají nižší důchody z důvodu platové nerovnosti mezi muži a ženami.

⁹⁴ ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Jiří VYHLÍDAL. *Popis velikosti a struktury skupin osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_398.pdf

Žádoucí je různorodost

Z toho důvodu je žádoucí využít neefektivně vynakládané prostředky jinak a použít je na podporu sociálního/dostupného bydlení pro rodiny s dětmi a seniorské domácnosti, a zamezit tak dalšímu znevýhodňování lidí s nedostatečnými příjmy. Kvalitní bydlení pro seniory je také jednou z podmínek přípravy na demografické změny a podporou jejich aktivního života. V důsledku výše popsaných jevů je na některá města kladena vysoká zátěž způsobená stěhováním sociálně znevýhodněných lidí do vybraných lokalit, kde vznikají vyloučené oblasti a koncentrují se problémy spojené se sociálním vyloučením. Ani opačný stav, kdy vznikají čtvrti s vyššími cenami bytů, jež ve svém důsledku vedou k vytlačení původních obyvatel, následnému vylidňování čtvrtí a změně infrastruktury nezabrání. Paradoxně jsou tak čtvrtě přitažlivé svou pestrostí a širokou nabídkou služeb postupně proměněny na čtvrtě zaměřené na turismus a vysoko příjmové obyvatelstvo. Rovněž hustota osídlení ovlivňuje infrastrukturu a nabídku služeb, a naopak, kam vede silnice či železnice, tam je život, obchody a obyvatelstvo, které má možnost dojíždět za prací v případě, že v místě bydliště pracovní nabídky nejsou. Oblasti s dostatečnou infrastrukturou a vyšší sociální diverzitou jsou tak i příznivé nejen pro místní obyvatele, ale i pro menší podnikatele a živnostníky.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných opatření

1. Podpora výstavby startovacích bytů pro rodiny	
Popis	Podpora bydlení pro mladé rodiny a rovněž pro seniorské domácnosti, které nespádají do cílové skupiny sociálního bydlení, avšak rovněž potřebují pomoci se zajištěním kvalitního bydlení. Zavedení investičního dotačního programu Ministerstva pro místní rozvoj pro obce na podporu výstavby či rekonstrukce objektů na startovací a malometrážní byty pro rodiny s dětmi či pro seniory v řádu miliard Kč ročně.
Gesce	MMR
2. Úprava podmínek podpory bydlení mladých rodin v rámci nabídky Státního fondu rozvoje bydlení	
Popis	Úprava podmínek u programu „Úvěrový program na pořízení obydlí pro mladé do 36 let pečující o dítě do 6 let (Program 600)“ vzhledem k nízkému využívání ve smyslu poskytnutí státních bezúročných půjček na zajištění bydlení, rekonstrukci a vybavení bytu pro rodiny s dětmi. Úprava by měla spočívat v zavedení státního programu poskytování bezúročných půjček pro rodiny s dětmi (pro páry z nichž aspoň jeden je ve věku 26 až 55 let) ve výši až 1 mil. Kč (pro rodinu s 1 dítětem) a 1,5 mil. Kč (pro rodinu s dvěma a více dětmi) na pořízení a rekonstrukci bydlení do výše cca 50–70 % pořizovací ceny se zástavním právem poskytovatele. Dále by pak mělo dojít k navýšení alokace programu ze současných 50 mil. Kč na 1 mld. Kč ročně.
Gesce	MMR

DOSTUPNÁ A KVALITNÍ PÉČE O DĚTI

Současný stav

Nejpalčivějším problémem v ČR v oblasti služeb péče a vzdělávání dětí v předškolním a školním věku je nedostatečná nabídka kvalitních, finančně a místně dostupných služeb, které by odpovídaly přáním rodičů. ČR je rovněž

dlouhodobě kritizována ze strany Evropské komise za nedostatečné zajištění služeb pro předškolní děti.⁹⁵

Nedostatek dostupných služeb pro nejmenší děti

Nejedná se pouze o služby pro děti mladší tří let, pro které veřejně provozované a finančně dostupné služby prakticky neexistují, ale regionálně i pro děti tříleté a čtyřleté.⁹⁶ Cena za místo ve veřejné mateřské škole se stravou a mimoškolními aktivitami se pohybuje kolem 1500 korun měsíčně.⁹⁷ Náklady v soukromých zařízeních se pohybují od 5 tisíc až do 15 tisíc korun měsíčně. Pokud vezmeme v úvahu průměrný čistý příjem rodiny s nezaopatřenými dětmi ve výši 39 tisíc korun,⁹⁸ vydá rodina na mateřskou školu na jedno dítě cca 4 % příjmů, na soukromou školu již 12–38 % příjmů. Normativy na dítě v mateřské škole (ve věku 3–5 let) činily v roce 2016 cca 41 800 Kč.⁹⁹ Tato částka nezohledňuje další výdaje z rozpočtů samospráv.

Služby v rámci šedé ekonomiky jsou nevýhodné pro všechny

Kvůli nedostatečné nabídce a nekomplexní právní úpravě služeb péče o děti volí rodiče využívání chův a služby v rámci šedé ekonomiky.¹⁰⁰ To je nevýhodné jak pro rodiče a děti z důvodu nedostatečného zabezpečení kvality, tak pro samotné chůvy, jelikož se jedná o prekarizovanou formu práce bez sociálních jistot,¹⁰¹ a v neposlední řadě rovněž pro stát, který přichází o příjmy z daní a sociálního pojištění.¹⁰²

Hygienické a další požadavky na předškolní zařízení

Systém služeb péče a poskytování vzdělávání dětem předškolního věku je v současné době v působnosti tří rezortů. Mateřské školy zařazené do rejstříku škol a školských zařízení jsou v působnosti MŠMT, živnosti, jejichž náplní je péče o děti do tří let věku nebo výchova, výuka anebo mimoškolní vzdělávání dětí nad tři roky věku v předškolním zařízení, soukromé školy nebo zařízení sloužícím odbornému vzdělávání, nezařazených do rejstříku škol a školských zařízení, spadají pod resort Ministerstva průmyslu a obchodu a dětské skupiny jsou v působnosti MPSV. V oblasti ochrany zdraví se tato zařízení řídí legislativou v gesci Ministerstva

⁹⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-czech-en_1.pdf

⁹⁶ Ve školním roce 2015/2016 nebylo vyhověno 41 041 žádostem o umístění dítěte do mateřské školy (nejvíce v Praze a v kraji Jihomoravském a Středočeském).

⁹⁷ Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání uvádí, že výše částky nesmí přesáhnout 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních výdajů na dítě s výjimkou výdajů na platy.

Ceny mateřské školy v Praze. *Skolkovnik.cz* [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.skolkovnik.cz/clanek/ceny-materske-skoly-v%C2%A0praze/>

⁹⁸ Data EU-SILC 2014. Výpočty VÚPSV. viz Höhne. S., Kuchařová, V., Palonciová, J. Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky. Praha: VÚPSV /v tisku/.

⁹⁹ Principy normativního rozpisu rozpočtu přímých výdajů RgŠ územních samosprávných celků na rok 2016 v úrovni MŠMT – KÚ. MŠMT, 2016. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-normativniho-rozpisu-rozpoctu-primych-vydaju-rgs>

¹⁰⁰ BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCOVÁ. PÉČE CHŮV METODIKA PRO CHŮVY. *VÚPSV, v.v.i.* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncova_metodika_chuvy.pdf

¹⁰¹ BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCOVÁ. METODIKA PROFESIONALIZACE INDIVIDUÁLNÍ PÉČE O DĚTI – MATEŘSKÁ ASISTENTKA. *VÚPSV, v.v.i.* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncova_navrh_chuva.pdf

¹⁰² BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCOVÁ. METODIKA PROFESIONALIZACE INDIVIDUÁLNÍ PÉČE O DĚTI – MATEŘSKÁ ASISTENTKA. *VÚPSV, v.v.i.* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncova_navrh_chuva.pdf

zdravotnictví,¹⁰³ s výjimkou dětské skupiny do 12 dětí, kde jsou hygienické požadavky upraveny právními předpisy MPSV,¹⁰⁴ avšak i tyto hygienické požadavky vycházejí ze standardu příslušného právního předpisu MZ.¹⁰⁵ Mimo tuto oblast jsou v ČR realizovány činnosti péče o děti předškolního věku stojící mimo režim státní regulace.

Nekoncepčnost systému	Existence různých požadavků kladených na poskytovatele v oblasti odborné způsobilosti personálu či financování služeb může vést k jisté nekoncepčnosti systému.
Veřejné politiky na sebe navenazují	Nemožnost umístit dítě do mateřské školy či jiného předškolního zařízení znemožňuje jak rodičům, tak zaměstnavatelům plánovat návrat do práce po skončení rodičovské dovolené a přináší tak velkou ekonomickou nejistotu pro rodiny s malými dětmi. Dopady nedostupnosti mateřských škol a dalších zařízení lze vysledovat jak v nízké míře zaměstnanosti rodičů, především matek, tak v oblasti porodnosti a snižujícím se počtu druhých a dalších dětí v rodinách. ¹⁰⁶
Přínosy právního nároku na místo v předškolním zařízení	V posledních letech se mnohé členské státy EU, které čelí stejně nízké porodnosti jako ČR, rozhodly zavést tzv. právní nárok na místo ve veřejném předškolním zařízení pro každé dítě od dovršení určitého věku. ¹⁰⁷ Přínosy tohoto opatření jsou již zmíněná možnost si lépe naplánovat návrat do práce, rovněž možnost dřívějšího návratu na trh práce, pokud o to má daný rodič zájem, což přispívá k udržení výdělku u obou partnerů, ¹⁰⁸ dále k zachování profesních kompetencí a lidského potenciálu, ale i k podpoře kvality času tráveného s dítětem. V situaci, kdy se v ČR chudoba dědí z generace na generaci, ¹⁰⁹ představuje možnost dítěte pobývat v dětském kolektivu v mateřské škole či jiném předškolním zařízení důležitý nástroj prevence budoucího sociálního vyloučení a chudoby. Zejména dětem ze znevýhodněného sociálního prostředí dává včasné kvalitní vzdělávání lepší

¹⁰³ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁴ Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 127/2015 Sb., vyhláška č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí.

¹⁰⁵ Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ Dostupné kvalitní služby péče o děti zmiňuje v souvislosti s řešením klesající porodnosti také H-W. Sinn ve své přednášce z roku 2014.

¹⁰⁷ Například v SRN byl právní nárok zaveden pro všechny děti od dovršení prvního roku věku, nikoliv ve vazbě na začátek školního roku.

¹⁰⁸ Empirické studie z ČR odhadují, že každý rok navíc, který matka nepracuje, sníží úroveň jejich budoucích výdělků cca o 1 %. Viz: PYTLÍKOVÁ, Mariola. Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. *Národně hospodářský ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydělků_ve_vztahu_k_mateřství/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydělků_u_ve_vztahu_k_mateřství.html#p=1

¹⁰⁹ SIROVÁTKA, T., I. ŠIMÍKOVÁ, R. JAHODA a J. GODAROVÁ. Poverty, material deprivation and social exclusion in the Czech Republic with an emphasis on children and households with children. *VÚPS* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>

šance pro budoucí život.¹¹⁰ Předškolní vzdělávání a péče zvyšuje připravenost dětí na základní vzdělávání a zvyšuje potenciál vzdělanostní společnosti v ČR. První tři až čtyři roky života hrají v životě rozhodující roli¹¹¹, a to především u dětí ze znevýhodněného prostředí¹¹², protože rozhodnou o emocionálních, kognitivních a intelektuálních schopnostech dítěte. V tomto období je důležité, aby byly děti v podnětném prostředí, což lze zajistit rodinnou péčí, případně ale také pobytem dítěte ve vysoce kvalitním předškolním zařízení. Děti, kterým se dostane konzistentní péče a vzdělání, mají větší pravděpodobnost uspět v dalším vzdělávání, vyhnout se problémům se zákonem a být úspěšní a produktivní v celém životě.

Předškolní zařízení jako klíčová investice státu

V neposlední řadě právní nárok pomáhá státu ušetřit díky zvýšení zaměstnanosti matek malých dětí, a to nejen tím, že za ně není třeba platit zdravotní a sociální pojištění, ale i tím, že do systému přispějí odvody na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení (tzv. dvojitá dividenda účasti na pracovním trhu). Posílena bude i příjmová stránka rozpočtu o přímé i nepřímé daně rodičů.¹¹³ Jedno dodatečné místo ve školce tak i za velmi konzervativních předpokladů představuje pro veřejné rozpočty pozitivní přínos.¹¹⁴

Tabulka níže zobrazuje, v kterém věku začíná v členských státech EU předškolní vzdělávání.¹¹⁵

Předškolní vzdělávání v EU

Předškolní vzdělávání	Členský stát EU	Celkem
od 6 měsíců	Finsko, Chorvatsko, Rumunsko, Dánsko, Kypr, Estonsko, Řecko, Litva, Španělsko, Nizozemí	10
od 1 roku	Německo, Lotyšsko, Švédsko, Spojené království, Slovinsko	5
od 2 let	Francie, Maďarsko, Rakousko, Belgie, ČR	5

¹¹⁰ Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020. MPSV [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/17081>

HAŠKOVÁ, Hana, Jiří MUDRÁK a Steven SAXONBERG. *Péče o nejmenší: Boření mýtů*. Praha: SLON, 2013. ISBN 978-80-7419-114-5.

MITCHELL, L. *Outcomes of Early Childhood Education*. New Zealand: Ministry of Education, 2008.

¹¹¹ Melhuish, E., Gardiner, J. & Otero, M.P. (2015). Study of early education and development (SEED): Study of the quality of early years provision in England: Interim report. London, Department for Education.

¹¹² Profesor James Heckman (nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 2000, Univerzita of Chicago, zabývá se sociálními nerovnostmi) tvrdí: „První tři roky života hrají v životě rozhodující roli – rozhodnou o emocionálních, kognitivních a intelektuálních schopnostech dítěte. Děti, které obdrží konzistentní předškolní vzdělání a péči mají větší pravděpodobnost uspět ve vzdělání, vyhnout se problémům se zákonem a být úspěšný a produktivní v celém životě“.

¹¹³ KALÍŠKOVÁ, Klára a Daniel MÜNICH. ČEŠKY: NEVYUŽITÝ POTENCIÁL ZEMĚ. *Národně hospodářský ústav* [online]. 2012 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_03.pdf

¹¹⁴ KALÍŠKOVÁ, Klára, Daniel MÜNICH a Filip PETROLD. Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů. *Národně hospodářský ústav* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://genderstudies.cz/download/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach.pdf

¹¹⁵ Zpracováno na základě informací z http://www.leavenetwork.org/lp_and_r_reports/country_reports/ a http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/191EN.pdf.

ostatní	Irsko, Slovensko, Itálie, Lucembursko, Malta, Polsko, Portugalsko, Bulharsko	8
----------------	--	---

Důležitost družin

Nedostatečná nabídka dostupných služeb, problematické nastavení otevírací doby vzhledem k pracovní době rodičů a zajištění péče o děti v době prázdnin pokračuje rovněž v mladším školním věku, kdy některé základní školy družiny vůbec nemají, případně z kapacitních důvodů přijímají pouze žáky prvních a druhých tříd zaměstnaných rodičů. Družiny zajišťují zaopatření dětí mladšího školního věku, když jsou rodiče v práci, zároveň plní významnou výchovně-vzdělávací funkci. U starších dětí organizované aktivity, nejen družin, napomáhají primární prevenci sociálně patologických jevů a bezpečnosti dětí.¹¹⁶

Finanční nedostupnost mimoškolních aktivit

Pouze v 7 z 10 rodin se děti věnují pravidelným volnočasovým aktivitám a stejný podíl rodin umožňuje dětem alespoň týden prázdnin mimo domov.¹¹⁷ Problematické je zajištění těchto aktivit v rodinách s více dětmi a v rodinách sólo rodičů.¹¹⁸ Mezi hlavní důvody patří jejich finanční nedostupnost. Především družiny by měly zajistit jimi organizované volnočasové aktivity zdarma, a tím je zpřístupnit více dětem z důvodů výchovně vzdělávacích i ochranných. Cena družin se pohybuje v řádech stokorun za měsíc.

Kulturní a sportovní aktivity

Nelze také opomenout význam kulturních a sportovních aktivit pro rodiny s dětmi. Přestože za poslední desetiletí stoupá počet jednotlivých institucí ve veřejném sektoru z oblasti kultury, historických památek, životního prostředí či sportu, které poskytují zvýhodnění pro rodiny s dětmi ve formě slev, většina z nich omezuje slevy na rodiče se dvěma, maximálně třemi dětmi. Určitý jednotný systém „rodinných karet“ po vzoru řady států EU v ČR neexistuje, nicméně v některých krajích je podpora rodin s dětmi v této oblasti realizována prostřednictvím tzv. rodinných pasů (úspěšný dlouhotrvající projekt Jihomoravského kraje se postupně rozšířil do dalších pěti krajů.¹¹⁹ Prostor pro realizaci nápadů a opatření v oblastech kultury a sportu je také v rámci soutěže Obec přátelská rodině nebo dotačního programu Rodina,¹²⁰ kterou každoročně vyhlašuje MPSV.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ**Parametry navrhovaných opatření**

3. Předškolní vzdělávání bezplatně, vyjma obědů	
Popis	V rámci přípravy opatření bude diskutováno zajištění systému financování ze státního rozpočtu tak, aby bylo zajištěno předškolní vzdělávání a péče ve všech typech veřejných předškolních zařízení pro všechny děti bezplatně, vyjma obědů. Součástí by mělo být vyhodnocení tzv. školkovného a RUD.

¹¹⁶ HÁJEK, Bedřich, Jiřina PÁVKOVÁ a kol. *Školní družina*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.

¹¹⁷ Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>

¹¹⁸ BRÁZDILOVÁ, Michaela. Nejohroženější jsou neúplné rodiny. *STATISTIKA&MY: MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU* [online]. 2015 [cit. 2016-01-6]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/07/nejohrozenejsi-jsou-neuplne-rodiny/>

¹¹⁹ Více o projektu na www.rodinnepasy.cz

¹²⁰ Opatření na základě Koncepce podpory rodin s dětmi z roku 2010.

Gesce (spolugesce)	MF, SMO, (MŠMT)
4. Dostupné školní družiny pro všechny žáky 1. stupně ZŠ	
Popis	Vytvořit dostatek volných kapacit ve školních družinách tak, aby byla vytvořena možnost všem žákům 1. stupně základních škol navštěvovat školní družinu. Odpolední a ranní provoz školních družin bude zohledňovat sladování rodinného a pracovního života. V rámci přípravy opatření bude diskutováno zajištění systému financování ze státního rozpočtu.
Gesce	MŠMT, MF, SMO
5. Zavedení základní nabídky hudebních, výtvarných, pohybových nebo vzdělávacích kroužků, které by byly pro děti bezplatné	
Popis	V souladu s opatřením č. 4 – vytvořit dostatek volných kapacit ve školních družinách, zabezpečit zájmové kroužky a volnočasové aktivity v rámci školních družin bezplatně pro děti, které je navštěvují. V souladu s Konceptí podpory mládeže a Strategii vzdělávací politiky ČR uložit MŠMT, aby dělalo RVP i pro zájmové vzdělávání a aby do něho lépe specifikovalo, jaké činnosti se kde mají/mohou provádět (aby opravdu probíhala široká paleta aktivit), nebo aby revidovalo metodiku (poslední z roku 2009). V rámci přípravy opatření bude diskutováno zajištění systému financování ze státního rozpočtu.
Gesce	MŠMT, , MF, SMO
6. Mikrojesle	
Popis	Na podporu kvalifikované nerodinné péče o děti od šesti měsíců legislativně ukotvit péči v mikrojeslích s maximálním počtem čtyř dětí na pečující osobu.
Gesce	MPSV
7. V rámci novelizace Rámcového vzdělávacího programu zavést možnost využít adaptační období pro děti nastupující do mateřské školy v délce alespoň čtyř týdnů	
Popis	Zavedení až 4týdenního adaptačního období v předškolních zařízeních pro nastupující děti. Vyhodnocení využívání adaptačního období dle novely školského zákona 2016.
Gesce	MŠMT
8. Po ukončení financování z Evropského sociálního fondu zajistit dlouhodobé financování dětských skupin a mikrojeslí z národních zdrojů	
Popis	Zajištění finančních zdrojů pro vytvoření udržitelného systému předškolní péče a vzdělávání v ČR i po ukončení dotační podpory z ESF. V rámci přípravy opatření bude diskutováno zajištění systému financování ze státního rozpočtu.
Gesce	MPSV, MF
9. Jednotné standardy kvality péče a vzdělávání v zařízeních péče o děti (včetně MŠ) pro všechny typy zařízení.	
Popis	Stanovení jednotných standardů kvality péče a vzdělávání v zařízeních péče o děti (včetně MŠ) pro všechny typy péče o děti. Jako zásadní se jeví stanovit maximální počet dětí ve třídě resp. na pečující osobu, závazné kvalifikační požadavky na personál, povinnost mít zpracovaný plán vzdělávání včetně formy spolupráce s rodiči. Zavést systém supervizí a kontroly pro posilování kvality péče, výchovy a vzdělávání.
Gesce	MŠMT, MPSV, MPO
10. Revize a sjednocení hygienických a stavebních předpisů platných pro zařízení péče o děti, a to především hygienickou vyhláškou č. 410/2005 Sb.	
Gesce	MMR, MZd

PODPORA STABILNÍCH PARTNERSKÝCH A RODINNÝCH VZTAHŮ A INSTITUTU MANŽELSTVÍ

Současný stav

Zdravé partnerské, manželské a rodinné vztahy zahrnují i konflikty. Řada těchto konfliktů však nemusí být včas a vhodným způsobem řešena a může přerůst do závažnějších problémů i proto, že jim samotným nebo jejich zdravému řešení není věnovaná dostatečná pozornost ve sféře primární prevence. V současném českém systému chybí výchova ke zvládnutí a prevenci problémů v rodině. Rodiny často pomoc neumějí vyhledat nebo jsou pro ně příslušné služby (terapeutů, manželských a rodinných poradců, sociálních pracovníků) finančně, časově či místně nedostupné. Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, které poskytují služby zdarma, mají dlouhé objednací lhůty, zatímco občanské poradny a jim podobná zařízení jsou často dostupná jen ve větších městech. Totéž se dá říci i o terénních službách.¹²¹

Neexistují jednotná pravidla pro služby primární prevence

V současné době neexistují jednotná legislativní i nelegislativní pravidla, která by stanovila mantinely pro poskytování služeb primární prevence, dále registrační a kvalitativní kritéria, mechanismy financování a kontrolu výkonu poskytování činností. Poradenské služby a jiné preventivní aktivity spadají pod různé rezorty a jsou také financovány z různých zdrojů (jako sociální služby z MPSV, z dotačního programu MPSV Rodina nebo z dotačních programů Ministerstva vnitra a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, ESF, ale také ze zdrojů samosprávných celků, jako jsou kraje a obce a poté z nadací). To má za následek různé podmínky pro poskytování těchto služeb dle různých dotačních programů. Rovněž z ústřední úrovně státní správy lze jen obtížně určit potřebnost uvedených služeb ve vztahu k specifickým v dané lokalitě. Tento stav v souvislosti s krátkodobou podporou projektů jednotlivých neziskových subjektů vytváří nejisté prostředí pro poskytovatele i uživatele. Většina financí je rovněž poskytována pouze na pilotní projekty na základě předpokladu, že úspěšné projekty dále budou financované státní správou či samosprávou. A to se týká i oblasti rodičovských a partnerských kompetencí.

Charakteristika služeb primární prevence

Na rozdíl od služeb sekundární prevence (sociálních služeb), které mají více než bazální legislativní zakotvení, služby primární prevence toto ukotvení nemají. Přesto jsou nezbytné a potřebné a to především proto, že umožňují zkoumání předpokladů a příčin výskytu sociálně negativních jevů a hledání možností, jak jim zabránit. Dopad poskytování služeb, které mají čistě preventivní a podpůrný charakter na rodiny, je v praxi bezesporu pozitivní, neboť podporuje stabilitu rodin a zabraňuje jejímu rozpadu. Služby primární prevence podporují stabilitu rodiny tím, že usnadňují založení rodiny, posilují rodičovské kompetence, zkvalitňují vztahy v rodině, podporují rodiče v péči o děti a ve výchově dětí, a rovněž působí pozitivně na harmonické sladění rodiny a práce. Služby zahrnují širokou škálu poradenských, vzdělávacích, tréninkových a osvětových činností a jsou zacíleny na rodiny pečující o závislé členy, těhotné ženy a jejich partnery a širší rodinu.

¹²¹ Např. pedagogicko-psychologické poradny mají objednací lhůty 3 měsíce a více. Organizace rané péče zaměřené na autistické děti mají objednací lhůty 6 měsíců. Dětské psychologové, kteří pracují „na pojišťovnu“, mají rovněž 3–4 měsíce objednací lhůty. U dětských psychiatrů jsou objednací lhůty ještě delší.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných opatření

11. Legislativní ukotvení služeb primární prevence a zajištění jejich systémového financování	
Popis	Vypracování legislativní úpravy služeb primární prevence včetně vymezení těchto služeb s důrazem na rodičovské a partnerské kompetence – základní druhy, formy a činnosti, stanovení způsobu registrace, standardů kvality služeb primární prevence, stanovení povinností poskytovatelů a kontroly poskytování, nastavení systému financování, stanovení povinnosti krajům vytvářet plán rozvoje služeb primární prevence.
Gesce (spolugesce)	MPSV, (MŠMT)
12. Navýšení dotací na pro-rodinné aktivity	
Popis	Navýšení dotačního programu MPSV Rodina za účelem rozšíření primárně preventivních pro-rodinných aktivit v oblasti upevňování rodičovských a partnerských kompetencí a prohloubení důrazu na rovnost žen a mužů jako hodnotícího kritéria programu. Dále rovněž k rozšíření aktivit o aktivity k prevenci domácího násilí včetně zaměření násilnou osobu.
Gesce	MPSV
13. Vytvoření prostoru pro diskusi o stavu současné rodiny a rodinné politiky prostřednictvím Fóra rodinné politiky	
Popis	Pravidelné konání Fóra rodinné politiky, které v rámci široké odborné veřejnosti umožní debatu o současném vývoji rodinné politiky a budoucímu směřování RP.
Gesce	MPSV
14. Nastavení a pilotní ověření periodického šetření o rodinách a seniorech	
Popis	Provádět každých pět let výzkum, jehož cílem je vytvořit a pilotně ověřit systém pravidelných šetření o rodinách v ČR, který bude poskytovat kvalitní a aktuální data pro MPSV, srovnatelná v čase a příp. v mezinárodním kontextu.
Gesce	MPSV

STÁTNÍ PODPORA FLEXIBILNÍCH FOREM PRÁCE

Současný stav

V ČR chybí odpovídající nabídka kvalitních flexibilních forem práce, tedy prací konaných v pracovním poměru, nikoliv na DPČ či DPP. Jedná se především o zkrácené pracovní úvazky, ale i o další formy, jako je např. pružná pracovní doba, možnost práce z domova, stlačený pracovní týden či sdílená pracovní místa. V počtu pracujících na zkrácený úvazek, nabídce sdílených pracovních míst či využívání alespoň částečně práce z domova je ČR pod evropským průměrem. Zájem o flexibilní formy práce je přitom v ČR obrovský – přibližně 9 z 10 Čechů by uvítalo, aby byla zavedena pružná pracovní doba nebo částečné pracovní úvazky pro rodiče s dětmi (91 % je rozhodně nebo spíše pro).¹²²

Aktivní politika zaměstnanosti

K zajištění maximální možné úrovně zaměstnanosti v ČR slouží aktivní politika zaměstnanosti. Úřad práce ČR může prostřednictvím nástrojů a opatření aktivní

¹²² Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice – únor 2016. *Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7522/f3/es160314.pdf

Výhody a rizika
flexibilních úvazků

politiky zaměstnanosti poskytovat zaměstnavatelům finanční podporu formou různých příspěvků. Příspěvky jsou zaměřeny zejména na podporu zaměstnávání osob, které nelze pro jejich individuální charakteristiky umístit na trh práce jiným způsobem. Aktivní politika zaměstnanosti dále zahrnuje rekvalifikace, investiční pobídky a podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Aktivní politika zaměstnanosti se však nijak specificky neváže na flexibilitu pracovních úvazků.

Flexibilní formy práce přitom znamenají možnost mít více času na rodinu, práci, seberealizaci i odpočinek. Přinášejí výhody zaměstnavatelům, zaměstnancům i státu. Zaměstnavatelům zvyšují produktivitu práce a snižují finanční i osobní náklady.¹²³ Dále pozitivně ovlivňují firemní kulturu, neboť díky nim roste spokojenost a loajalita zaměstnanců.¹²⁴ Představují cestu, jak uchovávat a rozvíjet znalosti a dovednosti vysoce kvalifikovaných a talentovaných zaměstnanců, kteří chtějí či potřebují pracovat jinak.¹²⁵ Jsou také nástrojem politiky aktivního stárnutí, neboť umožňují starším osobám a seniorům zůstat v pracovním procesu, a zároveň se věnovat dalším aktivitám, pomáhat s péčí o děti, apod. Dále umožňují harmonizovat pracovní, soukromý a rodinný život, a tím zlepšují zapojení pečujících osob, včetně rodičů s malými dětmi, na trh práce.¹²⁶ Rovněž je nutné zohlednit, že nastupující generace rodičů a ekonomicky aktivních osob představují tzv. generaci Y a po nich následující generace Z je zvyklá využívat naplno všech možností, aniž by kvůli tomu její příslušníci obětovali osobní život. S tím souvisí upřednostňování flexibility nejenom v pracovním, ale i v soukromém životě. Flexibilní úvazky jsou výhodné i pro stát, protože zachovávají zaměstnanost a snižují nezaměstnanost specifických skupin na trhu práce (zejména žen-matek),¹²⁷ čímž ve svých dopadech zvyšují disponibilní příjem domácností a podporují udržitelnost sociálních systémů, především průběžné financování důchodového systému.¹²⁸ Zároveň je však důležité upozornit na to, že osoby zaměstnané na částečný či flexibilní úvazek mají často menší možnost pracovního postupu, menší nárok na zaměstnanecké výhody, menší jistotu zaměstnání a nižší účast v podnikových vzdělávacích programech.¹²⁹ U zkrácených úvazků je navíc

¹²³ HOUSEMAN, S. N. Why employers use flexible staffing arrangements: Evidence from an establishment survey. *Industrial and Labor Relations Review* [online]. 2001, 55, 149-170.

¹²⁴ ORPEN, Christopher. Effect of flexible working hours on employee satisfaction and performance: A field experiment. *Journal of Applied Psychology* [online]. 66, 113-115 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.66.1.113>

¹²⁵ FORMÁNKOVÁ, L. a A. KŘÍŽKOVÁ. Flexibility trap – the effects of flexible working on the position of female professionals and managers within a corporate environment. *Gender in Management: An International Journal* [online]. 2015, 30(3), 225-238 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1108/GM-03-2014-0027>

¹²⁶ LEWIS, Suzan a Ian ROPER. *Flexible working arrangements: from work-life to gender equity policies*. In: *The Oxford handbook of personnel psychology*. Oxford U. P, 2008. ISBN 9780199234738.

¹²⁷ FORMÁNKOVÁ, Lenka, Radka DUDOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ. BARIÉRY A MOŽNOSTI VYUŽITÍ FLEXIBILNÍCH FOREM PRÁCE V ČR Z KOMPARATIVNÍ PERSPEKTIVY. *MPSV ČR* [online]. 2011 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13789/flexi_prace.pdf

¹²⁸ Systémová doporučení k podpoře sdílených pracovních míst v ČR. *KOOPOLIS: DALŠÍ VZDĚLÁNÍ POD JEDNOU STŘECHOU* [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/knihovna/590-systemova-doporuceni-k-podpore-sdilenych-pracovnich-mist-v-cr>

¹²⁹ HABERLOVÁ, Věra a Renáta KYZLINKOVÁ. Rodinné potřeby zaměstnanců. *VÚPSV, v.v.i. Praha* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_304.pdf

nevýhodou snížený příjem a dopad do sociálního pojištění, což se zvláště projevuje v nízkých důchodech.

Flexibilní formy práce
jako plnohodnotné

Předpokladem podpory flexibilních forem práce je proto dostatečná úprava zákoníku práce ve spolupráci se sociálními partnery v takové podobě, která zajistí ochranu zaměstnanců tak, aby se tyto formy zaměstnání staly formami plnohodnotnými.

Nárok na dovolenou
v souvislosti s překážkami
práce na straně
zaměstnance

Zákoník práce považuje z hlediska dovolené některé překážky v práci na straně zaměstnance za výkon práce, některé jiné však za výkon práce pro účely dovolené nepovažuje (např. dobu rodičovské dovolené, pracovní neschopnosti, která nevznikla v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, dobu ošetřování dítěte nebo jiného člena domácnosti a jiných důležitých osobních překážek v práci na straně zaměstnance), ačkoliv zaměstnanec vznik a dobu trvání některých z nich není schopen ovlivnit. Podle tohoto rozlišení pak dochází k případnému krácení dovolené za kalendářní rok nebo její poměrné části. Z toho důvodu je nutné zahájit diskusi o možnosti případného rozšíření okruhu překážek v práci na straně zaměstnance, které lze pro účely dovolené považovat za výkon práce

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných
opatření

15. Sleva na pojistném pro zaměstnavatele, kteří poskytují flexibilní formy práce	
Popis	Snížení výše odvodů do systému sociálního pojištění pro zaměstnavatele, kteří poskytují pracovní poměr na částečný úvazek nebo na sdíleném pracovním místě (viz níže plánovaná úprava zákoníku práce v rámci opatření č. 5) osobám pečujícím o děti do šesti let věku (včetně, tedy do posledního dne měsíce, kdy dítě dovrší sedmé narozeniny) nebo rodičům pečujícím o dítě se zdravotním postižením do věku 18 let po dobu zachování výše uvedených flexibilních forem práce. Jednalo by se o úpravu zákona č. 589/1992 Sb. Snížení odvodů ve výši až 5,5 p. b. bude poskytnuto na jeden pracovní úvazek pro jednu osobu zaměstnanou u jednoho zaměstnavatele do výše 0,8 plného úvazku. Opatření mohou využívat oba rodiče zároveň. Takto nastavená sleva na pojistném je znatelná, ale není příliš vysoká a je v souladu s EU standardy, zároveň je motivační a nepovede ke zneužívání. Navržené opatření je vhodnější než sleva na dani, neboť je motivační i pro zaměstnavatele s nulovým nebo velice nízkým základem daně.
Gesce	MPSV
16. Sdílené pracovní místo	
Popis	Zahájit odbornou diskusi o možnosti legislativní zakotvení institutu sdíleného pracovního místa v pracovněprávních předpisech, tj. jako alternativy k částečným pracovním úvazkům. Jde o sdílenou práci v rámci jednoho plného úvazku realizovanou skrze dva či více zkrácených úvazků. Inspirovat se lze především německou ¹³⁰ a slovenskou ¹³¹ legislativou. ¹³² V rámci legislativní úpravy je ošetřena povinnost vzájemně se zastoupit, odpovědnost za rozvržení pracovní

¹³⁰ Teilzeit- und Befristungsgesetz (TzBfG): § 13. In: Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/tzbfsg/>

¹³¹ Zákoník práce SR § 49 a zákona č. 311/2001 Dostupné také z: <http://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-311/2001->>

¹³² Legislativní analýza sdílených pracovních míst jako flexibilní formy práce. Bělina & Partners advokátní kancelář s.r.o. 2015. Projekt Metr 2015.

	doby či za splnění pracovního úkolu.
Gesce	MPSV
17. Zahájení diskuze o započítávání dovolené pro zaměstnance pečující o děti, jiné závislé osoby a o zaměstnance v pracovní neschopnosti	
Popis	Dotčená problematika započítávání určitých překážek v práci (zejména dočasné pracovní neschopnosti) v plném rozsahu do odpracované doby pro účely vzniku práva na dovolenou za kalendářní rok (a to v nové koncepci dovolené) může být legislativně řešena až po svém věcném a odborném projednání se sociálními partnery na úrovni tripartity a jejích pracovních týmů, neboť změna představuje zásadní zásah do povinností zaměstnavatele zejména z hlediska finančních dopadů zvýšením objemu vyplacených náhrad mezd a platů (včetně odpadlé pracovní doby při čerpání dovolené). Tuto otázku lze nastolit v průběhu roku 2017 s tím, že případný a předem věcně dohodnutý legislativní návrh by následně mohl být předložen v roce 2018 vládě a Parlamentu ČR.
Gesce	MPSV

ÚPRAVA MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ

Současný stav

V ČR je systém podpory rodin s předškolními dětmi tvořen kombinací pojistné (peněžitá pomoc v mateřství, dále jen „PPM“) a nepojistné dávky (rodičovský příspěvek). Zatímco PPM poskytuje matkám a otcům příjem odvozený od jejich předchozího platu a umožňuje tak rodičům udržet si životní standard podobný tomu před narozením dítěte, měsíční výše rodičovského příspěvku (nyní celkem 220 tisíc) je závislá na délce jeho čerpání a pro mnoho rodičů znamená jeho čerpání finanční propad, a tedy i propad životní úrovně celé rodiny s malými dětmi.

Problematické nastavení rodičovského příspěvku

Možnost volby délky čerpání rodičovského příspěvku je omezena výší přiznané PPM. Rodičům, kterým nelze stanovit výši denního vyměřovacího základu, jako jsou studenti, OSVČ nebo nezaměstnaní, je nejprve po dobu 9 měsíců přiznána částka 7,6 tisíc Kč a od 10. měsíce do čtyř let věku dítěte velmi nízká dávka ve výši 3,8 tisíc měsíčně bez možnosti si vybrat délku čerpání. Ačkoliv příspěvek nemá nahrazovat příjem jednoho z členů rodiny, fakticky se to často děje, protože místní nabídka časově a finančně dostupných kvalitních služeb předškolního vzdělávání a péče nedává dostatečnou možnost pro využívání nerodinné péče o děti ani po ukončení nároku na rodičovskou dovolenou, tím méně ještě dříve (např. pro děti od šesti měsíců). Rodičovská dovolená i čerpání rodičovského příspěvku v ČR patří k nejdelším v rámci zemí OECD.¹³³ Rodiče volí nejdelší variantu čerpání rodičovského příspěvku¹³⁴ z více důvodů, mnozí proto, že nemají jistotu místa ve veřejném předškolním zařízení.¹³⁵ V roce 2015 čerpalo příspěvek 60 % rodičů

¹³³ Family Database. Key characteristics of parental leave system. OECD[online]. 2015 [cit. 2016-1-12]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf

¹³⁴ NEŠPORA, Olga. Flexibilní režim čerpání rodičovského příspěvku a sladování rodičovství s placenou prací. *Forum sociální politiky*. č. 6. 2015.

¹³⁵ KUCHAROVÁ, Věra. *Ekonomické podmínky sladování rodiny a zaměstnání v České republice a ve Francii: Komparace se zaměřením na kontext potřeb a zájmu o služby denní péče o děti* [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_362.pdf

v délce 25–36 měsíců, 25 % rodičů v délce 37–48 měsíců a pouze 15 % čerpalo příspěvek do 24 měsíců.¹³⁶ Studie OECD uvádí, že míra zaměstnanosti žen je nejvyšší, pokud je maximální délka rodičovské dovolené přibližně 125 týdnů, tj. lehce přes dva roky.¹³⁷ Nastavení systému a nedostatečná valorizace rodičovského příspěvku rovněž poukazuje na nízkou míru ocenění péče o děti v rodině.

Nastavení čerpání rodičovského příspěvku působí proti návratu žen na trh práce

Ačkoliv současné nastavení rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku umožňuje rodiči pečovat o dítě s částečným zajištěním základního příjmu až do čtyř let věku dítěte, v kombinaci s nedostatečnými službami působí proti návratu žen na trh práce.

Valorizace rodičovského příspěvku jako předpoklad vyššího zapojení otců

Valorizace celkové částky rodičovského příspěvku, ideálně navázaná na minimální mzdu a zajištění finančně i místně dostupných kvalitních služeb péče o děti, je přitom zásadním předpokladem vyššího zapojení otců do péče. V roce 2015 bylo evidováno celkem 277 tisíc příjemců rodičovského příspěvku, z toho pouze 5,1 tisíce mužů, tj. 1,8 % příjemců.¹³⁸ Rodičovský příspěvek je sice nejnákladnější dávkou rodinné politiky, současně se ale jedná o dávku, která se nejvíce podílí na redukci chudoby rodin s malými dětmi, významný je též její vliv na zlepšování pracovních pobídek u nízkopříjmových domácností (dávka není testovaná). Nahlíženo mzdovým vývojem, kdy dávka slouží jako náhrada příjmu pečujícího rodiče, je navrhované zvýšení mírně nižší, než činil mezi roky 2008 a 2015 růst průměrné mzdy, a pouze mírně vyšší, než byl růst cenové hladiny. Zvýšení rodičovského příspěvku spolu s jeho větší flexibilitou povede k lepší sociální situaci rodin s malými dětmi, což omezí jejich nároky na jiný typ nepojistných sociálních dávek a výrazně sníží pobídky domácností k práci načerno.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných opatření

18. Zvýšení limitu 46 hodin měsíčně v předškolním zařízení pro děti do dvou let	
Popis	Zvýšit možnou dobu umístění dítěte pod dva roky do předškolního zařízení při čerpání rodičovského příspěvku ze současných 46 hodin, tak aby bylo možné sladování rodinného a pracovního života, ale zároveň došlo k preferenci individuální rodinné péče o takto malé děti.
Gesce	MPSV
19. Valorizace rodičovského příspěvku na alespoň 250 tisíc Kč	
Popis	Valorizace celkové částky rodičovského příspěvku, ideálně navázaná na minimální mzdu a zajištění finančně i místně dostupných kvalitních služeb péče o děti, je přitom zásadním předpokladem vyššího zapojení otců do péče.
Gesce	MPSV
20. Zvýšení peněžité pomoci v mateřství	
Popis	Zvýšení PPM ze 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu

Jak odstranit platovou nerovnost mezi ženami a muži v Evropské unii [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/140319_gpg_cs.pdf

¹³⁶ Data MPSV, 2015.

¹³⁷ THÉVENON, Olivier a Anne SOLAZ. Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries. *OECDiLibrary* [online]. 2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/labour-market-effects-of-parental-leave-policies-in-oecd-countries_5k8xb6hw1wjf-en;jsessionid=1qrhm5itoik4l.x-oecd-live-02

¹³⁸ Data MPSV, 2015.

	za kalendářní den na 75 %, aby lépe plnila funkci náhrady ušlé mzdy. Současně s touto změnou umožnit čerpání rodičovského příspěvku dle stejných pravidel (viz opatření č. 21).
	Zvýšení redukční hranice u PPM (§21, odst. 1, písm. b) z 60 % na 80 % a z 30 % na 50 %. Tím bude snížen propad příjmu při čerpání PPM u žen s vyšším příjmem.
Gesce	MPSV
21. Změna názvu mateřské a rodičovské dovolené	
Popis	Odstranění výrazu „dovolená“ ze spojení „mateřská dovolená“ a „rodičovská dovolená“, který evokuje odpočinek a volný čas, kterými péče o dítě není, a diskuze o eventualitách k jeho nahrazení vhodnějším termínem např. „uvolnění“.
Gesce	MPSV

PODPORA ZAPOJENÍ MUŽŮ DO PÉČE

Zapojení otců do péče

Zapojení obou partnerů do péče má nejenom velký význam pro funkčnost rodinných vztahů, ale i pro rozvoj dítěte¹³⁹ a kvalitu života celé rodiny. V současnosti se ženy často obávají, že veškerá péče o rodinu a domácnost zůstane na nich, i když mají placené zaměstnání. Lze očekávat, že vyšší zapojení otců do péče o děti bude mít vliv na zvýšení porodnosti, protože s rovnoměrnějším rozdělením péče o děti budou tyto obavy rozptýleny. Zkušenosti ze Švédska dokazují, že rodiče, kteří se společně dělí o péči, mají druhé dítě zpravidla rychleji.¹⁴⁰ Rovněž se ukazuje, že dcery zaměstnaných matek jsou častěji zaměstnané a naopak jejich synové se více podílí na péči o domácnost.¹⁴¹ Právě zapojení mužů do péče o děti a domácnost umožní také proměnu společenských stereotypů, které se projevují například v přístupu na trh práce, kdy je žena často vnímána jako hlavní pečovatelka a naopak muž se ocitá pod tlakem na výkon jako hlavní živitel, bez ohledu na jejich reálná přání a aspirace.

Zájem na straně otců existuje

Z provedených výzkumů a studií vyplývá zvyšující se zájem otců zapojovat se do péče o dítě.¹⁴² V šetření rodičů s malými dětmi z roku 2015 projevilo rozhodně zájem o otcovskou 41 % z nich a 40 % by zájem mělo za určitých

¹³⁹ Např. ADLOUS, J. a G.M. MULLIGAN. Father's child care and children's behavioral problems. *Journal of Family Issues*. 2002, 23, 624-647.

HARRIS, K. M. a J. K. MARMER. Poverty, paternal involvement, and adolescent well-being. *Journal of Family Issues*. 1996, 17, 614-640.

FLOURI, E. a A. BUCHANAN. The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of adolescence*. 2003, 26, 63-78.

SEWAR, R. R., D. E. YEATTS, L.K ZOTTARELLI a R.G. FLETCHER. Fathers taking parental leave and their involvement with children. *Community, work and family*. 2006, 9(1), 1-9.

HAŠKOVÁ, H., Jiří MUDRÁK a Steven SAXONBERG. *Péče o nejmenší: Boření mýtů*. 1. Praha: SLON, 2013. ISBN 978-80-7419-114-5

¹⁴⁰ studie L. Formánkové – Family Policy and Fertilization, T.Lappejan

¹⁴¹ McGINN, K., M. CASTRO a L. LINGO. Mums the Word! Cross-national Relationship between Maternal Employment and Gender Inequalities at Work and at Home. *Harvard Business School* [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/15-094_fd7498c4-a33c-45f2-9826-35012bcd87b9.pdf

¹⁴² ILOM, VÚPSV 2015

podmínek.¹⁴³ Od střídání v pobírání rodičovského příspěvku, které je v současnosti zákonem umožněno, nicméně není nijak zvýhodněno, často muže odrazuje ekonomická nevýhodnost. Rodinám s dětmi se nevyplácí, aby muž pobíral rodičovský příspěvek, jelikož má často vyšší výdělek ze zaměstnání než žena. Navrhovaný „střídací bonus“ na překážku většímu zapojení mužů do péče o malé děti v podobě financí reaguje. Znamenal by vytvoření takových podmínek, kdy by byla rodina s dětmi finančně zajištěna a zároveň byl aktivně vytvořen prostor pro větší zapojení se otce do péče.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

22. Motivační střídací bonus	
Popis	Zavedení dávky motivačního tříměsíčního „střídacího bonusu“ nárokového do tří let věku dítěte za podmínek ekvivalentních k podmínkám čerpání rodičovského příspěvku. Tento střídací bonus mohou získat ty rodiny, které se v péči o dítě alespoň na tři měsíce vystřídají. Jedná se o dávku se zabezpečením přiměřeného příjmu pro rodiče, který se vystřídá s druhým rodičem v péči o děti.
Gesce	MPSV

ÚČAST RODIČŮ PEČUJÍCÍCH O DĚTI DO ČTYŘ LET V SYSTÉMU SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

Základ pojistného u OSVČ

Když rodiče ukončí pobírání rodičovského příspěvku, přestávají požívat jakoukoli sociální ochranu v rámci sociálního pojištění, což se velmi silně projevuje u samostatně výdělečně činných rodičů. Jejich výdělečná činnost je od okamžiku ukončení pobírání rodičovského příspěvku klasifikována jako hlavní, a proto musí odvádět pojistné na sociální pojištění alespoň z minimálního vyměřovacího základu pro hlavní činnost. To výrazně odrazuje tyto rodiče po ukončení pobírání příspěvku začít se samostatně výdělečnou činností, nebo se k ní vrátit, pokud z ní očekávají jen nízké příjmy. Klasifikaci hlavní výdělečné činnosti jako vedlejší u rodiče s dítětem do čtyř let ve společně hospodařící domácnosti by se umožnilo rodičům si svobodně určit zahájení nebo pokračování samostatně výdělečné činnosti. Rodiče by zároveň nebyli nuceni volit nejdlejší variantu čerpání rodičovského příspěvku pouze za účelem klasifikace jejich samostatně výdělečné činnosti jako vedlejší, což v současné době často činí.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

23. Ochrana OSVČ rodičů s malými dětmi v systému sociálního pojištění	
Popis	Klasifikace samostatně výdělečné činnosti toho rodiče s dítětem do čtyř let věku, který pobíral rodičovský příspěvek (případně jej pobíral déle než druhý rodič), jako vedlejší.
Gesce	MPSV

¹⁴³ Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou [online]. KUCHAROVÁ, Věra a Kristýna PEYCHLOVÁ. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2016 [cit. 2016-08-10]. ISBN 978-80-7416-243-5. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/?p=news&id=359&site=default>

PŘESUNUTÍ PROSTŘEDKŮ ZE SLEVY NA MANŽELA/MANŽELKU DO PŘÍMÉ PODPORY RODIN S DĚTMI

Současný stav v oblasti daňové podpory

Daňová podpora v kontextu rodinné politiky musí zohlednit finanční náročnost péče o děti a také o osoby se zdravotním postižením, a zadruhé minimalizovat distorze v současném systému daní a pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální pojištění, které deformují rozhodování jednotlivých členů rodiny o zapojení do výdělečné činnosti. Tím se rodinám s dětmi a dalšími osobami závislými na péči usnadní svobodné rozhodnutí o tom, jakou formu péče zvolí. Současné nastavení nástrojů daňové podpory rodin však není efektivní v naplňování těchto cílů i přes to, že daňová podpora rodin s dětmi v ČR je z mezinárodního pohledu vysoká.¹⁴⁴

Sleva na manžela necílí přímo na rodiny s dětmi

V rozporu s definovanými cíli daňové podpory rodin s dětmi je sleva na manžela/manželku bez příjmu nebo s nízkým příjmem. Tato sleva není totiž přímo zacílená na podporu rodin s dětmi a nijak nezohledňuje výchovu dítěte nebo péči o osobu blízkou. Téměř čtvrtina manželských dvojic, které slevu uplatňují, žádné děti nemá. Velká část rodin s dětmi na ni naopak nemá nárok. Sleva například zcela opomíjí trend, podle kterého se téměř polovina dětí rodí mimo manželství, a proto jejich rodiče nemohou tuto slevu využít. Slevu nemohou využít ani rodiny samoživitelek či samoživitelů. V současnosti přitom asi 404 tisíc českých dětí vyrůstá jen s jedním rodičem.¹⁴⁵ Proto je tato daňová sleva nejenže diskriminační, ale také nejvíce nesystémová.

Slevu plně vyčerpají pouze osoby s příjmem alespoň 28 tis. Kč

Dalším problematickým bodem je, že ačkoliv rodina s dětmi nárok na slevu má, nemusí ji být schopna vyčerpat. Čím je rodina chudší, tím spíše slevu nevyčerpá. Muž s manželkou bez příjmu a dvěma dětmi chodícími do školky tuto slevu plně nevyužije, pokud jeho hrubá měsíční mzda nepřesahuje 27,8 tisíc Kč. Pro představu, hrubou mzdu nižší než 28 tisíc Kč měsíčně pobírá 65 % zaměstnaných mužů. Stejný muž s příjmy pod 17,6 tisíc Kč pak ze slevy na manžela/manželku nevyčerpá ani jednu korunu.

Sleva na manžela odrazuje od vstupu na trh práce

Sleva na manžela/manželku taktéž odrazuje ekonomicky slabšího člena domácnosti, v současnosti většinou ženu, od práce.¹⁴⁶ To má vliv na budoucí ohrožení nezaměstnaností, výši mezd nebo starobního důchodu u toho, kdo zůstává v domácnosti a bez vlastních příjmů. Rodiny, ve kterých se jeden z manželů rozhodne zapojit do výdělečné činnosti, a jeho vlastní příjmy díky tomu přesáhnou 68 tisíc Kč ročně, již nemohou čerpat slevu na manžela/manželku. Pokud se nepracující manžel/manželka s dětmi rozhodne pracovat, nebude domácnost čerpat slevu na nepracující manželku/manžela, která představuje asi 24 tisíc Kč ročně.¹⁴⁷ V jiném případě může sleva na manžela/manželku motivovat ke vstupu do šedé ekonomiky.

¹⁴⁴ Vyšší podíl HDP na daňovou podporu rodin s dětmi v roce 2011 vydávalo ze zemí OECD pouze Německo.

¹⁴⁵ Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. 2011 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/24000-13-n_2013-030102

¹⁴⁶ Zaměstnanost této skupiny žen je přitom v ČR velice nízká. Ve věku mezi 20 a 44 lety s dítětem do 4 let věku bylo v roce 2007 zaměstnáno pouze 28 % žen.

¹⁴⁷ Hranice výše vlastního příjmu a výše slevy na manžela platí pro rok 2015.

Univerzální a efektivní podpora rodin

Náklady na slevu na manžela/manželku bez příjmu / s nízkým příjmem jsou ročně odhadovány na pět až sedm mld. Kč. Tyto peníze lze efektivněji využít jiným způsobem, ideálně podporu směřovat přímo k dětem, a to úpravou parametrů slevy na manželku/manžela a přesunutí úspor z dosavadních výdajů na slevu na manželku/manžela do navýšení rodičovského příspěvku, aby se z něho stal univerzální nástroj podpory rodin s dětmi a prostředek ocenění rodičovství u většinové společnosti.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

24. Úprava parametrů slevy na manžela/manželku u daně z příjmů fyzických osob tak, aby zohledňovala přítomnost dětí a naopak neomezovala výdělečnou činnost rodičů	
Popis	Úprava parametrů slevy na manželku/manžela tak, aby neomezovala rodiče ve výdělečné činnosti a zároveň měla motivační prvek pro rodiny s dětmi. Slevu bude možné nadále uplatňovat také v případě, pokud bude manžel/ka pečovat o osobu blízkou nebo pokud půjde o studenta/studentku do 26 v řádném denním studiu.
Gesce	MF

NAVÝŠENÍ PŘÍDAVKŮ NA DĚTI

Současná situace

V současnosti se přídavky na dítě pohybují ve výši 500 Kč pro děti do šesti let věku, ve výši 610 Kč do 15 let věku a 700 Kč do 26 věku nezaopatřeného dítěte. Tyto finanční částky však v současnosti nejsou schopny plnit svou funkci, tj. pomáhat krýt náklady, spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí a chránit ty nejpotřebnější členy naší společnosti před chudobou a sociálním vyloučením. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Je proto žádoucí přídavky na dítě navýšit tak, aby lépe plnily svou funkci tak, aby lépe pokryly podporu nejen chudých, ale i středně nebo nízkopříjmových rodin s dětmi.

NAVRHOVANÉ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

25. Navýšení přídavek na děti	
Popis	Navýšení přídavek pro děti o dalších alespoň 300 Kč v porovnání se stavem, který vstoupí v platnost.
Gesce	MPSV

PORODNÉ PRO KAŽDÉ DÍTĚ

Současný stav

Výrazným problémem v oblasti porodnosti je v ČR zejména nízký počet druhých a v pořadí dalších dětí v rodinách. České rodiny mívají obecně méně dětí, než by chtěly. Ze všech domácností s dětmi jich je 48,3 % s jedním dítětem, 42,1 % se dvěma dětmi, 9,6 % se třemi a více dětmi.¹⁴⁸ Důvody, proč se nerodí druhé a další děti, jsou různé. Patří mezi ně odkládání založení rodiny do vyššího věku,

¹⁴⁸ Příjmy a životní podmínky domácností - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2017-03-014]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>

nedostatečná nabídka služeb pro rodiny s dětmi, finanční náklady, obtížné sladování práce a péče, tak i obava rodičů, zda budou schopni zajistit i dalšímu dítěti dostatečný životní standard.

Ocenění založení rodiny

Rodiny, které se rozhodnou mít více dětí, by měly být oceněny jak symbolicky, tak finančním narovnáním nákladů, které s sebou nese příchod dalšího dítěte do rodiny. Rodiny s více dětmi by měly vědět, že si jich i jejich péče společnost váží. Porodné se od 1. ledna 2015 vyplácí na první i na druhé dítě. Navíc se rozšířil okruh rodin, které na ně dosáhnou. I nadále však jde o dávku pouze pro rodiče s nejnižšími příjmy. Zatímco u prvního dítěte se jedná o 13 tisíc korun, u druhého jde „jen“ o 10 tisíc. Nárok na porodné mají pouze rodiny s dětmi s příjmy do 2,7násobku životního minima rodiny. Všeobecné porodné má rodinám kompenzovat náklady spojené s narozením dítěte, ocenit to, že se mladí lidé rozhodli založit rodinu, a také – společně s ostatními opatřeními navrženými v této koncepci – odstraňovat překážky pro rodiny, které se rozhodují, zda si pořídí druhé a třetí dítě.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

26. Porodné pro širší okruh dětí	
Popis	Zavedení porodného pro rodiny, jejichž příjem dosahuje max 3,5násobku životního minima ve výši 15 tisíc Kč. Zároveň pokud se rodině narodí dvojčata, musí toto být u porodného vyplaceno jako narození dvou prvorozených dětí tak, aby nedocházelo k diskriminaci těchto dětí či rodin.
Gesce	MPSV

NOVOMANŽELSKÉ PŮJČKY

Současná situace

Pro mnoho párů je prioritou mít nejdříve stabilní zaměstnání, vlastní bydlení, a až po vyřešení těchto předpokladů se rozhodnou ke sňatku či pro založení rodiny. Všechny tyto životní kroky, které s sebou přinášejí i vysoké finanční nároky, mají za následek odkládání založení rodin a plánování narození dětí do pozdějšího věku. Z toho důvodu je žádoucí využít státní rozvojové banky ČR – Českomoravské záruční a rozvojové banky – a poskytovat mladým párům do jednoho roku po uzavření manželství novomanželské spotřební půjčky do výše 300 tisíc Kč za úroky výrazně nižší než tržní, tak aby mohly tato zásadní životní rozhodnutí učinit co nejdříve a neodkládat je z finančních důvodů. Účel využití těchto půjček by nebyl nijak omezen. Státní fond rozvoje bydlení poskytuje pouze půjčky investičního charakteru na pořízení bydlení (vybudování, rekonstrukce či modernizace bydlení).

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

27. Novomanželské půjčky	
Popis	Využití Českomoravské záruční a rozvojové banky, která by do jednoho roku po uzavření sňatku měla poskytovat spotřební úvěry do výše 300 tisíc Kč za úroky nižší než tržní. Zároveň by při stanovení výše úroku, či během splácení půjčky, mohl být zohledněn počet dětí narozených do manželství ve smyslu čím více dětí, tím nižší úrok. Doba splácení by byla možná až 15 let.

Gesce (spolugesce)	MF, (MPO)
-----------------------	-----------

PŘÍPRAVA NA DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Současná situace

V ČR v současné době existuje několik strategických dokumentů, které se zabývají demografickými změnami a stárnutím populace. Jedná se především o Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017. Neexistuje ale ucelená právní úprava, která by ukládala za povinnost přihlídnout při vytváření nové legislativy k demografickým změnám nebo upravovat tu stávající podle demografických trendů.

Systematická a komplexní příprava

K demografickým změnám je třeba přistupovat systematicky, protože jen včasná a provázaná příprava společnosti a jejích veřejných politik na demografické změny je zárukou toho, že nebudou pro společnost představovat hrozbu, ale naopak příležitost, například v podobě nových sektorů ekonomiky spojených s péčí nebo obecně potřebami starších lidí. Příprava na demografické změny musí obsáhnout celou řadu oblastí od vzdělávacího systému přes trh práce až po sociální služby nebo sociální systém. Nedílnou součástí včasné reakce na demografické změny je i systematické plánování kapacit veřejných služeb v závislosti na demografických trendech. Vzhledem ke stárnutí populace do přípravy na demografický vývoj patří také podpora neformálních pečujících, celoživotní vzdělávání nebo podpora setrvávání seniorské populace na trhu práce a obecně podpora politiky aktivního stárnutí a smysluplného využívání volného času starších osob a seniorů (aktivní účast na životě komunity, kultura, cestování, apod.).

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

28. Pravidelná každoroční konference shrnující demografické změny spojené se stárnutím populace v ČR a přípravu ČR na tyto změny	
Gesce	MPSV, MŠMT, MZd, MLP

PODPORA NEFORMÁLNÍ PÉČE

Současný stav

Péče a veškeré profese spojené s péčí (sociální, zdravotní, vzdělávací) jsou v ČR finančně velmi špatně oceněny. Přitom na péči stojí a závisí budoucnost naší společnosti. Ještě hůře jsou na tom pečující v rodině či neformální pečovatelé, kteří pečují o své nejbližší. Kvůli péči se často vzdávají své profese i vlastního finančního příjmu a volného času. Avšak pokud se někdo svobodně rozhodne věnovat svůj čas péči a rodině, nesmí za to být systémem trestán, ale naopak oceněn. Problém ocenění péče se přitom netýká pouze péče o seniory a dlouhodobě nemocné, ale i péče o malé děti a je zásadním předpokladem pro zapojení mužů do péče. Význam péče a péče v rodinách se stane klíčový také do budoucna z důvodů stárnutí společnosti.

Pobytové služby nejsou řešením

Osoby ve věku 65 let a starší tvoří v současnosti téměř jednu pětinu všech obyvatel ČR, tj. 1,9 milionu, do roku 2030 se jejich podíl přiblíží k jedné čtvrtině

obyvatelstva. V roce 2050 budou osoby ve věku 65 let a starší tvořit až jednu třetinu obyvatelstva, což představuje téměř 3,2 milionu osob.¹⁴⁹ S nárůstem počtu osob nad 65 let se rovněž zvýší počet těch osob, které budou potřebovat péči. Celková kapacita léčen dlouhodobě nemocných v ČR je 7 144 lůžek – to je asi třetina všech nemocničních kapacit.¹⁵⁰ Zvýšit trojnásobně kapacity léčen dlouhodobě nemocných, domovů pro seniory a s nimi spojené výdaje¹⁵¹ pokrývající kapacitu minimálně 0,6 milionu osob, které budou potřebovat péči, není organizačně, finančně, ani environmentálně možné a ani žádoucí. Z hlediska kvality života, podpory politiky aktivního stárnutí i preferencí samotných seniorů je vhodnější co nejdelší setrvání v přirozeném prostředí. Také v případě léčení, např. po úrazu, má pobyt v domácím prostředí pozitivní vliv na psychiku a usnadňuje rekonvalescenci. Proto je nezbytné veřejné finance investovat zejména do podpory terénních sociálních služeb a zlepšení postavení neformálních pečovateli.

Situace často vyžaduje rychlé řešení

Když se v současné době dostane rodina do situace, kdy potřebuje akutně zabezpečit péči o svého blízkého rodinného příslušníka, ať již z důvodu náhlého úrazu, nečekaného zhoršení zdravotního stavu či terminálního stavu, ocitá se v obtížné situaci vzhledem ke svým pracovním povinnostem. V ČR neexistuje systém ucelené podpory pro lidi pečující o své blízké – zdravotně postižené partnery, děti nebo nesoběstačné rodiče či prarodiče, a to navzdory tomu, že v ČR je neformální péče velmi rozšířená. Již nyní nedostačují kapacity služeb pro zajištění dlouhodobější péče a to nejen pobytových, ale i stacionářů či odlehčovacích služeb. Pro řadu rodin rovněž zůstávají finančně a často i místně nedostupné sociální služby na podporu setrvání opečovávané osoby v původní domácnosti.¹⁵² Zajištění péče tak znovu dopadá na ženy jako hlavní pečovatelky v rodinách, které se tak potě, co vychovaly děti, znovu ocitají mimo trh práce z důvodu potřeby zajištění péče. Se stárnutím populace je nutné na tento stav reagovat a nalézt optimální řešení, které rodinám umožní postarat se o svou blízkou osobu, vyrovnat se s obtížnou životní událostí a zároveň si zachovat určitou důstojnou životní úroveň.

Situace neformálních pečujících

Klíčová je možnost kombinovat péči o blízké s placenou prací. Příspěvek na péči v současné podobě nedokáže dostatečně kompenzovat náklady spojené s odchodem ze zaměstnání v případě dlouhodobé náročné péče, ani neumožňuje

¹⁴⁹ Projekce obyvatelstva České republiky (Projekce 2013). ČSÚ [online]. 2013 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>

¹⁵⁰ Lůžková péče. ÚZIS [online]. 2013, , s. 15-22 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/luzkova-pece>

¹⁵¹ Podle projekce OECD tyto náklady na zajištění dlouhodobé formální péče do roku 2050 vzrostou oproti současnému stavu až trojnásobně. Help Wanted?: Providing and Paying for Long-Term Care. *OECD Publishing* [online]. 2011, , s. 74 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/help-wanted_9789264097759-en#page1

¹⁵² Podle výzkumu VÚPSV 2011 ve většině sledovaných lokalit je nejčastější důvod pro nevyužívání profesionálních služeb jejich vysoká cena, které nejsou klienti schopni nebo ochotni financovat. Viz: PILOTNÍ VÝZKUM ZPŮSOBŮ ZAJIŠTĚNÍ PÉČE O PŘÍJEMCE PŘÍSPĚVKU NA PÉČI VE VYBRANÝCH LOKALITÁCH. *MARKENT, s.r.o. & VÚPSV, v.v.i.* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13765/vyzkum.pdf>

zajištění terénních sociálních služeb v dostatečném rozsahu. Navíc jeho přiznání trvá v některých případech neúměrně dlouho. Nedostatečné ocenění péče o blízkého má za následek zhoršenou ekonomickou situaci neformálních pečujících,¹⁵³ zejména těch, kteří kvůli poskytování péče odejdou ze zaměstnání (již zmíněná skupina osob ve věku 50 a více let, ohrožená na trhu práce).¹⁵⁴ Tato situace může vést až k ohrožení chudobou a k sociálnímu vyloučení pečujících osob.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

29. Příprava návrhu systematické dlouhodobé podpory a finančního zajištění neformální péče	
Popis	Příprava komplexního návrhu finančního a společenského ocenění péče včetně diskuze o zásadním zlepšení situace neformálních pečovatelů včetně jejich vzdělávání, respitních služeb pro ně a o reformě a rozšíření terénních sociálních služeb a sociální práce. Tato debata by měla zahrnovat také aspekty zaměstnanosti, dopady na sociální, zdravotní i vzdělávací systém i do důchodového systému.
Gesce (spolugesce)	MPSV, MF, (MŠMT, MZd)

SLUŽBY PRO DOMÁCNOST

Současný stav

Jedním ze zásadních problémů rovnováhy mezi rodinným a profesním životem je nedostatek času tráveného s rodinou. Lidé musí svůj den rozdělit mezi zaměstnání, rodinu, domácnost a odpočinek, přičemž toto rozdělení velmi ovlivňuje dělba práce mezi partnery. Čas strávený s dětmi a péčí o rodinu se u ekonomicky aktivních žen a mužů výrazně liší. Zatímco muži tráví každodenní péčí o děti v průměru 10 hodin týdně, ženy 16,5 hodiny. Čas věnovaný rodině je silně provázán s intenzitou práce v zaměstnání, péče o domácnost však leží i při plném úvazku obou zaměstnaných partnerů do značné míry na ženách.¹⁵⁵ Vyšší využívání služeb pro domácnost, které je v ČR také kvůli kulturním bariérám stále málo rozšířené, by tedy přispělo jak ke snížení tenzí mezi plněním pracovních a rodinných rolí, tak ke zmírnění rozdílů v trávení času spojené s rolí mužů a žen v rodině. Významnou roli by hrálo i pro domácnosti seniorů, kteří se například ze zdravotních důvodů nejsou schopní plně postarat o domácnost sami.

Finanční nedostupnost služeb pro rodiny a domácnost

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že zájem o poskytování služeb pro domácnost na základě ujednání dle živnostenského zákona je v současné době nízký, a to zejména z důvodu finanční nedostupnosti. Služby na základě ujednání dle občanského zákoníku se vyskytují pouze ojediněle. Legální cena služby pro domácnost se pohybuje na úrovni 130–180 Kč za hodinu. Je proto žádoucí

¹⁵³ FDV, 2015: Podle výsledků kvantitativního výzkumu FDV v rámci projektu Podpora neformálních pečovatelů pociťovalo 23 % pečujících silně zhoršení životní úrovně v okamžiku poskytování péče; 60 % respondentů odpovědělo, že by si nemohli dovolit neočekávaný výdaj v hodnotě 9 600 Kč, oproti 42 % obecné populace.

¹⁵⁴ Viz popsany trend č. 4.

¹⁵⁵ HÖHNE, Sylva, Věra KUCHAROVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Anna ŠŤASTNÁ a Lucie ŽÁČKOVÁ. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: VÚPS, v.v.i., 2010. ISBN 978-80-7416-059-2.

umožnit nákup služeb pro domácnost na formálním trhu za cenu více přijatelnou pro domácnosti.¹⁵⁶

Systém poukázek dle belgického modelu

Z možných forem podpory legálního a současně finančně dostupného nákupu služeb domácnostmi je pro ČR nejnázřejší adaptovatelný systém poukázek aplikovaný v Belgii,¹⁵⁷ jehož parametry minimalizují jakékoli zneužití. Domácnosti vystupují jako příjemci služeb, služby mohou provádět pouze autorizovaní poskytovatelé. Poukázky umožňují využít k financování služeb čerpaných domácnostmi z více zdrojů, vč. poskytování voucherů zaměstnavateli. Náklady v zahraničí zavedených opatření, zacílených na podporu poptávky po službách pro domácnosti, jsou v celkovém součtu do značné míry kompenzovány pozitivními přínosy. Pro stát je přínosem omezení šedé ekonomiky a vytváření pracovních míst pro osoby znevýhodněné na trhu práce. Pro rodiny přináší systém jistotu odborného provedení služeb za dostupnou cenu a bez obav o bezpečnost. Pro poskytovatele služeb pak adekvátní mzdové ohodnocení, sociální pojištění a právní jistotu zaměstnání. Nespornou výhodou podpory služeb pro domácnost je také to, že jde o pracovní místa na místní úrovni, nelze je přesunout do zahraničí a mají tak vysoký potenciál pro zaměstnanost.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

30. Pilotní ověření služeb pro domácnost	
Popis	<p>Pilotní ověření služeb pro domácnost například z evropských strukturálních fondů dle belgického vzoru.</p> <p>V rámci navrhovaného opatření je pilotní ověření služby plánováno jako: vytvoření návrhu pro pilotní ověření, následné vyhodnocení opatření prostřednictvím podpory z ESF, vyhodnocení opatření a jeho přenastavení dle pilotního ověření. O zavedení opatření bude rozhodnuto na základě analýzy pilotního ověření.</p> <p>Systém služeb je založen na vztahu vydavatele poukázek, příjemce služeb (domácnosti), zaměstnavatele (registrovaná agentura), pracovníků agentury a vlády, která je hlavním zdrojem financování systému. Příjemce si může nakoupit určité množství poukázek, za něž nakupuje služby u registrované agentury. Stát částečně tyto služby také dotuje. Agentura zaměstnává pracovníky a pracovníce (často osoby znevýhodněné na trhu práce, např. ženy po rodičovské dovolené) ve standardním pracovním vztahu.</p>
Gesce (spolugesce)	MPSV, (MŠMT, MPO)

SYSTEMATICKÁ SPOLUPRÁCE S KRAJI A OBCEMI

Současný stav

V ČR není porovnání s např. Německem či Rakouskem stále dostatečně rozvinuta praxe vytváření regionálních a lokálních programů podpory rodin s dětmi. Ačkoli

¹⁵⁶ Služby pro domácnosti: Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním. VÚPS [online]. 2013 [cit. 2016-11-3]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_376.pdf

¹⁵⁷ Služby pro domácnosti: Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním. VÚPS [online]. 2013 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_376.pdf

kraje a obce realizují různá opatření ve prospěch rodin, často jim chybí zkušenosti, jak potřeby rodin zabezpečit komplexně.¹⁵⁸ Zároveň na centrální úrovni chybí informace o obsahu a rozsahu aktivit krajů a obcí. Různá úroveň zájmu a implementace opatření rodinné politiky na úrovni krajů podtrhuje rozdíly mezi kraji co do kvality i dostupnosti služeb.

Trendy v oblasti
regionální rodinné
politiky

Rostoucí význam rodinné politiky na regionální a lokální úrovni patří v současné době mezi hlavní trendy v oblasti rodinné politiky v Evropě,¹⁵⁹ a to také v souvislosti s tím, že rodiny potřebují vedle státní garance materiální a příjmové úrovně i nemateriální podporu svých funkcí, ideálně prostřednictvím zajištění veřejných služeb (bydlení, sociální služby, služby předškolní a rané školní péče o děti apod.). Na regionální a lokální úrovni lze uplatňovat nástroje a opatření, která nejlépe reagují na specifické problémy a potřeby rodin. Význam rodinné politiky vzhledem k demografickému stárnutí a nutnosti podporovat občany při zakládání rodin narůstá, investice do rodinné politiky rovněž udržují mladé rodiny v menších obcích a městech.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných
opatření

31. Zřízení výboru zastupitelstva pro rodinu a seniory – metodické doporučení	
Popis	„Zpracování metodického doporučení všem obcím zřízovat výbor zastupitelstva pro rodinu a seniory podle § 117 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, resp. § 77 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.“ Výbor pro rodiny a seniory by plnil zejména tyto úkoly: a) vyhodnocoval potřeby rodin, b) předkládal návrhy na řešení bytové politiky pro rodiny s dětmi a pro seniory, c) předkládal návrhy na zajištění a zkvalitnění služeb pro rodiny s dětmi a pro seniory, d) projednával zprávy o vytváření nových pracovních příležitostí, e) předkládal návrhy, jak pomoci rodinám v péči o osoby blízké, f) vyjadřoval se k záměrům na poskytování dotací do sociální oblasti, g) plnil další úkoly v oblasti péče o děti a seniory, kterými jej pověří zastupitelstvo obce.
Gesce (spolugesce)	MPSV (MV, SMO)
32. Intenzivní spolupráce s kraji	
Popis	Vytvoření pracovní skupiny pro rodinnou politiku se zástupci MPSV a krajů a vytvoření metodiky pro podporu zapojení krajů do rozvoje rodinné politiky a politiky stárnutí.
Gesce	MPSV

¹⁵⁸ KUCHAROVÁ, V. a kol. Rodinná politika na úrovni obcí a krajů. Principy a východiska. VÚPS [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9067/Rodinna_politika.pdf

¹⁵⁹ KUCHAROVÁ, V. a kol. Rodinná politika na úrovni obcí a krajů. Principy a východiska. VÚPS [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9067/Rodinna_politika.pdf

DOSTUPNÁ ASISTOVANÁ REPRODUKCE

Současný stav

V ČR se v posledních desetiletích přirozeně posunula hranice pro zakládání rodiny až k věku 30 let. S tímto věkovým posunem roste podíl neplodných párů, k neplodnosti však přispívá rovněž životní styl, vysoká hladina stresu a znečištěné životní prostředí. Podle statistik se s neplodností potýká 20 až 25 % českých párů.¹⁶⁰ Prevencí dalšího posouvání věku prvorodiček je většina opatření navržených v této Konceptci – tj. finanční podpora rodin a dostupnost veřejných služeb, zejména kvalitní a finančně dostupné nájemní bydlení, podpora flexibilních forem práce a dostupnost služeb předškolní péče.

Nákladnost asistované reprodukce

Nákladnost moderních metod asistované reprodukce je bariérou jejich využívání, pro nízkopříjmové rodiny je v podstatě nedostupná. Cena In vitro fertilizace (dále jen „IVF“) cyklu včetně medikace stojí 30–50 tisíc Kč a žena obvykle platí třetinu nákladů i v případě úhrady z veřejného zdravotního pojištění.¹⁶¹ Ačkoli asistovanou reprodukci nyní může podstoupit žena do věku 49 let, ČR patří mezi státy s nejnižším zastoupením starších žen na mimotělním oplodnění.¹⁶² Z více jak 60 % využívají metody asistované reprodukce v ČR ženy mladší 35 let.¹⁶³ Počet všech cyklů asistované reprodukce meziročně narůstá, v roce 2013 jich bylo evidováno téměř 36 tisíc.¹⁶⁴ Zdravotní pojišťovny hradí zpravidla tři cykly IVF jedné ženě, případně čtyři (pokud bylo v prvních dvou pokusech použito pouze jedno embryo), pouze však ženám do 38 let včetně.¹⁶⁵ Zdravotní kondice žen se přitom může velmi lišit, konečné zhodnocení, zda je žena schopna úspěšně podstoupit asistovanou reprodukci, by tak mělo mnohem spíše záležet na posouzení konkrétní anamnézy odborným lékařem např. na základě úpravy preventivních vyšetření plodnosti, než na striktní věkové hranici.

Důstojné podmínky pro ženy, které chtějí dítě

V současné době musí žena, která chce počít dítě pomocí metod asistované reprodukce, podle zákona o specifických zdravotních službách doložit souhlas muže, který je jejím partnerem, u vdaných žen se však nezkoumá, zda jde o manžela dotyčné. Dochází tak k situacím, kdy sdělení muže o partnerství k budoucí matce je pouze účelové, například pokud je souhlas požadován

¹⁶⁰ Asistovaná reprodukce je dostupnější a častější. Přispívá k tomu ale stále vyšší věk prvorodiček. *ČESKO V DATECH* [online]. 2016 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/35-asistovana-reprodukce-je-dostupnejsi-a-castejsi-prispiva-k-tomu-ale-stale-vyssi-vek-prvorodicek/>

¹⁶¹ Např. Slepíčková uvádí, že cena za pojišťovnou hrazený cyklus se pohybuje mezi 5–30 tis. Kč, zatímco nehrazený stojí až 80–100 tis. Kč, viz SLEPIČKOVÁ, L. 2014. Diagnóza neplodnosti: *Sociologický pohled na zkušenost nedobrovolné bezdětnosti*, SLON.

¹⁶² V České republice je asistovaná reprodukce upravena zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Toto se ale týká pouze žen ve věku od 22 let do dne dosažení třicátého devátého roku věku. Dolní věková hranice je snížena na 18 let při prokázané neprůchodnosti obou vejcovodů. V ceně jsou zahrnuty procedury týkající se samotného IVF a některá vyšetření před vlastním započítí IVF. Je nutné doplácet za léky ve formě injekcí, jejichž cena se pohybuje v řádech tisíců. Ženy mimo uvedené kategorie si musí hradit veškeré náklady samy.

¹⁶³ ŘEŽÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce v České republice 2013*. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2013.

KOCOURKOVÁ, J., BURCIN, B. 2012. Demografická specifika asistované reprodukce v České republice v evropském kontextu. *Demografie*, 54, 3, s. 250-263

¹⁶⁴ ŘEŽÁBEK, Karel, JÍROVÁ JITKA. Asistovaná reprodukce v ČR 2014. *UZIS 2016*, [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/asistovana-reprodukce-cr>

¹⁶⁵ V roce 2006 došlo ke snížení věku úhrady za asistovanou reprodukci z 39 včetně na 38 včetně.

od partnera, jenž fakticky nemusí být jejím manželem, i když tato žena může být současně vdaná. Některé ženy, které partnera nemají, rovněž volí nedůstojnou a rizikovou cestu k otěhotnění. Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon o specifických zdravotních službách, paragraf 6, odst. 1 vysloveně udává: „Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, pokud její věk nepřekročil 49 let, a to na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“). Žádost neplodného páru žádajícího o umělé oplodnění nesmí být starší než 6 měsíců; je součástí zdravotnické dokumentace vedené o ženě.“ Umožněním asistované reprodukce ženě bez souhlasu partnera by se ČR zařadila do skupiny evropských zemí, které od zákazu umělého oplodnění bez souhlasu partnera již ustoupily (jde o Velkou Británii, Belgii, Dánsko či Španělsko) a daly tak pozitivní signál k podpoře porodnosti.

Sociální aspekty
asistované reprodukce

U léčby neplodnosti nelze oddělit sociální aspekt od zdravotního. Je nelogické, že při úhradě zdravotními pojišťovnami není nijak zohledněno, zda je problém neplodnosti na straně ženy nebo jejího partnera, případně zda již jedno dítě s pomocí asistované reprodukce má a s léčbou tak začíná nanovo. Většinová preference českých rodin jsou přitom děti dvě. O léčbu neplodnosti se jedná vždy, když žena chce mít dítě, které bez asistence počít nemůže, bez ohledu na to, zda již dítě má, či nikoli.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných
opatření

33. Hrazená prevence	
Popis	Zavedení nároku na zdravotními pojišťovnami hrazené širší preventivní vyšetření plodnosti pro ženy i muže od třiceti let věku.
Gesce (spolugesce)	MZd, (MPSV)
34. Zavedení osvětové kampaně na podporu prevence neplodnosti	
Popis	Zavedení osvětové kampaně zaměřenou na cílovou skupinu – široká veřejnost v oblasti neplodnosti – jejich příčin, prevence a léčby.
Gesce (spolugesce)	MZd, (MPSV)
35. Vytvoření mezíresortní pracovní skupiny, která se bude zabývat problematikou asistované reprodukce	
Popis	Vytvoření odborné pracovní komise v gesci Ministerstva zdravotnictví, která se bude zabývat problematikou asistované reprodukce a neplodnosti. Komise se bude mimo jiné zabývat tématy: <ul style="list-style-type: none"> - možnosti zvýšení věkové hranice, do které se na finanční úhradě cyklů asistované reprodukce podílejí zdravotní pojišťovny; - navýšení počtu hrazených cyklů IVF ze zdravotního pojištění na čtyři hrazené cykly, a to tak, aby byly umožněny vždy čtyři pokusy k početí dítěte, nikoliv čtyři pokusy na ženu celkem; - úhradu kompletní léčby při IVF (tj. včetně medikace a vajíček); - úpravu souhlasu muže u asistované reprodukce; - zahájit diskusi o roli mužů při léčbě neplodnosti a zohlednění úhrady asistované reprodukce ze zdravotního pojištění partnera.
Gesce (spolugesce)	MZd, (MPSV)
36. Kvalitní sexuální a rodinná výchova pro dívky a chlapce	
Popis	Podpora výchovy a vzdělávání v oblastech sexuální výchovy

	a zodpovědného partnerství a rodičovství zaměřeného na dívky i chlapce, aby došlo k posilování vědomí zodpovědnosti týkající se antikoncepce, plánování rodičovství a funkčnosti a stability rodinného soužití.
Gesce	MŠMT

DŮSTOJNÉ PORODY

Kvalitní péče
v těhotenství a při
porodu

Důležitou součástí plánování rodiny jsou také otázky zdravotní péče v těhotenství, při porodu a v poporodním období. ČR patří k zemím s nejlepšími výsledky porodnické a neonatální péče na světě. Úmrtnost novorozenců v ČR klesla v letech 2000–2015 z 2,5 % na 1,5 % a je jedna z nejnižších v zemích OECD.¹⁶⁶ Klesá i úmrtnost žen, které umírají v souvislosti s těhotenstvím, porodem a šestineděním (méně než deset případů na 10 tisíc narozených dětí). Více než 99,8 % porodů probíhá v lůžkových zařízeních.

Změny v oblasti porodní
péče

Výzkumy však zároveň ukazují souvislost některých porodních komplikací s psychickým stavem hospitalizovaných žen.¹⁶⁷ Přestože se situace zlepšuje a ženy s bezrizikovým těhotenstvím například mohou od 1. ledna 2014 родit pouze s porodní asistentkou bez přítomnosti lékaře a je jim umožněno opustit porodnici dříve než 72 hodin po porodu,¹⁶⁸ v oblasti respektu ke svobodné volbě a k přáním rodičů žen je potenciál k dalšímu zlepšení péče.¹⁶⁹ V ČR chybí systém návazné péče, kdy by o ženu ideálně v těhotenství, při porodu i po porodu pečovala porodní asistentka, jako tomu je např. v Dánsku a Švédsku. Přestože současná dikce zákona umožňuje přijetí doporučených opatření, významnou bariérou na legislativní úrovni jsou vyhlášky o personálním a materiálním vybavení vydané Ministerstvem zdravotnictví. Ty mnohdy znemožňují poskytování zdravotní péče porodními asistentkami, a to již na úrovni přiznávání registrace porodních asistentek, tedy formálně z důvodů nedostatečného věcného a technického vybavení.¹⁷⁰

Respekt k individuálním
představám rodičů
ohledně způsobu
a okolností porodu

Jako zásadní se jeví přijmout taková opatření, která by vedla k důstojnějšímu a lidskému přístupu zdravotnického personálu při péči o těhotné a při porodech v porodnicích, zejména s ohledem na potřeby a hodnotovou orientaci rodiček. Těhotné ženy by měly být dostatečně informovány o všech možnostech poskytnutí

¹⁶⁶ ČSÚ, *Demografická příručka 2015*. [online]. 2016 [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>

¹⁶⁷ TAKÁCS, L., E. KODYŠOVÁ a J. SEIDLEROVÁ. Souvislost psychosociálních aspektů perinatální péče s některými zákroky a zdravotními komplikacemi v průběhu porodu. *Česká gynekologie*. 2012, , 195-204. ISSN ISSN 1210-7832.

¹⁶⁸ Ministerstvo zdravotnictví ČR. *Věstník č. 8*. 2013, str. 2. dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/>

¹⁶⁹ TAKÁCS, L., J. MLÍKOVÁ SEIDLEROVÁ, L. ŠULOVÁ a S. HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ. Social psychological predictors of satisfaction with intrapartum and postpartum care - what matters to women in Czech maternity hospitals? *Open Medicine*. 2015, (10), 119-127. ISSN 2391-5463. TAKÁCS, L., J. SEIDLEROVÁ, S. HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ, L. ŠULOVÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ, H. ZEJDOVÁ a M. KOLUMPKOVÁ. *Psychosociální aspekty v současném českém porodnictví: Kvalita perinatální péče očima rodiček*. Praha: Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze, 2012, s. 119. ISBN 978-80-7308-431-8.

¹⁷⁰ Více rovněž HOŘEJŠÍ, Adéla. Analýza současného stavu v porodnictví s ohledem na postavení porodních asistentek a možnosti svobodné volby žen 2012. Dostupné z: <http://normalniporod.cz/wp-content/uploads/2012/09/Pravni-analyza-postaveni-PA.pdf>

péče při porodu, včetně jejich výhod a nevýhod, a na základě toho mít možnost volit. Respekt k individuálním představám rodičů by měl být základním stavebním kamenem vztahu klient péče – zdravotník. Porodnice by měly zejména umožnit volbu poskytovatele péče při porodu (přítomnost porodní asistentky, kterou si rodička zvolila nebo i přivedla) a také volbu způsobu vedení porodu (práce s porodními plány), tak aby se snížil počet lékařsky vedených porodů se zbytečnými medicínskými zásahy (např. urychlování porodů, nástřihy) a komplikacemi a podíl operativně ukončených porodů. Kvalitní péče v porodnicích by měla zahrnovat také dodržování práva na soukromí (včetně zvýšení počtu standardních pokojů pro max. 1–2 rodičky), minimalizování administrativní zátěže pro rodičky v době porodu, bezplatnou přítomnost otce u porodu a v neposlední řadě i kvalitní stravu vhodnou pro ženy v poporodním období.¹⁷¹

Transparentní statistická data

Důležitým aspektem v oblasti důstojného porodnictví je také otázka sběru a publikace kompletních statistických dat z oblasti těhotenské, porodní a poporodní péče. Přístupnost takovýchto dat segregovaných dle regionů a zdravotnických zařízení klientkám poskytuje důležité informace, a pomáhá tak uplatnit jejich právo na svobodnou volbu poskytovatele péče. Publikace statistických dat také poskytuje kvalitní zpětnou vazbu pro samotná zdravotnická zařízení a v neposlední řadě poskytuje možnost veřejné kontroly účelnosti vynakládání prostředků ze zdravotního pojištění.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaných opatření

37. Zkvalitnění porodní a poporodní péče	
Popis	Při zachování současného vysokého standardu porodnické a neonatální péče dosáhnout zkvalitnění porodní péče v nemocnicích či porodnicích ve smyslu zvýšení soukromí rodiček, snížení administrativní zátěže během porodu, respektování přání rodiček v porodních plánech, redukce zbytných medicínských zásahů i urychlování porodu, bezplatná přítomnost otců u porodu apod., v případech, kde je současná péče v těchto ohledech nedostatečná
Gesce (spolugesce)	MZd, (MLP)
38. Transparentnost statistických dat	
Popis	Rozšíření sběru a zajištění publikace kompletních statistických dat z oblasti porodnictví, a to celkově, segregovaně podle regionů a podle jednotlivých zdravotnických zařízení.
Gesce (spolugesce)	MZd, (MLP)

SNÍŽENÍ ROZDÍLŮ V ODMĚŇOVÁNÍ

Současná situace

Negativní dopady rozhodnutí pečovat o děti či závislé seniory lze spatřovat v rozdílech mezi příjmy mužů a žen. V roce 2014 byl průměrný rozdíl v platech mužů a žen v EU-28 na úrovni 16 %, avšak v ČR činil 22 %. Šlo o třetí nejhorší výsledek v EU-28 za daný rok (větších nerovností v platech žen a mužů dosáhlo jen

¹⁷¹ V souladu s Úmluvou OSN o odstranění všech forem diskriminace. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>

Estonsko a Rakousko).¹⁷² V konkrétních částkách činil v roce 2014 rozdíl v průměrných příjmech žen a mužů cca 77 tisíc korun ročně, což je téměř 6,5 tisíc Kč měsíčně.¹⁷³ Možnost svobodně se rozhodnout, zda pečovat o své blízké nebo pracovat, by neměla být doprovázena obavami z finančních a kariérních dopadů této volby. Pečující osoby by měly mít zajištěny podmínky pro důstojný život nejenom při péči o své blízké, ale i po návratu na trh práce nebo odchodu do důchodu.

Negativní dopady na rodiny i stát

Platové nerovnosti udržují status quo dělby práce v rodinách i na pracovním trhu – umocňují tlak na muže jako hlavní živitele rodin, čímž je také odrazují od většího zapojení do péče o děti, a naopak udržují ženy dlouhou dobu mimo pracovní trh v čase rodičovství. Velká část kvalifikačního potenciálu žen se nevyužívá a dochází tak k plýtvání lidskými zdroji i zdroji státu, který na jejich vzdělání vynakládá prostředky.¹⁷⁴ Mimoto nižší ohodnocení práce žen snižuje průměrnou mzdu a reálnou cenu práce. Stát přichází kvůli nižším mzdám žen trvale nejen o část daňových výnosů, ale je také nucen více podporovat chudobou ohrožené ženy a jejich rodiny. Důsledkem nerovného odměňování je nejen nižší výdělek žen v produktivním věku, ale následně i jejich nižší starobní důchod a s tím spojené vyšší riziko chudoby žen v důchodovém věku.¹⁷⁵ Rozdíl důchodů žen oproti důchodům mužů činil v roce 2014 přibližně 19 %.¹⁷⁶

Způsoby řešení problému

Jednotlivé příčiny nerovného odměňování a jejich podíl na výsledném rozdílu ve mzdě nebo platu, stejně jako konkrétní důvody, které vedou zaměstnavatele odměňovat nerovně, je potřeba podrobněji analyzovat. Jen jejich hlubší pochopení může přinést vhodné nástroje a umožní je vhodně zacílit. Klíčové je rovněž zapojení mužů do péče o děti a další rodinné příslušníky.

NAVRHOVANÉ OPATŘENÍ

Parametry navrhovaného opatření

39. Redukce platových rozdílů	
Popis	Zahájit debatu na úrovni tripartity o opatřeních, která by redukovala platové rozdíly dle pohlaví.
Gesce	MPO, MPSV, MLP

¹⁷² Gender pay gap in unadjusted form. *Erostat* [online]. 2014 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc340&plugin=1>

¹⁷³ Zaostřeno na ženy a muže - 2015. ČSÚ [online]. 2015 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy>

¹⁷⁴ CAROLE, Vincent. Why Do Women Earn Less Than Men? A Synthesis of Findings from Canadian Microdata. *CRDCN Synthesis Series*. 2013.

¹⁷⁵ VOLEJNÍČKOVÁ, r. Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech ČR. *Gender Studies* [online]. 2015 [cit. 2016-08-10].

¹⁷⁶ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ: 5 - 1. Průměrná měsíční výše důchodů (stav k 31. 12.) [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556865/300002155501.pdf/fb7992a4-4f9a-44e9-8dbd-c1c4751c7ec5?version=1.0>

E. Finanční dopady navrhovaných opatření¹⁷⁷

	Opatření rodinné politiky	Opatření této Koncepte			
		Počet dotčených osob	Dopady na veřejné rozpočty	Dopady na rozpočty samospráv	Dopady na rodiny
1.	Podpora výstavby startovacích bytů pro mladé rodiny - Zavedení investičního dotačního programu MMR pro obce na podporu výstavby či rekonstrukce objektů na startovací a malometrážní byty pro rodiny s dětmi a seniory	V období 10 let až 400 000 osob	- 3 mld. Kč ročně/nárokováno v rámci Zákona o sociálním bydlení a o příspěvku na bydlení		V období 10 let 400 000 podpořených osob
2.	Úprava podmínek podpory bydlení mladých rodin v rámci nabídky Státního fondu rozvoje bydlení	1 428,4 tis. domácností s dětmi	Počáteční investice 1 mld. Kč, která bude prostřednictvím půjček splácena		1 428,4 tis. domácností s dětmi, které by mohly být podpořeny zvýhodněnou půjčkou na vlastní bydlení či rekonstrukci. Ročně 800 podpořených rodin, 3200 osob.
3.	Zavedení předškolního vzdělávání a péče ve všech typech veřejných předškolních zařízení pro všechny děti bezplatně.	197 622 dětí od 1-4 let	celkové náklady 11 020 786 074 Kč ročně (počet dětí od 1 roku do 4 let, procentuální podíl dle barcelonských cílů, 55 767 Kč náklady na dítě v MŠ ročně) Minimální – vzhledem k současné daňové slevě tzv. školkovanému		+ průměrně 500 Kč měsíčně rodina +98 811 300 Kč (počet dětí od 1 roku do 4 let, procentuální podíl dle barcelonských cílů * 500 náklady na MŠ měsíčně)
4.	Dostupné školní družiny	386 000 dětí	- 80–270 mil. Kč + další investiční a provozní náklady		Pouze nepřímé pozitivní dopady
5.	Zavedení základní nabídky kroužků pro děti bezplatně	386 000 dětí	- 579 mil. Kč	Bez nákladů	+ 1500/kroužek

¹⁷⁷ Vždy vycházíme z posledních dostupných údajů.

6.	Mikrojesle – pilotní ověření a legislativní ukotvení služby.	V současnosti zájem o 123 mikrojeslí, po pilotním ověření však předpokládáme, že zájem poroste.	- 44 tisíc Kč na jedno mikrojesle (při 4 dětech).	Bez nákladů	Pouze nepřímé
7.	Adaptační období pro děti nastupující do MŠ	439 417 dětí (od 1–4 let)	Bez nákladů		Pozitivní
8.	Dětské skupiny a mikrojesle – zajištění dlouhodobého financování prostřednictvím národního dotačního titulu	4 000 dětí DS + 500	- 56 000 Kč rok/dítě CERGE 2016 + 158 tis. Kč na státní rozpočet umístění matky na trh práce ročně	Bez nákladů	Pozitivní nepřímé zaměstnanost rodičů a snížení ohrožení chudobou
9.	Jednotné standardy kvality péče a vzdělávání	Nelze odhadnout	Bez nákladů		Pozitivní
10.	Revize a sjednocení hygienických a stavebních předpisů	Nelze odhadnout	Bez nákladů		Pozitivní
11.	Legislativní ukotvení služeb primární prevence	1 428,4 tis. domácností s dětmi Nebo v 2016 uzavřeno 50,8 manželství/rozvedeno 25 tis. manželství	Bez nákladů		Pozitivní
12.	Dotační program MPSV Rodina - navýšení	290 projektů podpořilo přibližně 80 tis. rodin	Dle navýšení	Bez nákladů	Pozitivní – 82 092 podpořených rodin ve 2015
13.	Vytvoření prostoru pro diskusi o současné podobě rodiny a rodinné politiky prostřednictvím Fóra rodinné politiky	1 428,4 tis. domácností s dětmi	- 3 500 000 Kč	Bez nákladů	Pozitivní
14.	Nastavení a pilotní ověření periodického šetření o rodinách a seniorech	1 428,4 tis. domácností se závislými dětmi	- 2 500 000 Kč	Bez nákladů	Pozitivní
15.	Státní podpora flexibilních forem práce – sleva na pojistném pro zaměstnavatele	74 tis. osob (pokud 1/4 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat), 83 tis. osob (pokud 1/2 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat)	+ 890 (pokud 1/4 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat) až 2 780 mil. Kč (pokud 1/2 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat)	Bez nákladů	Podle výše výtěžku nebo výtěžného potenciálu

16.	Sdílené pracovní místo	74 tis. osob (pokud 1/4 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat), 83 tis. osob (pokud 1/2 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat)	Bez nákladů		Pozitivní 74 tis. osob (pokud 1/4 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat), 83 tis. osob (pokud 1/2 nezaměstnaných žen s nárokem začne pracovat)
17.	Zahájení diskuse o započítávání dovolené pro zaměstnance	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
18.	Navýšení limitu 46 hodin v předškolním zařízení pro děti do dvou let	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
19.	Valorizace rodičovského příspěvku	277 300 rodičů na rodičovské dovolené získá jako podporu na péči o dítě 250 000 Kč	- 3,07 mld. Kč		277 300 rodičů na rodičovské dovolené získá jako podporu na péči o dítě 250 000 Kč
20.	Zvýšení peněžité pomoci v mateřství	cca 77 tis. nových případů výplaty PPM (2015)	- 778 mil. Kč v roce 2015 (změna redukčních hranic - 219 mil. Kč, následná změna započtení dvz 559 mil. Kč)	Bez nákladů	+ 1106 Kč/měs. v roce 2015
21.	Změna názvu mateřské a rodičovské	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
22.	Motivační bonus střídací	20, 40 a 60 % otců	- 2,19; 4,38; 6,57 mld. pro 3 varianty zapojení otců	Bez nákladů	jedná se o náhradu příjmu
23.	Ochrana OSVČ rodičů	Nelze určit (cca 1 mil OSVČ)	Nutno specifikovat při přípravě opatření	Bez nákladů	Pozitivní
24.	Úprava parametrů slevy na manžela/manželku u daně z příjmů fyzických osob tak, aby zohledňovala přítomnost dětí a naopak neomezovala výdělečnou činnost rodičů.				
25.	Přídavek na dítě – navýšení o 300 Kč	547 tis dětí	- 4 794 mil. Kč ročně	Bez nákladů	547 tis dětí +300 Kč/dítě měsíčně navíc.
26.	Porodné	v roce 2016 se narodilo 112,7 tis,	- 1,2 mld. Kč v roce 2016	Bez nákladů	+ 15 000 Kč na dítě pro rodiny do 3,5

		děti			násobku životního minima
27.	Novomanželské půjčky	50 tis. manželství v roce 2016	Bez nákladů		Pozitivní
28.	Příprava na demografické stárnutí	Nelze určit	Bez nákladů (fin. ESF)		Pozitivní
29.	Příprava návrhu systematické podpory a finančního zajištění péče	Nelze určit	Bez nákladů - neutrální		Pozitivní
30.	Pilotní ověření služeb pro domácnost	1 428,4 tis. domácností s dětmi	Bez nákladů (fin. ESF)		Pozitivní
31.	Zřízení výboru pro rodiny a seniory – metodické doporučení	Nelze určit, např. 1 428,4 tis. domácností s dětmi	Bez nákladů (fin. ESF)		Pozitivní
32.	Intenzivní spolupráce s kraji	Nelze určit	Bez nákladů (fin. ESF)		Pozitivní
33.	Hrazená prevence		Bude specifikováno ve spolupráci s pracovní skupinou MZd		Pozitivní
34.	Zavedení osvětové kampaně na podporu prevence neplodnosti	Nelze určit	-1 000 000 Kč	Bez nákladů	Pozitivní
35.	Vytvoření meziresortní pracovní skupiny, která se bude zabývat problematikou asistované reprodukce.	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
36.	Kvalitní sexuální a rodinná výchova pro dívky a chlapce	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
37.	Zkvalitnění porodní a poporodní péče	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
38.	Transparentnost statistických dat	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní
39.	Zahájení debaty o redukci platových rozdílů	Nelze určit	Bez nákladů		Pozitivní

F. Odborná komise pro rodinnou politiku

Odborná komise pro rodinnou politiku byla zřízena v září 2015. V průběhu tvorby strategického dokumentu byla rozdělena na několik týmů, které se věnovaly specifickým tematickým oblastem a Odboru rodinné politiky a politiky stárnutí na MPSV dávaly pro Koncepci podklady a diskutovaly možná opatření. Celá komise se pak v rámci jednotlivých týmů pravidelně scházela v průběhu roku 2015 a 2016. V květnu 2016 byly uspořádány dva kulaté stoly s politiky, zástupci expertů, neziskového sektoru, zaměstnanců a zaměstnavatelů a rovněž proběhla bilaterální jednání s deseti kraji v červenci a srpnu 2016.

PhDr. **Marie Čermáková**, vědecká pracovnice, **SOÚ AV ČR**, předsedkyně komise

Mgr. **Radka Dudová**, Ph.D., vědecká pracovnice, **SOÚ AV ČR**

Mgr. et Mgr. **Lenka Formánková**, Ph.D., vědecká pracovnice, **SOÚ AV ČR**

Ing. **Otakar Hampl**, Ph.D., vedoucí 3. pracovního týmu Odborné komise pro důchodovou reformu, **MZe**

PhDr. **Hana Hašková**, Ph.D., vědecká pracovnice, **SOÚ AV ČR**

Mgr. **Dalibor Holý**, ředitel Odboru statistiky trhu práce a rovných příležitostí **ČSÚ**

PhDr. **Simona Horáková Hoskocová**, Ph.D., psycholožka, katedra psychologie, Filozofická fakulta, **UK v Praze**

Doc. Ing. **Robert Jahoda**, Ph.D., Ekonomicko správní fakulta, **MU Brno**

Mgr. **Miroslav Jašurek**, vedoucí Oddělení analytického, **MŠMT**

Mgr. **Zuzana Jentschke Stöcklová**, náměstkyně pro sociální a rodinnou politiku, **MPSV**

Mgr. **Kateřina Jirková**, ředitelka Odboru nepojistných sociálních a rodinných dávek, **MPSV**

PhDr. **Klára Kalíšková**, Ph.D., ekonomka, **CERGE-EI**, výzkumnice think tanku IDEA (Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu), **VŠE**

Doc. RNDr. **Jiřina Kocourková**, Ph.D., vedoucí katedry demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta **UK v Praze**

PhDr. **Věra Kuchařová**, CSc., vedoucí výzkumného týmu rodinné politiky, **VÚPSV**

Ing. **Radmila Malá**, zástupkyně ředitelky Odboru 14 – Financování kapitol státního rozpočtu I., **MF**

Ing. PhDr. **Marie Oujezdská**, ředitelka **Národního centra pro rodinu**

Ing. **Hana Popelková**, poradkyně Právního a sociálně ekonomického oddělení, **ČMKOS**

Prof. PhDr. **Ladislav Rabušic**, CSc., Fakulta sociálních studií, **MU Brno**

Prof. PhDr. **Steven Saxonberg**, Ph.D., Fakulta sociálních studií, **MU Brno, Anglo-American University Praha**

Mgr. **Linda Sokačová**, ředitelka **Alternativa 50**

Ing. **Jiří Šatava**, ekonom, výzkumník **CERGE-EI** a think tanku IDEA (Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu)

Mgr. **Jiřina Kunášková**, ředitelka Odboru ochrany práv dětí, **MPSV**

Ing. **Štěpánka Tyburcová**, odbor zdravotních služeb, **MZd**

Mgr. **Michal Uhl**, sociolog a antropolog, doktorand Fakulty sociálních věd **UK v Praze**

Prof. Ing. **Alena Vančurová**, Ph.D., ekonomka, Katedra veřejných financí, **VŠE**

Mgr. **Petr Wija**, Ph.D., **Institut pro sociální politiku a výzkum, z. s.**

JUDr. **Lucia Zachariášová**, Oddělení pro rovné příležitosti žen a mužů, **Úřad vlády**

G. Rejstřík literatury

ADLOUS, J. a G.M. MULLIGAN. Father's child care and children's behavioral problems. *Journal of Family Issues*. 2002, 23, 624-647.

Achieving stronger growth by promoting a more gender balanced economy, 2014, OECD, dostupné z: <http://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/ILO-IMF-OECD-WBG-Achieving-stronger-growth-by-promoting-a-more-gender-balanced-economy-G20.pdf>.

Asistovaná reprodukce je dostupnější a častější. Přispívá k tomu ale stále vyšší věk prvorodiček. *ČESKO V DATECH 2016*. [online] [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/35-asistovana-reprodukce-je-dostupnejsi-a-castejsi-prispiva-k-tomu-ale-stale-vyssi-vek-prvorodicek/>.

BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. PÉČE CHŮV METODIKA PRO CHŮVY. *VÚPSV, v.v.i.* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncova_metodika_chovy.pdf.

BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. METODIKA PROFESIONALIZACE INDIVIDUÁLNÍ PÉČE O DĚTI – MATEŘSKÁ ASISTENTKA. *VÚPSV, v.v.i.* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncova_navrh_chuva.pdf.

BIČÁKOVÁ, Alena a Klára KALÍŠKOVÁ. Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce [online]. *Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.*, 2015 [cit. 2016-08-09]. ISBN 978-80-7344-354-2. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti/files/downloads/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti.pdf.

BRÁZDILOVÁ, Michaela. Nejhroženější jsou neúplné rodiny. *STATISTIKA&MY: MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU* [online]. 2015 [cit. 2016-01-6]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/07/nejohrozenejsi-jsou-neuplne-rodiny/>.

CAROLE, Vincent. Why Do Women Earn Less Than Men? A Synthesis of Findings from Canadian Microdata. *CRDCN Synthesis Series*. 2013.

ČESKÁ REPUBLIKA V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ (vybrané údaje). *ČSÚ* [online]. Praha, 2016, 106-108 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1.

Demografická příručka - 2014. *ČSÚ* [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>.

DEMOGRAFISCHE FORSCHUNG AUS ERSTER HAND Families unmarried. *MAX PLANCK INSTITUTE FOR DEMOGRAPHIC RESEARCH* [online]. [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: http://demogr.mpg.de/en/education_career/what_is_demography_1908/families_unmarried_4625/default.htm.

Dopke, Kindermann, 2017, Filip Pertold, CERGE [online]. [cit. 2017-03-2] Dostupné z http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_1_2017_Proc_zeny_v_Evrole_nechteji_mit_vice_deti/IDEA_Studie_1_2017_Proc_zeny_v_Evrole_nechteji_mit_vice_deti.html.

Doporučení Rady EU pro ČR na rok 2016. [online]. [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.299.01.0023.01.ENG.

ESPING-ANDERSEN, G.. The Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles. *Cambridge: Polity Press*. 2009.

EUROPEAN UNION LABOUR FORCE SURVEY (EU LFS). *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>.

Evropská komise. Labour market participation of women [online]. 2015 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2015/labour_market_participation_of_women.pdf.

Family Database. Key characteristics of parental leave system. *OECD* [online]. 2015 [cit. 2016-1-12]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf.

FLOURI, E., A. BUCHANAN. The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of adolescence*. 2003, 26, 63-78.

FORMÁNKOVÁ, Lenka; SOKAČOVÁ, L. Trh práce a politika zaměstnanosti. In Smetáčková, I. (ed.). *Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015*. Praha : *Česká ženská lobby o.s.*, 2015. S. 76-83. ISBN 978-80-260-9160-8.

FORMÁNKOVÁ, L. a A. KŘÍŽKOVÁ. Flexibility trap – the effects of flexible working on the position of female professionals and managers within a corporate environment. *Gender in Management: An International Journal* [online]. 2015, 30(3), 225-238 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1108/GM-03-2014-0027>.

FORMÁNKOVÁ, Lenka, Radka DUDOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ. BARIÉRY A MOŽNOSTI VYUŽITÍ FLEXIBILNÍCH FOREM PRÁCE V ČR Z KOMPARATIVNÍ PERSPEKTIVY. *MPSV ČR* [online]. 2011 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13789/flexi_prace.pdf.

FRAŇKOVÁ, Pavla, Františka RAKUŠANOVÁ, Michaela ŠIMEČKOVÁ a Michal BROŽ. *Job sharing v praxi: Jak zavádět a rozvíjet sdílená pracovní místa* [online]. 2005 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.fleximetr.cz/storage/app/media/Clanky-PDF/web_bozura_fleximetr_jednostrany.pdf.

The Global Gender Gap Report 2016. World Economic Forum 2016. [online]. 2015 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf.

HABERLOVÁ, Věra a Renáta KYZLINKOVÁ. Rodinné potřeby zaměstnanců. *VÚPSV, v.v.i. Praha* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_304.pdf.

HÁJEK, Bedřich, Jiřina PÁVKOVÁ a kol. *Školní družina*. 3. vyd. Praha: *Portál*, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.

HARRIS, K. M. a J. K. MARMER. Poverty, paternal involvement, and adolescent well-being. *Journal of Family Issues*. 1996, 17, 614-640.

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: *SLON*, 2010. ISBN 978-80-7419-020-9.

HAŠKOVÁ, Hana. Načasování a kombinování práce a péče o malé děti. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: *SLON*, 2014, s. 183-208. ISBN 978-80-7419-178-7.

HAŠKOVÁ, Hana, Jiří MUDRÁK a Steven SAXONBERG. *Péče o nejmenší: Boření mýtů*. Praha: *SLON*, 2013. ISBN 978-80-7419-114-5.

Help Wanted?: Providing and Paying for Long-Term Care. *OECD publishing* [online]. 2011, , s. 74 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/help-wanted_9789264097759-en#page1.

Höhne. S., Kuchařová, V., Palonciová, J. *Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. Praha: *VÚPSV* (v tisku).

HÖHNE, Sylva, Věra KUCHAŘOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Anna ŠŤASTNÁ a Lucie ŽÁČKOVÁ. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: *VÚPSV, v.v.i.*, 2010. ISBN 978-80-7416-059-2.

- HOLÝ, Dalibor. Problém pracující chudoby se v Česku zhoršuje. *STATISTIKA&MY MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU* [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/05/problem-pracujici-chudoby-se-v-cesku-zhorsuje/>.
- HOLÝ, Dalibor. ČSÚ. 2016. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2016>.
- HOŘEJŠÍ, Adéla. Analýza současného stavu v porodnictví s ohledem na postavení porodních asistentek a možnosti svobodné volby žen 2012. Dostupné z: <http://normalniporod.cz/wp-content/uploads/2012/09/Pravni-analyza-postaveni-PA.pdf>.
- HOUSEMAN, S. N. Why employers use flexible staffing arrangements: Evidence from an establishment survey. *Industrial and Labor Relations Review* [online]. 2001, 55, 149-170.
- Chaloupková, J. (2013) „Vztah mezi pracovním a soukromým životem.“ Pp. 7-26 in K. Vlachová (ed.) Česká republika 2002-2012: hodnoty, postoje, chování. *Sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- Changes in Family Policies and Outcomes: Is there Convergence? *OECDiLibrary* [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/changes-in-family-policies-and-outcomes-is-there-convergence_5jz13wllxgzt-en.
- Jak odstranit platovou nerovnost mezi ženami a muži v Evropské unii [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/140319_gpg_cs.pdf
- ¹ Data MPSV, 2015.
- Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2014. [cit. 2016-05-15] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7263/f3/ov140717.pdf.
- Jenson, J. a Saint-Martin D. New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State. *Canadian Journal of Sociology*. 28(1), 77-90.
- JUŘIČKOVÁ, Lenka. ANALÝZA: Bezdětnost v České republice. *Demografie* [online]. 2005 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=118.
- KALÍŠKOVÁ, Klára a Daniel MÜNICH. ČEŠKY: NEVYUŽITÝ POTENCIÁL ZEMĚ. *Národněhospodářský ústav* [online]. 2012 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_03.pdf.
- KALÍŠKOVÁ, Klára, Daniel MÜNICH a Filip PETROLD. Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů. *Národněhospodářský ústav* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://genderstudies.cz/download/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach.pdf.
- KOALIČNÍ SMLOUVA MEZI ČSSD, HNUTÍM ANO 2011 A KDU-ČSL NA VOLEBNÍ OBDOBÍ 2013 - 2017. 2014. s. 36-37. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf.
- KOCOURKOVÁ, J., Burcin, B. 2012. Demografická specifika asistované reprodukce v České republice v evropském kontextu. *Demografie*, 54, 3, s. 250-263.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena a Lenka FORMÁNKOVÁ. Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: gender, třída, věk (a rodičovství) [61]. *Gender/rovné příležitosti/výzkum* [online]. Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2014, 15(2), 61-76 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/37-rocnik-15-cislo-2-2014-gender-a-krize/415?culture=en>.
- KYZLINKOVÁ, R. a Anna ŠŤASTNÁ. 2016. „Reprodukční plány mladých mužů v ČR“. In: *Demografie*, 58: Pp 111–128. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/33199357/clanek+1_kyzlinkova+stastna.pdf/7028d36e-b87f-4382-acee-09878fd24282?version=1.0.

KUCHAŘOVÁ, Věra. *Ekonomické podmínky sladování rodiny a zaměstnání v České republice a ve Francii: Komparace se zaměřením na kontext potřeb a zájmu o služby denní péče o děti* [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_362.pdf.

KUCHAŘOVÁ, V. a kol. Rodinná politika na úrovni obcí a krajů. Principy a východiska. *VÚPS* [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9067/Rodinna_politika.pdf.

Legislativní analýza sdílených pracovních míst jako flexibilní formy práce. Bělina & Partners advokátní kancelář s.r.o. 2015. Projekt Metr 2015.

LEWIS, Suzan a Ian ROPER. *Flexible working arrangements: from work-life to gender equity policies*. In: *The Oxford handbook of personnel psychology*. Oxford U. P, 2008. ISBN 9780199234738.

LICHTENEGEROVÁ, Renata a Petr ŠVIHEL. V práci jako v base. Česko zaostává ve formě pružných úvazků. Více na: <http://www.euro.cz/byznys/v-praci-jako-v-base-cesko-zaostava-ve-forme-pruznych-uvazku> *Euro: Byznys* [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/v-praci-jako-v-base-cesko-zaostava-ve-forme-pruznych-uvazku-1059956>.

Lůžková péče. *ÚZIS* [online]. 2013, s. 15-22 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/luzkova-pece>.

MCGINN, K., CASTRO M., LINGO L., Mums the Word! Cross-national Relationship between Maternal Employment and Gender Inequalities at Work and at Home. *Harvard Business School* [online]. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/15-094_fd7498c4-a33c-45f2-9826-35012bcd87b9.pdf.

Melhuish, E., Gardiner, J. & Otero, M.P. (2015). Study of early education and development (SEED): Study of the quality of early years provision in England: *Interim report*. London, Department for Education.

Ministerstvo zdravotnictví ČR. *Věstník* č. 8. 2013, str. 2. dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/>.

MITCHELL, L. Outcomes of Early Childhood Education. New Zealand: Ministry of Education, 2008

Míra zaměstnanosti podle pohlaví, věku, vzdělání a přítomnosti dětí v domácnosti. *Eurostat your key to European statistics* [online]. 2013 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

MORGAN, S. Philip a Amélie QUESNE-VALLÉE. Missing the target? Correspondence of fertility intentions and behavior in the U.S. *THE UNIVERSITY of NORTH CAROLINA at CHAPEL HILL* [online]. 2003 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://uncch.pure.elsevier.com/en/publications/missing-the-target-correspondence-of-fertility-intentions-and-beh>.

NÁRODNÍ KONCEPCE PODPORY RODIN S DĚTMI. 2008. *MPSV*. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf.

NÁRODNÍ KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY. 2005. *MPSV*. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice – únor 2017. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i* [online]. 2017 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7673/f3/es170313.pdf.

NEŠPOROVÁ, Olga. Flexibilní režim čerpání rodičovského příspěvku a sladování rodičovství s placenou prací. *Forum sociální politiky*. č. 6. 2015.

OECD Economic Survey of Czech Republic, 2016, *OECD*, dostupné z: <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-czech-republic.htm>.

- OECD Pensions at a Glance. *OECDiLiBRARY* [online]. 2015 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2015_pension_glance-2015-en.
- OECD Family Database. *OECD BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES* [online]. [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/family/database.htm#public_policy.
- ORPEN, Christopher. Effect of flexible working hours on employee satisfaction and performance: A field experiment. *Journal of Applied Psychology* [online]. 66, 113-115 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.66.1.113>.
- Osoby ohrožené chudobou v letech 2010 - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32782502/1600211619.pdf/d855ea37-5c0b-4673-af7a-0db1b6279840?version=1.0>.
- Padesátníci se na trhu práce potýkají s předsudky. MPSV a ÚP ČR nabízejí pomoc. *MPSV* [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21585/TZ_310715a.pdf.
- Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě. ČSÚ [online]. 2013 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>.
- PILOTNÍ VÝZKUM ZPŮSOBŮ ZAJIŠTĚNÍ PÉČE O PŘÍJEMCE PŘÍSPĚVKU NA PÉČI VE VYBRANÝCH LOKALITÁCH. *MARKENT, s.r.o. & VÚPSV, v.v.i.* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13765/vyzkum.pdf>.
- Počet obyvatel v obcích - k 1. 1. 2016. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich>.
- Pohyb obyvatelstva - rok 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-9]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015>.
- Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám – září 2016. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7601/f3/or161012.pdf.
- Principy normativního rozpisu rozpočtu přímých výdajů RgŠ územních samosprávných celků na rok 2016 v úrovni MŠMT – KÚ. *MŠMT*, 2016. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-normativniho-rozpisu-rozpocet-primych-vydaju-rgs>.
- Programové prohlášení vlády České republiky. *VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2014 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>.
- PROJEKCE OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2100, ČSÚ [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.
- Projekce obyvatelstva České republiky (Projekce 2013). ČSÚ [online]. 2013 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>.
- Příjmy a životní podmínky domácností - 2015. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2017-03-014]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti>.
- Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>.
- PYTLÍKOVÁ, Mariola. Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. *Národně hospodářský ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://idea.cerge->

ei.cz/files/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydelku_ve_vztahu_k_materstvi/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydelku_ve_vztahu_k_materstvi.html#p=1.

Registrované partnerství v ČR do konce loňska uzavřelo 2174 párů. *ČESKÉ NOVINY* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/registrovane-partnerstvi-v-cr-do-konce-lonska-uzavrelo-2174-paru/1311229>>.

Rodinná politika a demografické změny [online]. 2011 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:O3Am-h5Nf-MJ:https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces804-2011_ac_cs.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.%3E.

Rodinné hodnoty a postoje k manželství – listopad 2011. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2011. [cit. 2016-05-15] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6655/f3/ov111219a.pdf.

ŘEŽÁBEK, Karel, JÍROVÁ JITKA. Asistovaná reprodukce v ČR 2014. UZIS 2016, [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/asistovana-reprodukce-cr>.

ŘEŽÁBEK, Karel. Asistovaná reprodukce v České republice 2013. *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR*, 2013.

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. 2011 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/24000-13-n_2013-030102.

SEEMANOVÁ, Jana a Eliška KODYŠOVÁ. Výživné na dítě: zkušenosti a stanovisko APERIA. *Sólo rodiče* [online]. 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.saminadeti.cz/clanek/vyzivne-na-dite-zkusenosti-a-stanovisko-aperia>.

SEEMANOVÁ, Jana a Eliška KODYŠOVÁ. *Návrh opatření s potenciálem zlepšit situaci sólo rodičů* [online]. 2014 [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: http://www.saminadeti.cz/soubory/dokumenty/PositionPaper_APERIO_solorodice.pdf.

Share of live births outside marriage. *Eurostat* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00018&plugi>.

SEWAR, R. R., D. E. YEATTS, L. K. ZOTTARELLI, R. G. FLETCHER. Fathers taking parental leave and their involvement with children. *Community, work and family*. 2006, 9(1), 1-9.

SIROVÁTKA T., I. ŠIMÍKOVÁ, R. JAHODA, J. GODAROVÁ. Poverty, material deprivation and social exclusion in the Czech Republic with an emphasis on children and households with children. *VÚPS* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>.

SLEPIČKOVÁ, L. 2014. Diagnóza neplodnost: *Sociologický pohled na zkušenost nedobrovolné bezdětnosti*, SLON.

SOBOTKA, Tomas. Childless Societies? Trends and Projections of Childlessness in Europe and the United States. *Population Association of America 2005 Annual Meeting Program* [online]. 2005 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://paa2005.princeton.edu/abstracts/50352>.

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ: 5 - 1. Průměrná měsíční výše důchodů (stav k 31. 12.)[online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556865/300002155501.pdf/fb7992a4-4f9a-44e9-8dbd-c1c4751c7ec5?version=1.0>.

Služby pro domácnosti: Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním. *VÚPS* [online]. 2013 [cit. 2016-11-3]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_376.pdf.

Starting Strong IV Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care [online]. Paris: OECDpublishing, 2015 [cit. 2016-02-24]. ISBN 978-92-64-23351-5. Dostupné z: <http://www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm>.

Statistická ročenka České republiky - 2015. ČSÚ [online]. 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2015>.

STATISTICKÁ ROČENKA z oblasti důchodového pojištění 2014. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/58A96B78-77AA-4D81-ADB0-6B1669AE275A/0/SR_2014.pdf.

Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu. NADACE SIRIUS [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>.

Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020. MPSV [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiep2020.pdf.

Systémová doporučení k podpoře sdílených pracovních míst v ČR. KOOPOLIS: DALŠÍ VZDĚLÁNÍ POD JEDNOU STŘECHOU [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/knihovna/590-systemova-doporučení-k-podpoře-sdílených-pracovních-míst-v-cr>.

ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Jiří VYHLÍDAL. Popis velikosti a struktury skupin osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2015 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_398.pdf.

ŠPROCHA, B., 2014: Odkladanie a rekuperácia plodnosti v kohortnej perspektíve v Českej republike a na Slovensku. *Demografie* 56, č. 3, s. 211-233.

ŠPROCHA, B., ŠÍDLO, L., NOVÁKOVÁ, G., ŠŤASTNÁ, A. 2016. Kohortní změny v koncentraci plodnosti v Česku a na Slovensku. [Changes in the Cohort Concentration of Fertility in Czech Republic and Slovakia]. *Sociológia* 48(5): 474-499.

ŠTÍPKOVÁ, Martina. Trendy v porodech mimo partnerství. *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/component/content/article/6186>.

ŠŤASTNÁ, A., SLABÁ, J., KOCOURKOVÁ, J. (2017). Plánování, načasování a důvody odkladu narození prvního dítěte v České republice. *Demografie* (v recenzi).

TAKÁCS, L., E. KODYŠOVÁ a J. SEIDLEROVÁ. Souvislost psychosociálních aspektů perinatální péče s některými zákroky a zdravotními komplikacemi v průběhu porodu. *Česká gynekologie*. 2012, 195-204. ISSN 1210-7832.

TAKÁCS, L., J. MLÍKOVÁ SEIDLEROVÁ, L. ŠULOVÁ a S. HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ. Social psychological predictors of satisfaction with intrapartum and postpartum care - what matters to women in Czech maternity hospitals? *Open Medicine*. 2015, (10), 119-127. ISSN 2391-5463.

TAKÁCS, L., J. SEIDLEROVÁ, S. HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ, L. ŠULOVÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ, H. ZEJDOVÁ a M. KOLUMPKOVÁ. Psychosociální aspekty v současném českém porodnictví: Kvalita perinatální péče očima rodiček. Praha: Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze, 2012, s. 119. ISBN 978-80-7308-431-8.

Teilzeit- und Befristungsgesetz (TzBfG): Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/tzbfG/>.

THÉVENON, Olivier a Anne SOLAZ. Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries. *OECDiLibrary* [online]. 2013 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/labour-market-effects-of-parental-leave-policies-in-oecd-countries_5k8xb6hw1wjf-en;jsessionid=1qrhm5itoik4l.x-oecd-live-02.

THÉVENON, O. 2011. Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis Population and Development Review, 37(1): 57-87. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x/abstract>.

Trendy Česka, březen 2016 [online]. 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/sites/default/files/1723497-trendy_ceska_2016_vlna_22_brezen_0.pdf.

Vláda by se podle většiny Čechů měla více věnovat rodinám s dětmi [online]. 2016 [cit. 2016-09-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1742262-vlada-se-podle-vetsiny-cechu-mela-vice-venovat-rodinam-s-detmi>.

VOLEJNÍČKOVÁ, R. Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech ČR. *Gender Studies* [online]. 2015 [cit. 2016-08-10].

Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností EU - SILC. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/vyberove_setreni_prijmu_a_zivotnich_podminek_domacnosti_eu_silc.

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů.

Výsledky výzkumu k postavení osob 50+ na trhu práce v ČR Tisková zpráva: Tisková zpráva. *Alternativa 50+* [online]. 2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://alternativaplus.cz/2014/02/vysledky-vyzkumu-k-postaveni-osob-50-na-trhu-prace-v-cr-tiskova-zprava/>.

Vývoj obyvatelstva České republiky – 2015. ČSÚ [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky>.

Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou [online]. KUCHAROVÁ, Věra a Kristýna PEYCHLOVÁ. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2016 [cit. 2016-08-10]. ISBN 978-80-7416-243-5. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/?p=news&id=359&site=default>.

Zaostřeno na ženy a muže - 2015. ČSÚ [online]. 2015 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy>.

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 127/2015 Sb., vyhláška č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí.

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů.